

як «послуги». Умовними є послуги з боку уповноважених на це органів і посадових осіб. Значною мірою це владно-розпорядчі дії органів виконавчої влади: від видачі свідоцтва про народження, паспорта до розгляду уповноваженим органом чи посадовою особою будь-якого іншого звернення приватної особи з вимогою задовольнити її правомірні потреби чи інтереси з конкретного питання.

В. Тимошук розглядає адміністративні послуги як спрямовану на забезпечення умов для реалізації суб'єктивних прав фізичної або юридичної особи публічно-владну діяльність адміністративного органу, яка здійснюється за заявою особи. Офіційний проект Адміністративно-процедурного кодексу України на сьогодні акцентує увагу на тому, що послуга – це результат діяльності адміністративного органу, яка здійснюється за заявою фізичної або юридичної особи, щодо юридичного оформлення умов реалізації її прав, свобод та законних інтересів [6, с. 18].

Невідповідність ролі органів місцевого самоврядування завданням і функціям демократичної розбудови України призводить до посилення кризових явищ, некерованості соціально-економічними процесами в суспільстві. Ці та інші причини зумовлюють необхідність вироблення інших підходів до надання адміністративних послуг населенню України органами влади і місцевого самоврядування. Саме для концептуального наголосу на існуванні обов'язків органів виконавчої гілки влади перед приватними (юридичними) особами, як зазначав В. Авер'янов, група фахівців-адміністративістів запропонувала таку новацію в переліку функцій виконавчої гілки влади як надання так званих управлінських послуг [7, с. 125].

Разом з тим, Кабінет Міністрів України (Постанова від 15.02.2006 р. № 90-р) схвалив Концепцію розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, а не управлінських. Зокрема у ній вперше виділена адміністративна послуга як різновид послуг не лише державних органів, державних підприємств та організацій, а й тих осіб, які виконують делеговані державою функції [8].

Постановою Кабінету Міністрів України про «Тимчасовий порядок надання державних, у тому числі адміністративних послуг» від 17 липня 2009 р. № 737 визначаються державні послуги як такі, що надаються органами виконавчої влади, державними підприємствами, установами та організаціями в порядку виконання ними делегованих державою повноважень, згідно з нормативно-правовими актами [9].

Г. Писаренко, розглядаючи сутність правового інституту адміністративних послуг, підтримує І. Коліушка в тому, що це система відносно відокремлених і пов'язаних між собою правових норм, якими регулюються відносини, що виникають при реалізації суб'єктивних прав фізичної або юридичної особи (за їх заявою) у процесі публічно-владної діяльності адміністративного органу [10, с.6-7].

Сучасний стан надання адміністративних послуг характеризується багатьма недоліками об'єктивного та суб'єктивного характеру. Окремі з них зумовлені наступним:

- недосконалим законодавством, яке не завжди враховує потреби юридичних та приватних осіб у регулюванні їх відносин з адміністративними органами;
- наявністю необґрунтованих видів адміністративних послуг;
- подрібненням адміністративних послуг на окремі платні послуги;
- перекладанням обов'язків адміністративних органів щодо збирання довідок, візування, погодження на приватних осіб;
- необґрунтованою за розмірами оплатою окремих видів адміністративних послуг;
- обмеженістю днів та часу прийому громадян;
- обмеженістю доступу до інформації, необхідної для отримання адміністративної послуги;
- необґрунтовано великими строками для надання окремих послуг;
- фактичне зобов'язання для приватних осіб щодо отримання супутніх платних послуг та сплати добровільних благодійних внесків.

Проте головною вадою при наданні адміністративних послуг є ставлення до приватної особи як до прохача, орієнтація не на задоволення сподівань особи, а на формальне дотримання правил. Тому найважливішим завданням впровадження доктрини адміністра-

тивних послуг є зміна пріоритетів ставлення до приватної особи як до споживача – клієнта. Це передбачає не обов'язковість плати за адміністративні послуги, а насамперед орієнтацію адміністративного органу на задоволення звернення приватної особи за прикладом приватного сектора [11, с. 468].

Наразі держава повинна мінімізувати своє втручання в життєзабезпечення громадян і брати на себе лише ті послуги, які в даний період розвитку суспільства взмозі гарантувати і які неможливо знайти на ринку послуг. Це викликано тим, що:

- надання послуг з боку виконавчої влади має бути спрямовано на задоволення потреб особи і суспільства, а їх перелік навпаки, має бути максимально наближеним до потреб громадян з урахуванням економічних, соціальних, етнічних, демографічних та інших ознак регіону;
- соціальні процеси повинні регулюватися з боку держави з урахуванням інтересів суспільства і окремих регіонів країни;
- відносини між споживачами та постачальниками товарів і послуг повинні регулюватися з урахуванням існуючих ринкових умов на загальнодержавному та регіональному рівнях;
- адміністративні послуги повинні бути платними і безоплатними, а користування ними має залежати від ініціативи їх користувачів;
- адміністративні послуги за своїм переліком повинні надаватися, насамперед, на низових рівнях структури виконавчої влади, що забезпечить їх наближення до споживачів [12, с. 7, 9].

Система надання адміністративних послуг має бути організована так, щоб це було зручно громадянам (а не чиновникам), займало мінімум часу, довідкового матеріалу та грошей. Усе це вимагає розробки нової схеми розподілу та чіткого визначення функцій місцевого самоврядування, з'ясування основних обов'язків відповідальності його працівників за надання адміністративних послуг фізичним і юридичним особам, виявлення резервів і напрямів підвищення ефективності роботи органів влади на основі адаптованого національного законодавства України.

Створення умов для досягнення європейського рівня державної служби вимагає концентрації зусиль владних інституцій, громадських об'єднань на пріоритетних напрямках реформування інституту державної служби в Україні, серед яких чільне місце відведено становленню прозорої й етичної державної служби через запровадження і забезпечення дотримання адміністративних стандартів, зокрема стандартів державних послуг, що потребує їх законодавчого визначення та розроблення інших актів, які б закріплювали в межах компетенції кожного органу державної влади перелік, порядок та регламенти надання цих послуг [13, с. 1].

Наближення офіційних стандартів до сподівань особи є найважливішим орієнтиром у вдосконаленні системи організації надання адміністративних послуг. Тобто ідеальним є стан, коли вимоги щодо якості з боку споживачів та офіційно встановлені стандарти співпадають [14, с. 144, 146].

Принцип цілісності (результативності) адміністративної послуги передбачає, що процедура надання адміністративної послуги має бути спрямована на отримання кінцевого результату, очікуваного споживачем адміністративної послуги.

Принцип «єдиного вікна» означає, що приватна особа подає до одного органу заяву та необхідний мінімум документів, а збір довідок, проведення погоджень і т.д. має здійснювати сама публічна адміністрація (тобто всередині адміністративного органу та у взаємодії між адміністративними органами). Для цього приватна особа повинна давати адміністративному органу дозвіл на збирання або витребування у інших органів необхідної інформації про неї. Самі ж адміністративні органи повинні мати відповідні повноваження щодо витребування та надання інформації.

Самоціллю виконавчої влади не є будь-яке абстрактне управління державою суспільними справами. Завданням виконавчої влади є: створення належних умов для повноцінної реалізації громадянами своїх прав і свобод; надання населенню різноманітних управлінських послуг; своєрідний «внутрішній» контроль за виконанням «управлінськими органами»,

їх посадовими особами покладених на них обов'язків щодо забезпечення прав і свобод людини; вжиття заходів адміністративного реагування у випадках оскарження громадянами рішень і дій, що порушують їхні права і свободи.

Саме держава обслуговує людей, а не навпаки. Адміністративні послуги не мають створювати додаткових проблем для людей, держава повинна йти людям назустріч. І це має бути закріплено у відповідному законі. Прийняття таких нормативних актів сприятимуть значному підвищенню культури адміністрації в Україні – не в сенсі місцевих державних, а в сенсі надання виконавчою владою на всіх рівнях, від місцевого до центрального, владних, адміністративних послуг [15].

Людина, яка звернулася зі своєю справою до місцевої влади, якщо і «не за адресою», має одержати повну інформацію: де вирішуватиметься її справа, хто це робитиме, ким і коли. Якщо вона не одержить такої інформації, тоді у цій структурі не все гаразд, тут люди не на своїх місцях. Час зрозуміти, що ні Президент, ні міністри не будуть вирішувати проблеми, які виникають на місцях. Пора забути дорогу до вищих інстанцій. Для цього є місцева влада. Тільки вона повинна вирішувати вашу проблему [16].

Отже, необхідно створювати так звані універсами послуг («установи для громадян» або «єдині офіси»). Це інтегровані (об'єднані) установи адміністративних органів, які мають своїми перевагами те, що:

- у цій установі особа може отримати всі або майже всі адміністративні послуги, які надаються в даній адміністративно-територіальній одиниці;
- прийом приватних осіб проводиться протягом усього робочого дня і навіть у суботу;
- тут же розташовані відділення банку, де особа може на місці оплатити послуги.

Зважаючи на те, що на рівні районів і міст адміністративні послуги надають одночасно органи місцевого самоврядування та органи виконавчої влади, необхідно спрямовувати їх зусилля на утворення таких об'єднаних «універсамів послуг».

Реалізація вказаних підходів до якості надання адміністративних послуг пов'язана із дотриманням вироблених наукою і практикою стандартів.

Під стандартами якості адміністративних послуг слід розуміти мінімальні вимоги щодо надання адміністративної послуги, що їх повинен забезпечити адміністративний орган, а також критерії, за допомогою яких можна оцінити, наскільки споживач адміністративної послуги буде задоволений її наданням. До критеріїв, що характеризують стандарт якості наданої адміністративної послуги слід віднести:

- результативність надання адміністративної послуги;
- простоту і зручність надання адміністративної послуги;
- строковість, оперативність і своєчасність надання адміністративної послуги;
- чуйність і рівність у ставленні до споживачів, яким надаються адміністративні послуги;
- відкритість інформації про надані адміністративні послуги;
- мінімальна (справедлива) вартість наданої адміністративної послуги [17].

З викладеного доходимо висновку, що актуальність дослідження адміністративних послуг потребує подальшого опрацювання і законодавчого врегулювання на єдиних методологічних засадах. Майбутній Адміністративно-процедурний кодекс України повинен врегулювати загальний порядок надання адміністративних послуг, а конкретні вимоги щодо кожного виду послуг (до якого органу звертатись, які документи подавати тощо) мають визначатися у спеціальних законах, присвячених відповідним послугам [18, с.18].

Література:

1. Авер'янов В. Академічні дослідження проблем державного управління та адміністративного права: результати і перспективи / В. Авер'янов, О. Андрійко, В. Полухович // Юридичний журнал. – 2004. – 5 (23). – С. 52–56.
2. Авер'янов В. Адміністративне право України: доктринальні аспекти реформування / В. Авер'янов // Право України. – 1998. – № 8. – С. 8–13.
3. Дьомін О. Роль адміністративної реформи у державотворенні на сучасному етапі / О. Дьомін // Право України. – 2003. – № 5. – С. 3–7.

4. Концепція адміністративної реформи в Україні. – К.: Центр політ.-правових реформ; Центр розвитку укр.законодавства, 1998. – 60 с.
5. Авер'янов В. До питання про поняття так званих «управлінських послуг»/ В. Авер'янов // Право України. – 2002. – № 6. – С. 125–127.
6. Лазарева Н. Державні послуги у сфері освіти: погляд на питання / Н. Лазарева // Право України. – 2005. – № 11. – С. 17–20.
7. Авер'янов В. До питання про поняття так званих «управлінських послуг»/ В. Авер'янов // Право України. – 2002. – № 6. – С. 125–127.
8. Про затвердження Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2006. №90-р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 7. – Ст.168, 170.
9. Про заходи щодо упорядкування державних, у тому числі адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2009 р. № 737 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/lavs/main.cgi?nreg.
10. Писаренко Г. Адміністративні послуги в Україні: організаційно-правові аспекти: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Г. Писаренко. – Одеса, 2006. – 196 с.
11. Авер'янов В. Адміністративне право України: Академ. курс. підруч. в 2 Т. Т.1. Загальна частина / В. Авер'янов. – К.: Юрид. думка. 2004. – 584 с.
12. Коліушко П. Концепція адміністративної реформи в Україні / П. Коліушко, В. Авер'янов. – К., 1998. – 647 с.
13. Сороко В. Концептуальний підхід до проблеми запровадження інституту надання державних послуг у практику діяльності державних службовців / В.Сороко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.guds.gov.ua/.document.
14. Куц Ю. Якісні управлінські послуги – головна умова підвищення довіри населення до органів влади / Ю. Куц. – Х.: НАДУ, 2006. – 192 с.
15. Ключковський Ю. Адміністративні послуги не повинні створювати додаткових проблем для людей / Ю. Ключковський // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nuns.com.ua/news>.
16. Якщо ви не думаєте про майбутнє, його у вас не буде // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://narodnapravda.com.ua/politics>.
17. Методичні рекомендації Комітету громадського контролю щодо врегулювання системи платних адміністративних послуг органами влади // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.org.ua>
18. Лазарева Н. Державні послуги у сфері освіти: погляд на питання / Н. Лазарева // Право України. – 2005. – № 11. – С. 17–20.

Дембицкая С.Л. О состоянии предоставления административных услуг. В статье анализируется актуальность предоставления административных услуг, требование к их качеству и срокам предоставления, что будет способствовать обеспечению прав и свобод человека и гражданина в системе отношений, которые реализуются через органы исполнительной власти.

Ключевые слова: административная услуга, органы местного самоуправления, административное право.

Dembitska S.L. The state provision of administrative services. This article analyzes the issue of the relevance of administrative services, the requirements for quality and timing of them that will promote human rights and freedoms and civil rights in the system of relations which are realized by executive authorities.

Key words: administrative service, local governments, administrative law

УДК 342.951: 27- 64](477)

Дзявроник О.Б.,

здобувач кафедри адміністративного та інформаційного права
Інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

Почаївська Лавра у системі державно-конфесійних відносин в Україні: адміністративно-правовий аспект

У статті розглядаються питання державно-церковних відносин, що виникли в Київській Русі, коли держава і церква були рівноправні щодо прийняття внутрішніх та зовнішніх суспільно-політичних рішень. Стверджується, що українська церква визнавала єдину українську православу віру.

Ключові слова: державно-конфесійні відносини, Почаївська Лавра, культурна спадщина.

Враховуючи пропозиції щодо внесення змін до деяких законів України, на нашу думку, слід провести історично-правовий аналіз розвитку в Україні державно-церковних відносин та конфесійної приналежності об'єктів, що належать до культурної спадщини держави (на прикладі Почаївської Лаври).

Метою цієї статті є вивчення точок зору науковців, які проводили дослідження із зазначеного питання та аналіз нормативно-правових актів, якими визначаються механізми регулювання відносин між державою та церквою.

Питанням зародження державно-конфесійних відносин в Україні у юридичній літературі приділено мало уваги. Лише фрагментарно цю проблему досліджували А. Гузар, В.Л. Дудар, митрополит Іларіон (Огієнко), Л.О. Филипович.

Певною мірою вивченням цих питань займалися С. Головащенко, В. Мороз, М. Тимошик, В.С. Шестак.

Політика держави і церкви у сфері суспільно-релігійних відносин – це історично змінна система принципів, змісту і форм діяльності держави і церкви, спрямована на регулювання взаємин між ними, створення умов для реалізації власних інтересів та досягнення суспільновизначених завдань [1, с. 6].

Державно-конфесійні відносини постають як відносини між двома суспільними суб'єктами-владними інститутами (державою) та інституалізованими релігійними спільнотами (конфесія, церква, релігійне об'єднання, релігійний центр тощо), тобто характеризують вимір, глибину взаємин влади й релігійних організацій, ступінь їх солідарної співпраці або партнерства [2, с. 52].

Прийняття християнства як офіційної релігії наприкінці першого тисячоліття принесло Київській Русі неабиякі зовнішньополітичні здобутки. Саме політичні розрахунки переважали на перших етапах долучення Русі до християнства: це було прагнення прийняти не стільки нову віру, скільки нову, ефективнішу політичну ідеологію та забезпечити Русі рівноправне становище в колі християнських держав, насамперед, з Візантійською імперією.

Історик С. Головащенко виділяє три офіційні спроби християнізації, однак стверджує, що князь Володимир у 988 р. провів найпотужніший етап державного хрещення. Спочатку він спробував провести державну релігійну реформу на традиційних язичницьких засадах, створивши язичницький пантеон на базі державного культу – бога Перуна, покровителя князівської влади. Однак, ця реформа виявилася невдалою та політично неефективною і Володимир звернувся до досвіду впровадження монотеїстичних релігій у сусідніх державах. Проте офіційну християнізацію своєї країни князь здійснив не під опікою Константинополя, а самостійно, керуючись ідеєю створення незалежної самочинної церкви. Він не

прийняв християнство безпосередньо від Візантії. Володимир захопив кримське місто Корсунь (Херсонес), одружився там з візантійською царівною Анкою, охрестився і провів перші хрещення в Київській землі за допомогою корсунського духовенства, опозиційно налаштованого щодо Константинополя. Так, Русь уникла васального підпорядкування візантійським імператорам та константинопольським патріархам. Так, Києворуська держава змогла надалі претендувати на рівноправне місце серед християнських держав та на утворення самостійної церкви [3, с. 214-215].

Ідеологи Київського християнства (апостоли Павло, Кирило та Мефодій, митрополит Іларіон) проголошували, що всі народи рівні перед Богом. У творі «Слово про Закон і Благодать» основним завданням Київського християнства Іларіон вбачав у праведному впорядкуванні суспільства й держави, поборенні цезаропапізму, започаткованого у Візантії, вибудовані справді гармонійних стосунків між церквою і державою.

Універсалізм Київського християнства виявлявся в толерантному ставленні до Католицької церкви: у римських джерелах зафіксовано 12 обопільних посольств між Римом та князем Володимиром та Київською церквою. Проте активні контакти з Римською церквою контролювалися руською князівською та духовною владою, щоб зберегти від Риму та місцевий, слов'янський обряд, оформлюваний під впливом кирило-мефодіївських традицій [3, с. 215-216].

Налагодження контактів Русі з Візантією у XI ст. потребували визнання Київської церкви у християнському світі, яке було неможливим без благословення Константинополя. Так, за часи правління князя Ярослава Мудрого у Києві була офіційно встановлена митрополія, яка підлягала Константинопольській церкві.

Церква одержала певну частину судових прав у суспільстві. Церковній юрисдикції підлягали служителі церкви та їхні сім'ї, утриманці церковних благодійних закладів, а також мешканці міст та сіл, які належали церкві. Окрім широкого кола шлюбних і майнових справ, церковні суди розглядали також антицерковні та антирелігійні виступи, які теж вважалися злочинами. Керувалися церковні суди «уставами» (кодексами звичаєвого права) та пристосованих до місцевих умов грецькими правовими збірками – Номоканоном або «Кормчими книгами». Митрополити-греки часто виконували роль миротворців, третейських суддів.

Важливу рису Православної церкви на Русі становила виборність духовенства: служителі на церковні посади обиралися місцевими громадами. Скликалися помісні та ієрейські собори, чернечі собори ігуменів та архімандритів. Найнижчим церковним осередком була парафія на чолі якої стояв священник – представник «білого» одруженого духовенства. Поряд з «білим» духовенством існувало й «чорне» – монахи. Монастирі з'явилися на Русі з XI ст. [3, с. 218-219].

З початку заснування Почаївського монастиря він проглядається як оборона української землі, українського народу, української православної віри.

Перша письмова згадка про Почаїв належить до 1450 р., а зафіксована у документах Почаївського монастиря 14 листопада 1597 р.

Почаївський монастир був, за однією із легенд, заснований у XIII ст. місцевим побожним мешканцем Туркулом та ченцем з Афону Мефодієм, які оселилися на Почаївській горі і заснували чернечу обитель[4].

14 листопада 1597 р. вдова луцького земського судді Анна Гойська фондувала обитель і передала їй чудотворну ікону Матері Божої. У своєму Фондуші вона виставила вимоги до ігумена Почаївського монастиря: «...ігумен мусить бути чоловік Християнської Віри Східної Церкви, Святих Правил нашого Грецького Ісповідання. Судити незгоду в монастирі має владику не іншого ісповідання, а тільки Грецького, Східної Церкви» [5, с. 32]. Отже, монастир та його прихожани належали до православної віри Київської Русі, яку підтримував і сам князь Острозький.

Під керівництвом Іова Желізо Почаївський монастир підтримував дух українського народу, відстоював єдину православну віру у період Кривської (1385р.) та Люблінської (1569р.) уній, коли правлячі кола Польщі намагалися вплинути передусім на заможні верстви населення та змушували їх стати на шлях окатоличення. Підписання Берестейської

унії у 1596 р. народ не підтримав, бо розцінив її як остаточну втрату самобутності через втрату українського православ'я та його церкви [7, с. 123-124].

У 1628 р. Іов Почаївський (Желізо) підписав постанову православного собору в Києві про захист українського православ'я у зв'язку зі зростанням насильств з боку польської шляхти та єзуїтів: «міцно стояти при Українській Вірі, Вірі Православній, а унію поборювати як зраду і відступництво» [5, с. 50].

Ігноруючи Гадяцький договір (1658р.), католицька церква повела шалену атаку на українське православ'я. Для цього було використано всю силу державної влади та історичний досвід окатоличення. Протягом другої половини XVII ст. польський сейм ухвалив чотири постанови (1664, 1667, 1676, 1699 рр.) спрямованих проти прав і свобод православного населення, а також обмежити інтелектуальний потенціал українського православ'я в отриманні релігійної освіти.

26.06.1700 р. король Август II окремою грамотою підтвердив привілеї Почаївського монастиря: «Почаївський монастир на віки вічні – православний!». Ця грамота спинила захоплення уніятами української святині ще на 20 років [5, с. 97].

У 1721 р. господарями Почаївського монастиря стали монахи василіани. Незважаючи на зміни в національному складі Почаївського монастиря та засилання у василіанські монастирі польських монах, зміни у юрисдикції Апостольського престолу, зростає рівень освіти як для послушників, так і для дітей не лише навколишньої шляхти та повітів, а й сусідніх воєводств. Розвивалася друкарська діяльність церковнослов'янською, українською мовами нарівні з латинською та польською., мистецьке життя. Слід конфесійного підходу до реалій того часу бачимо навіть на сайті Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського: «Хоча друкарня належала уніатській церкві, вона нерідко передруковувала богослужбові тексти з православних видань, її діяльність виходила за конфесійні межі. Відомо, що почаївські друкарні підтримували зв'язки з Києво-Печерською друкарнею, таким чином уніатські почаївські видання поширювалися серед православних в Україні і навіть за її межами» [4].

Після третього поділу Речі Посполитої з 1795 р., коли Волинь відійшла до Росії, згідно з указом Катерини II починається методичний наступ царизму та Святішого Синоду на позицій об'єднаної (греко-католицької) церкви.

У 1830 р. українські землі опинилися у вирі революційних подій. У листопаді спалахнуло національно-визвольне повстання поляків проти режиму Російської імперії. Серед тих, хто підтримав польське повстання, були мешканці Почаївського монастиря, адже там проживало чимало ченців польського походження [8, с. 11]. За ставлення до польського повстання московське православ'я в 1831 р. поглинає Почаївську святиню.

Збереження етнічних традицій українського православ'я трактується як особлива заслуга в збереженні «исконно русского православ'я» і в 1833 році монастир отримує статус Лаври і «приняла по церковному чтению и пению традиции Александро-Невской Лавры». Монастир наповнюється вихідцями з центральної Росії. Почаївська Лавра була під особливим наглядом царя і синоду [7, с. 129].

У Державному архіві Тернопільської області збереглися звіти про відзначення 900-річчя Волинської єпархії (1892р.), 100-річчя приєднання Волині до Росії (1893 р.), 75-річчя Лаври (1908р.). Збереглися розпорядження синоду про відзначення дат народження царів, членів їх сімей, перемог російської зброї тощо, а також тексти присяги, яку повинні були складати монахи Лаври останньому імператору Росії та його престолонасліднику [7, с. 130].

З 1920 до 1991 р. Лавра належала знову різним конфесіям, але у всі роки вона була діючою.

Від початку свого заснування Почаївська Лавра відстоювала ідею єдиною української православної церкви, єдиною державною конфесією Української держави. Навіть перебуваючи під владою інших конфесій ченці, як «Божі бджоли створили багато з того, що є в духовній культурі нашого народу і чим ми можемо пишатися» [6].

Конституцією України визначається, що «...культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами» (ст.54) [9, с.19].

Законом України «Про охорону культурної спадщини» визначається, що предметом охорони об'єкта культурної спадщини – характерна властивість об'єкта культурної спадщини, що становить його історико-культурну цінність, на підставі якої цей об'єкт визнається пам'яткою. Тобто, саме певна властивість, яка надає історико-культурну цінність об'єкту, є підставою визнання його частиною культурної спадщини [10, с.956].

Поняття охорони культурної спадщини можна розглядати як об'єкт адміністративно-правового впливу з боку держави, який має на меті забезпечення належної охорони та використання взагалі культурної спадщини, культурних цінностей та окремих об'єктів та пам'яток культури.

Така констатація є доволі важливим методологічним положенням з точки зору вдосконалення адміністративно-правового забезпечення виконання державою її культурної функції у частині охорони та використання культурної спадщини. Це особливо стосується підвищення ефективності діяльності уповноважених державних органів [10, с. 957].

12 січня 2012 р. на розгляд Верховної ради України був поданий проект закону про внесення змін до деяких законів України (щодо передачі об'єктів культурної спадщини релігійним організаціям) № 9690, яким планується повернення культових споруд релігійним громадам шляхом виключення з переліку пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації [11].

З цього приводу у науковців та народних депутатів існують різні точки зору: кожен трактує цей законопроект з різних сторін. Проте, якщо його підтримають депутати Верховної Ради України, то яким саме релігійним організаціям буде передана культурна спадщина Української держави?

Як бачимо прийняття християнства Київською Руссю було спричинено зовнішньополітичними зв'язками, які б сприяли утвердженню Русі як рівноправної держави. Проте, християнізація князем Володимиром була проведена так, що українська віра не залежала ні від Константинополя, ні від Візантії, а згодом ще й було створено Київську митрополію. З історії Почаївської Лаври також випливає, що поселенці чернечої обителі відстоювали свою віру, їх підтримували заможні поміщики, князі. І навіть коли монастир знаходився під керівництвом інших конфесій, українські ченці були вірні своїй вірі, створивши те, що ми маємо сьогодні – величну святиню, до якої з'їжджаються прочани не лише зі всієї України, й з усього світу.

То котра ж конфесія матиме переваги щодо володіння Українською святинею? Чи варто звернутися знову до історії, щоб нарешті врегулювати в Україні державно-конфесійні відносини досягнувши гідних християнських взаємовідносин між конфесіями та державою, зокрема до тих пам'яток культури, за які ми, як громадяни України, несемо відповідальність.

Митрополит Іларіон свою монографію завершив такими словами: «Сімсот літ існує Почаївський монастир як фортеця православ'я на Волині, сімсот літ він – душа українського народу. Сімсот літ він – головна святиня Волині, яку любить і шанує не тільки народ волинської землі, а й народ усієї України. Це все накладає на нас великі обов'язки до своєї віковичної святині. Такі ж самі обов'язки і Святої Почаївської гори до свого рідного українського народу»[6].

Література:

1. Филипович Л.О. Особливості регіональної політики Держави і Церкви в сфері суспільно-релігійних відносин в сучасній Україні // Регіональний вимір міжконфесійних і державно-церковних відносин: зб. наук. праць Всеукраїнської наукової конференції (м. Хмельницький) 25.11.2010р. / За наук. ред. проф. Л. Виговського, А. Колодного та Л. Филипович (Хмельницький). – Хмельницький інститут управління та права, 2011. – 176с.
2. Бабій М.Ю. Державно-конфесійні відносини: сутність і проблеми — Регіональний вимір міжконфесійних і державно-церковних відносин: зб. наук. праць Всеукр. наук. конференції (м. Хмельницький) 25.11.2010р. / За наук. ред. проф. Л. Виговського, А. Колодного та Л. Филипович (Хмельницький). – Хмельницький інститут управління та права – 2011. – 176с.
3. Головащенко С. Історія християнства. Курс лекцій: навч. посіб. – К.: Либідь, 1999. – 352с.

4. Мороз В. Почаївська лавра в історії України: чого не добачають політики – Електронний ресурс: http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/open_theme/44868
5. Митрополит Іларіон. «Фортеця православ'я на Волині. Свята Почаївська Лавра. Церковно-історична монографія. – Вінніпег, 1961. – 398с.
6. Тимошик М.С. Історія і сьогодення святої Почаївської Лаври в контексті церковно-історичної монографії митрополита Іларіона (Огієнка) – Електронний ресурс: <http://hram.in.ua/index.php>
7. Гудима А. Наша святиня, мов наша доля // Віче. – 1995. – №8(41). – Серпень. – С.119-135.
8. Дудар В.Л. Громадсько-політичний та культурний вплив Почаївського монастиря на населення Волині (XIX – поч.ХХ ст.): автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. іст. наук. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – 20с.
9. Конституція України. – К., 1996. – 64с.
10. Шестак В.С. Впорядкування понятійного апарату у сфері охорони культурної спадщини як напрямок удосконалення реалізації обов'язків держави з її охорони / В.С. Шестак // Форум права. – 2010. – №4. – С. 953-959.
11. Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України (щодо передачі об'єктів культурної спадщини релігійним організаціям)» № 9690 від 12 січня 2012р. – Електронний ресурс – http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=42300

Дзявроник О.Б. Почаевская Лавра в системе государственно-конфессиональных отношений в Украине: административно-правовой аспект. *В статье рассматриваются вопросы государственно-церковных отношений, которые возникли в Киевской Руси, когда государство и церковь были равноправны относительно принятия внутренних и внешних общественно-политических решений. Утверждается, что украинская церковь признавала единую украинскую православную веру.*

Ключевые слова: *государственно-конфессиональные отношения, Почаевская Лавра, культурное наследие.*

Dziavornyk O.B. Pochaiv Lavra in the system of church-state policy in Ukraine: administrative and legal aspects. *The article deals with the church-state relations that arose in Kyiv Rus, when state and church were equal to the adoption of internal and external social and political decisions. It is alleged that Ukrainian church recognized a single Ukrainian Orthodox faith.*

Key words: *state and church relations, Pochaiv Lavra, cultural heritage.*

УДК 342. 922:347.132.14:006](477)

Зільник Н.М.,

асистент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації

У статті висвітлюється питання, пов'язані з підвідомчістю справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації. Досліджуються поняття підвідомчості справ про адміністративні правопорушення у сфері стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції, а визначається перелік органів та посадових осіб, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення в цій галузі.

Ключові слова: підвідомчість, адміністративне правопорушення, стандартизація, сертифікація, метрологія, якість продукції.

Система вітчизняного та міжнародного законодавства повною мірою забезпечує регулювання відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Проте, недостатній рівень фахової підготовки спеціалістів, а також відсутність бажання дотримуватися встановлених правил, норм та стандартів призводить до правопорушень у цій сфері, наслідки яких є небезпечними і шкідливими.

Органи (посадові особи) розглядають справи про адміністративні правопорушення в межах своєї підвідомчості. Визначення підвідомчості – це розмежування компетенції між органами (посадовими особами). Кожен орган або посадова особа має право розглядати і вирішувати тільки ті справи, які належать до її компетенції [1, с. 29].

У зв'язку з цим, важливе значення має проблема визначення кола суб'єктів адміністративної юрисдикції уповноважених розглядати і вирішувати справи про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації.

Водночас ватро зазначити, що в доктрині адміністративного права монографічні праці та спеціальні дисертаційні дослідження зазначеної проблеми в Україні наразі відсутні. Тому виникає потреба у дослідженні питань підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Вагомий внесок у дослідженні проблем підвідомчості справ про адміністративні правопорушення зробили російські та українські вчені, а саме – А.Б. Агапов, В.С. Анджієвський, Л.С. Анохіна, Д.Н. Бахрах, Л.В. Коваль, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, О.І. Остапенко, І.Н. Тимченко, О.П. Шергина та ін. І хоч опубліковано чимало наукових праць з цієї тематики, проте всі вони безпосередньо не охоплюють питання, пов'язані з підвідомчістю розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Метою цієї статті є дослідження на основі аналізу чинного законодавства про адміністративні правопорушення правових аспектів підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції.

Діяльність органів державної влади та управління є підпорядкованою. Ця підпорядкованість визначається Конституцією України, що утворює відповідний характер відносин та впливає на стосунки між суб'єктами цих відносин [1, с. 804].

Зокрема, ч. 2 ст. 19 Конституції України встановлюється, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в

межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Відповідно до цих положень кожен державний орган і посадова особа мають власну компетенцію, тобто сукупність владних повноважень щодо вирішення певної категорії справ [2, с. 85].

Перелік органів та посадових осіб, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення наведено в розд. III КпАП, в якому врегульовано також деякі питання утворення та функціонування цих органів, а також визначено, які справи уповноважені розглядати ті чи інші органи або посадові особи, тобто вирішено питання про підвідомчість справ [3, с. 29]. У зв'язку з тим, що сфера суспільних відносин, на які посягають адміністративні правопорушення дуже різноманітна, коло осіб, що уповноважені розглядати такі справи достатньо широке – близько 40 суб'єктів (разом із переліченими у ст. 218-2448). Відповідно, об'єкт, на який посягає правопорушення, має бути сферою дії органу, що розглядає це правопорушення. Так, наприклад, органи державного пожежного нагляду розглядають справи щодо порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки (ст. 223 КпАП). Велика кількість органів, що наділені правом розглядати адміністративні правопорушення, з одного боку, забезпечує оперативність і кваліфікованість здійснення цієї стадії, з іншого, – впливає на стан законності (адже ці органи постійно змінюються, змінюються їх повноваження) [4, с. 451-452].

Органи (посадові особи) розглядають справи про адміністративні правопорушення в межах своєї підвідомчості.

Інститут підвідомчості у загальному плані визначає можливість громадян і юридичних осіб звертатися за захистом своїх прав до того чи іншого органу юрисдикційної системи держави [5, с. 71].

Термін «підвідомчість» має неоднакове тлумачення. Вважається, що першоосновою зазначеного терміну є поняття «відомство» [6, с. 29].

Під відомством розуміють – «систему центральних і місцевих органів та установ, що керують однією галуззю державного управління і підпорядковані одному керівнику» [7, с. 87, 337].

За часів СРСР при тлумаченні поняття «підвідомчість» вказували на наявність певного кола справ, розгляд яких складав компетенцію органів державної влади і управління, її розмежування між цими органами [8, с. 254], залежно від предмету розгляду адміністративного-правових відносин [9, с. 12].

Розробники адміністративної реформи зазначають, що підвідомчість органів виконавчої влади – «...найбільш загальний термін, яким охоплюються будь-які етапи (режими) організаційних відносин між органами виконавчої влади, як правило, різних – вищого і нижчого рівнів» [10, с. 84].

Автори підручника «Адміністративна діяльність» М. В. Ковалів, З.Р. Кісіль, Д. П. Калянов та ін. визначають підвідомчість як відносність конкретної справи про адміністративне правопорушення до ведення визначеного суб'єкта адміністративної юрисдикції, органу управління, суду, громадської організації відповідно до виконуваної ним функції та кола покладених завдань в галузі правоохоронної діяльності [11, с. 77].

А.Т. Комзюк, досліджуючи підвідомчість, зауважує, що визначення підвідомчості – це розмежування компетенції між органами (посадовими особами) [1, с. 29].

Слід наголосити, що законодавець вказує на елементи підвідомчості: по-перше, це коло юридичних справ, що віднесені до відання того чи іншого юрисдикційного органу, а по-друге, це той правовий зв'язок, який існує між юридичною справою та юрисдикційним органом, який зумовлює віднесення конкретної категорії справ до предмета відання цього органу [5, с. 72].

Слід погодитись з думкою О.І. Остапенка та Л.І. Сопільника, що поняття підвідомчості розгляду адміністративних правопорушень у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації повинно містити в собі співвідношення між конкретними адміністративними справами і визначеним в законі суб'єктом адміністративної юрисдикції, уповноваженим, відповідно до своїх повноважень, приймати рішення у справі [10, с. 85].

Виходячи з вище наведеного, підвідомчість справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації – це розмежування

компетенції між органами (посадовими особами), уповноваженими, відповідно до своїх повноважень, приймати рішення у справі щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Як зазначалось раніше, перелік органів та посадових осіб, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, наведено у розд. III КпАП. Проте цей перелік не є вичерпним і може доповнюватися вказівками інших нормативно-правових актів, на що вказує й історія розвитку адміністративного права [12, с. 177]. В юридичній літературі відсутня і єдина позиція щодо обмеження переліку органів адміністративної юрисдикції, яким підвідомчі справи про адміністративні правопорушення [13, с. 12].

Розглядати справи про адміністративні правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації та накладати адміністративні покарання мають право посадові особи [10, с. 87]:

органів, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби (ст. 236 КУпАП):

- головний державний санітарний лікар України та його заступники;
- головні державні санітарні лікарі Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя;
- головні державні санітарні лікарі водного, залізничного, повітряного транспорту, водних басейнів, залізниць та їх заступники;
- головні державні санітарні лікарі районів, міст, районів у містах, лінійних підрозділів та об'єктів водного, залізничного, повітряного транспорту, об'єктів, що мають особливий режим роботи, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової служби України, Служби безпеки України, з'єднань, частин та підрозділів і їх заступники;
- лікарі-гігієністи, лікарі-епідеміологи органів, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби (ст.167, 168-1, 170 КУпАП) [14, с. 158-159];

органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі екології та природних ресурсів України (ст. 242-1 КУпАП):

- Головний державний інспектор України з охорони навколишнього природного середовища та його заступники;
- головні державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя та їх заступники;
- головні державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища Чорного, Азовського морів та їх заступники;
- старші державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища, державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища;

органів виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів (ст. 244-4 КУпАП):

- керівник спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері стандартизації, метрології та сертифікації і його заступники;
- керівник спеціально уповноваженого органу виконавчої влади у справах захисту прав споживачів в Автономній Республіці Крим та його заступники;
- начальники управлінь у справах захисту прав споживачів областей, міст Києва і Севастополя та їх заступники [10, с. 88];

органів виконавчої влади у сфері стандартизації, метрології та сертифікації (ст. 244-7 КУпАП):

- керівник спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері стандартизації, метрології та сертифікації і його заступники;
- директори центрів стандартизації, метрології та сертифікації Автономної Республіки Крим, області, міста та їх заступники;

органів державного контролю якості лікарських засобів (ст. 244-8 КУпАП):

- Головний державний інспектор України з контролю якості лікарських засобів та його заступники;

- начальники державних інспекцій з контролю якості лікарських засобів в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, їх заступники;
- державні інспектори з контролю якості лікарських засобів [14, с. 170].

Проте до зазначеного переліку органів не віднесено місцеві державні адміністрації (ст. 25 Закону України «Про місцеві державні адміністрації») та про виконкоми міських рад (ст. 38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»), які володіють адміністративно-юрисдикційними повноваженнями щодо розгляду адміністративних справ. Разом з тим на практиці реально вони такі справи не розглядають. Це пояснюється тим, що жоден законодавчий акт не надає їм подібних повноважень щодо розгляду конкретного кола адміністративних справ та прийняття щодо них відповідних рішень [1, с. 30].

КУпАП не обмежує органи виконавчої влади, а від їх імені й посадових осіб в їх адміністративно-процесуальних правах та обов'язках, обумовлених розглядом справ про адміністративні правопорушення, зобов'язуючи їх діяти відповідно до чинного законодавства [10, с. 89].

На відміну від КУпАП, КоАП Російської Федерації передбачає обмеження адміністративно-юрисдикційних повноважень посадових осіб щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. Зокрема, це насамперед стосується:

- недотримання вимог при порушенні адміністративного провадження у справі;
- порушення порядку формування адміністративної справи, складання протоколу про адміністративне правопорушення та інших документів відповідно до вимог, встановлених законом;
- передачі посадовим особам, до яких надійшла справа про адміністративне правопорушення з порушенням встановленої законом її підвідомчості [15, с. 287].

Юридичні норми, якими визначається підвідомчість розгляду протиправних дій (бездіяльності), мають змішаний, матеріально-процесуальний характер [11, с. 77]. Цей характер виявляється у конкретних адміністративно-правових нормах, відповідно до яких кваліфікуються протиправні дії (бездіяльність) [10, с. 89].

Отже, під підвідомчістю розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації слід розуміти розмежування компетенції між органами (посадовими особами), уповноваженими, відповідно до своїх повноважень, приймати рішення у справі щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Елементами підвідомчості виступають: по-перше, це коло юридичних справ, що віднесені до відання того чи іншого юрисдикційного органу, а по-друге, – це той правовий зв'язок, який існує між юридичною справою та юрисдикційним органом, який зумовлює віднесення конкретної категорії справ до предмета відання цього органу.

Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення вимагає з'ясування не лише терміну цього поняття, але й його сутності, практичного застосування в адміністративному процесі суб'єктами адміністративної юрисдикції у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації [10, с. 90-91].

Література:

1. Український Радянський енциклопедичний словник. Т. 2: АН Української РСР. – К., 1967. – 854 с.
2. Ляхович У. І. Адміністративна відповідальність: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / У.І. Ляхович. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2010. – 170 с.
3. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посіб. / [Комзюк А.Т., Гуменюк В.А., Джагупов Г.В., Комзюк Л.Т., Лисач Ю.Г., Салманова О.Ю., Синьов О.В., Тищенко М.М.]; за заг. ред. доц. А.Т.Комзюка. 2-е вид., перероб. і доп. – Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. – 99 с.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Науково-практичний коментар / Р.А. Калужний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін.; – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 781с.
5. Теліпко В.Е. Науково-практичний коментар Господарського процесуального кодексу України. Станом на 1 грудня 2010 р. / За ред. Ю.Д. Притики. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 608 с.

6. Министерства и ведомства: Учеб. пособ. / Под ред. А.Н. Козырина, Е.К. Глушко. – М.: НОРМА, 2008. – 255 с.
7. Юридический словарь / гл. ред. П.И. Кудрявцев. Т. 1: (А-Н). 2-е изд. – М.: Госиздат юрид. лит., 1956. – 663 с.; Українська Радянська енциклопедія. Словник: У 3-х т. Т. 1 / Голов. ред Українська Радянська енциклопедія АН УРСР. – К., 1966. – 856 с.
8. Юридический энциклопедический словарь / гл. ред. А.Я. Сухарев. – М.: Советская энциклопедия. – 415 с.
9. Господарсько-процесуальний Кодекс України. – Харків: Одісей, 2004. – 211 с.
10. Сопільник Л.І. Стандартизація, якість продукції, метрологія, сертифікація в системі адміністративного права: навчальний посібник / Л.І. Сопільник, О.І. Остапенко. – Львів: Львівський університет бізнесу та права, 2011. – 124 с.
11. Адміністративна діяльність: навч. посіб. [Для студ. вищ. навч. закл.] / [М.В. Ковалів, З.Р. Кісіль, Д.П. Калянов та ін.]. – К.: Правова єдність, 2009. – 432 с.
12. Василів С.С.. Поняття та види підвідомчості справ про адміністративні правопорушення / С.С. Василів // Митна справа: науково-аналітичний журнал з питань митної справи та зовнішньоекономічної діяльності. – 2011. – № 6(78). – Ч. 2. – С. 175-179.
13. Анохіна Л.С. Суб'єкти адміністративної юрисдикції в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Л.С. Анохіна. – Харків, 2001. – 21 с.
14. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство із змінами та допов. на 15 лютого 2011 року: (Відповідає офіц. текстові). – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 216 с.
15. Агапов А.Б. Административная ответственность: Учебник. Изд. 3-е, перераб. и доп. / А.Б. Агапов. – М.: Эксмо, 2007. – 400 с.

Зильник Н.М. Подведомственность рассмотрения дел об административных правонарушениях в области стандартизации, качества продукции, метрологии и сертификации. *В статье освещаются вопросы, связанные с подведомственностью дел об административных правонарушениях в области стандартизации, качества продукции, метрологии и сертификации. Исследуется понятие подведомственности дел об административных правонарушениях в сфере стандартизации, сертификации, метрологии и качества продукции, а также определяется перечень органов и должностных лиц, уполномоченных рассматривать дела об административных правонарушениях в этой области.*

Ключевые слова: *подведомственность, административное правонарушение, стандартизация, сертификация, метрология, качество продукции.*

Zilnyk N.M. Jurisdiction of proceedings on administrative violations in the field of standardization, quality, metrology and certification. *The questions to the jurisdiction of cases of administrative violations in the field of standardization, quality, metrology and certification have been covered. The concept of jurisdiction over cases of administrative violations in the field of standardization, certification, metrology and quality have been researched. On the basis of current legislation on administrative offenses, the list of bodies and officials authorized to consider cases on administrative violations in the field of standardization, quality, metrology and certification.*

Key words: *jurisdiction, administrative violations, standardization, certification, metrology, quality.*

УДК 342.98:352/354.085

Кобилянський М.Г.,

суддя Вищого адміністративного суду України

Умови та джерела виникнення спорів про компетенцію у сфері публічно-правових відносин

У статті визначаються умови і джерела виникнення спорів про компетенцію у сфері публічно-правових відносин. Доведено, що умовою виникнення є, насамперед, конфліктна ситуація, що складається під час реалізації суб'єктами владних повноважень своєї компетенції.

Ключові слова: спір про компетенцію, публічно-правові відносини, умови, джерела, фізичні та юридичні особи, протиправні дії.

Реалізація органами державної влади компетенції у публічно-правовій сфері суспільних відносин пов'язана не тільки із якісною управлінською діяльністю, у процесі якої розробляються і приймаються рішення, спрямовані на організацію, упорядкування певної діяльності, а й з чисельними спірними ситуаціями, джерела яких інколи обумовлені прогалинами і колізіями нормативного врегулювання статусу зазначених органів, взаємовідносин між ними. Як приклад, слід навести закони України «Про місцеві державні адміністрації» [1], «Про місцеве самоврядування в Україні» [2], якими встановлено делеговані повноваження і реалізація яких інколи пов'язана із конкуруючою юрисдикцією.

Спори про компетенцію не є поширеними у судовій практиці адміністративних судів. Значну кількість публічно-правових спорів, які підлягають судовому розгляду, становлять спори щодо оскарження актів, дій, бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Таке становище обумовлене, на нашу думку, самою конфліктністю правового режиму взаємовідносин між суб'єктами владних повноважень та фізичними і юридичними особами, які такими повноваженнями не наділені, адже суб'єкти владних повноважень мають діяти так, як прямо визначено законом, а фізичні і юридичні особи – так, як законом не заборонено. Виходячи із вказаного, можна передбачити основним джерелом виникнення компетенційних спорів недоліки законодавства, якими встановлено правовий режим діяльності суб'єктів владних повноважень. Проте, у науковій доктрині побутує й інша думка. Зокрема, М.Р. Мергелідзе стверджує, що спірність і конфліктність діяльності органів виконавчої влади фактично обумовлена самою правовою природою і суспільним призначенням цих органів. Вчений вказує на певні умови, якими пояснюються спірність і конфліктність діяльності. При цьому такі умови названі об'єктивними, що означає їх існування, незалежно від чинників впливу зовнішнього середовища функціонування. До таких умов віднесено: присутність державного управління практично в усіх сферах життєдіяльності суспільства; наявність безпосереднього та оперативного вторгнення до сфери особистих інтересів громадян; за діяння у цій сфері найбільшої кількості державних службовців усіх видів державної служби (цивільної, військової, правоохоронної); наявність у розпорядженні органів виконавчої влади найбільш значної кількості ресурсів та обсягу владних повноважень [3, с.23].

Вирішення проблеми зменшення кількості та у подальшому – усунення конфліктності взаємовідносин між суб'єктами владних повноважень у процесі реалізації ними компетенції передбачає опрацювання питання щодо визначення умов і джерел виникнення компетенційних спорів.

Цілеспрямований науковий пошук у напрямі визначення поняття та особливостей компетенційних спорів здійснив А.О. Ткаченко у статті «Компетенційні спори: поняття та

особливості» [4]. Певною мірою сутність компетенційних спорів досліджувалась вітчизняними науковцями, але, як правило, у межах ширшої проблематики. Так, слід відзначити дисертаційні дослідження Ж.В. Завальної, присвячене проблемі сутності і правової природи адміністративного договору [5], А.К. Гасанової, яка аналізувала проблему вирішення правових конфліктів у діяльності органів виконавчої влади [6] та інші вчені, які досліджували окремі проблеми реалізації адміністративними судами юрисдикції. Серед робіт російських вчених привертає увагу монографія Ю.О. Тихомирова «Теория компетенции» (2004 р.) [7].

Отже, науковий доробок у напрямі встановлення не тільки сутності компетенційних спорів, а й умов і джерел їх виникнення є поодиноким, а тому названими та іншими науковими роботами не вичерпано усього наукового потенціалу виділеної проблеми.

Мета нашої статті полягає у визначенні умов і джерел виникнення компетенційних спорів у сфері публічно-правових відносин.

Перед тим, як встановлювати такі умови і джерела, слід спочатку визначитись із колом відносин, у межах яких такі спори виникають – публічно-правових відносин. Звернення до юридичних енциклопедичних видань надає можливість виділити сутність і зміст зазначених відносин. Публічно-правовими відносинами названо суспільні відносини, які виникають між певними суб'єктами права переважно з приводу здійснення публічно-владних повноважень, реалізації і захисту суб'єктивних публічних прав і свобод, задоволення публічних інтересів та регулюються комплексом публічно-правових норм різних галузей права. До основних ознак таких відносин належать: 1) публічна владність, яка означає, що суб'єкти, вступаючи до публічно-правових відносин, мають на меті: реалізувати надані їм законодавством публічно-владні повноваження; забезпечити виконання рішень, які були прийняті у результаті здійснення публічно-владних повноважень; забезпечити можливість функціонування органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування; реалізувати безпосереднє право на участь в управлінні державними або місцевими справами, у тому числі через форми безпосередньої демократії; 2) специфічне суб'єктивно-цільове навантаження, яке передбачає, що головними цілями вступу суб'єктів права до приватно-правових відносин є: сприяння забезпеченню та безпосередня участь у реалізації безпосереднього і представницького народовладдя; впорядкування діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; створення юридичних передумов дотримання і захисту прав і свобод суб'єктів даних відносин; забезпечення взаємодії органів публічної влади, з урахуванням реалізації принципу поділу влади; сприяння забезпеченню захисту конституційного ладу і режиму законності у сферах державного управління та місцевого самоврядування; вирішення публічно-правових спорів тощо [8, с.747-748].

У наведеному визначенні ознак публічно-правових відносин міститься головне, що дозволяє відрізнити їх від інших – приватно-правових – відносин. Вказане стосується сфери реалізації публічного інтересу, що, на відміну від приватного передбачає державну владність, яка проявляється у поведінці, суворо регламентованій державою у правових приписах. Звідси можна передбачити висновок про те, що конфліктна ситуація, яка виникає у публічно-правовій сфері суспільних відносин, породжена переважно вадами правової регламентації таких відносин, адже суб'єкти, що реалізують повноваження у межах виконання державної функції, згідно із встановленою законодавством компетенцією, мають діяти тільки так, як прямо встановлено законом. Крім того, причинами конфліктних ситуацій можуть бути порушення правових приписів, якими встановлено компетенцію конкретного суб'єкта публічно-правових відносин.

А.О. Ткаченко не виділяє умови та джерела виникнення компетенційних спорів, але формулює підстави їх виникнення, продовжуючи наукову думку Ю.О. Тихомирова, який зазначав, що спір про компетенцію виникає з різноманітних підстав: щодо її обсягу і характеру, предметів відання, повноважень суб'єкта компетенції або всього у сукупності. Ю.О. Тихомиров вказує, що фактичний обсяг компетенції порівнюється із її нормативним, статусним обсягом і характером, а відхилення від нормативно встановленої компетенції виникають насамперед з вини органу, коли він перевищує свої повноваження, здійснює помилкові дії або бездіяльність. Відхилення спричиняються тиском ззовні, втручанням

інших органів або створенням перешкод законної діяльності. Узагальнюючи названі Ю.О. Тихомировим підстави виникнення компетенційних спорів, А.О. Ткаченко зазначає, що такими є винні дії або бездіяльність самого органу чи посадової особи, втручання інших органів в діяльність, що спричиняє перешкоди для подальших дій. Доповнюючи цей перелік причин А.О. Ткаченко відносить до них недостатню урегульованість у нормативно-правових актах розподілу компетенції між суб'єктами владних повноважень [4, с.70]. Водночас А.О. Ткаченко вказує про неможливість передбачити усі підстави виникнення компетенційних спорів і надати їх вичерпний перелік.

У цьому контексті вбачається більш плідним підхід, за яким встановлюються не підстави виникнення компетенційних спорів, а умови і джерела виникнення, що дозволяє встановити витоки спірних ситуацій, ті причини, настання яких породжує такий спір.

Визначення сутності терміну «умови» знаходимо у енциклопедичному виданні з філософії. Умови – це те, від чого залежить дещо інше (обумовлене), що робить можливим наявність речі, стану, процесу, на відміну від причини, яка з необхідністю, невідворотністю породжує щось (дію, результат дії) та підстави, яка є логічною умовою наслідку [9, с.469].

Вищезазначений підхід може бути покладено в основу формування сутності умов виникнення компетенційних спорів. Такими доцільно вважати певне конфліктне явище, пов'язане із процедурами реалізації суб'єктами компетенції у сфері публічно-правових відносин, спрямованої на здійснення державних функцій. При цьому причиною компетенційного спору доцільно вважати власне компетенційний конфлікт, оскільки саме він породжує виникнення спору. Компетенційний конфлікт доцільно розглядати явищем загальним у сфері діяльності суб'єктів, які виконують державні функції, і не завжди негативним, оскільки за певних обставин конфлікт може бути джерелом організаційних перетворень якісного характеру. Як приклад, можна навести конфліктну ситуацію у сфері державного управління, яка породжена громіздкістю побудови системи органів виконавчої влади та пов'язане з цим завдання щодо оптимізації структури цієї системи. Підставою компетенційного спору доцільно вважати конкретну життєву обставину, що потребує вирішення у встановлений законодавством спосіб. У адміністративному судочинстві такою обставиною є факт звернення до адміністративного суду із адміністративним позовом з приводу реалізації суб'єктами владних повноважень їх компетенції у сфері управління, у тому числі – делегованих повноважень, відповідно п.3 ч.2 ст.17 Кодексу адміністративного судочинства України [10].

Для визначення сутності терміну «джерело» доцільно звернутись до теорії права, а саме до тих її положень, які стосуються розкриття змісту категорії «джерело права». Такий підхід обумовлений, насамперед, тим, що термін «джерело» щодо компетенційних спорів розглядається з правових позицій.

Існує визначення поняття «джерело права» у декількох аспектах: як соціальна категорія, у генетичному розумінні, у юридичному значенні, як діяльність суб'єктів суспільних відносин. Так, як соціальна категорія, джерело права визначається через історичне існування пам'яток історії, звичаїв, які мають юридичний зміст і визначають становлення права у державі. У генетичному розумінні джерело права визначено як умову формування права, а у юридичному значенні джерело права є способом зовнішнього прояву права. Джерело права розглядають також як діяльність суб'єктів суспільних відносин, в результаті якої реалізуються їх потреби і задовольняються інтереси [11].

Слід зауважити, що категорія «джерело права» є системною та системоутворюючою, а тому цілком логічно сприймається багатоаспектність визначення її сутності і змісту. Термін «джерело компетенційних спорів» є предметним і конкретним, зважаючи на його спрямованість, а тому доцільно визначати його зміст, уникаючи генетичного розуміння. Тим самим можна зосередитись на встановленні соціального, юридичного аспектів вказаного терміну, а також з позицій змісту відповідної діяльності.

Джерелами компетенційних спорів можна визначити ті прогалини і колізії, які виникають у чинному законодавстві, норми якого регулюють компетенцію суб'єктів у частині виконання ними державних функцій. Вказане стосується соціального і юридичного

змісту джерел. У аспекті джерел компетенційних спорів як певної діяльності, існування таких спорів впливає з фактів порушень процедур реалізації компетенції.

Отже, умовою виникнення компетенційних спорів у публічно-правовій сфері суспільних відносин є, насамперед, конфліктна ситуація, що складається під час реалізації суб'єктами владних повноважень своєї компетенції. Враховуючи, що компетенційний спір розглядається у контексті захисту прав, свобод, законних інтересів у адміністративному судочинстві, його підставою пропонується вважати звернення до адміністративного суду із адміністративним позовом. Існування ситуації, внаслідок якої виникає спір про компетенцію, обумовлене певними джерелами, до яких можна віднести: недоліки чинного законодавства, насамперед, прогалини і колізії; наділення різних органів державної влади компетенцією в одній сфері чи щодо вирішення одних і тих самих питань; порушення приписів щодо компетенції у бік її розширення чи, навпаки – звуження, внаслідок чого суб'єкт владних повноважень не реалізує функції, заради реалізації яких він створений, а відповідну діяльність вимушений здійснювати інший державний орган; вчинення суб'єктом, який виконує державні функції, згідно із компетенцією, протиправних дій або бездіяльності.

Література:

1. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV// Відомості Верховної Ради України. – 1999.–№20–21.–Ст.190.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР// Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №24. – Ст.170.
3. Мергелидзе М. Р. Становление института разрешения административно-правовых споров / М. Р. Мергелидзе.–М.: Изд-во «Юриспруденция», 2008. – 120 с.
4. Ткаченко А.О. Компетенційні спори: поняття та особливості/ А.О. Ткаченко// Право і суспільство. – 2010.–№1.–С.68-73
5. Завальна Ж. В. Адміністративний договір: теоретичні засади та застосування: дис. доктора юрид. наук: спец. 12.00.07 / Завальна Жанна Вікторівна. – Х., 2010. – 390 с.
6. Гасанова А.К. Адміністративно-правові засади вирішення конфліктів в діяльності органів виконавчої влади/ Гасанова Антоніна Керимівна: автореф.дис.канд юрид. наук: спец. 12.00.07. – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право/ Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2011. – 20с.
7. Тихомиров Ю.А. Теория компетенции. – М.: Изд-во: Юринформцентр, 2004. – 355с.
8. Великий енциклопедичний юридичний словник/ За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2007. – 992с.
9. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 576с.
10. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 747-IV // Відомості Верховної Ради України. – №35–36.–№37.–Ст.446.
11. Зайчук О.В. Теорія права. Академічний курс. підруч.: Електронний ресурс: Режим доступу: http://ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part3/1401.htm

Кобылянский Н.Г. Условия и источники возникновения споров о компетенции в сфере публично-правовых отношений. *Статья посвящена определению условий и источников возникновения споров о компетенции в сфере публично-правовых отношений. Доказано, что условием возникновения является, прежде всего, конфликтная ситуация, которая возникает во время реализации субъектами властных полномочий своей компетенции.*

Ключевые слова: спор о компетенции, публично-правовые отношения, условия, источники, физические и юридические лица, противоправные действия.

Kobyliansky M. H. Conditions and sources of arising of controversies about competence in sphere of public-law relationships. *The article is devoted to the definition of sources of controversies origin about competence in the sphere of public-law relations. It is proved that the condition is primarily a conflict situation, which arises in the process of realisation of power competence by authority subjects.*

Key words: controversy about competence, public-law relations, conditions, sources.

Адміністративно-правове регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві України: поняття та зміст

У статті розкрито поняття та зміст адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві України. Визначено об'єктивні та суб'єктивні чинники та механізм адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, обіг пестицидів, поняття адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів, об'єктивні та суб'єктивні чинники адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів.

Обіг пестицидів у сільському господарстві України має сьогодні важливе значення, оскільки від їх застосування залежить врожайність сільськогосподарських культур та забезпечення продовольством населення загалом. Слід констатувати наявність проблем адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів, пов'язаних із недосконалим законодавством та діяльністю органів виконавчої влади у цій сфері. У глобальному аспекті причиною масштабного використання пестицидів є насамперед збільшення кількості населення Землі. По-друге, бажання виробників сільськогосподарської продукції отримувати більшу вигоду з тих самих площ орних земель у найкоротші терміни. Однак, таке використання пестицидів може виявитися небезпечним для людини та довкілля і порушувати норми законодавства конкретної держави. Удосконалення системи правових засобів регулювання сфери обігу пестицидів неможливе без врахування адміністративно-правової природи цієї сфери.

Слід підкреслити, що проблема обігу пестицидів, як специфічне адміністративно-правове поняття і явище, поки що недостатньо досліджена. З позиції екологічного права питання правового регулювання обігу пестицидів вивчалися здебільшого у поєднанні з аспектом забезпечення екологічної безпеки. Зокрема, останньому були присвячені праці В.І. Андрейцева, Н.В. Барбашової, А. П. Гетьмана, І.А. Дмитренка, С.В. Єлькіна, Л.М. Здоровко, Н.Р. Кілічави, Н.Р. Кобецької, В.В. Костицького, В.М. Комарницького, В.В. Курзова, М.І. Малишка, Н.Р. Малишевої, Ю.О. Чирви, В.І. Шевченко, Ю.М. Шемшученка, М.В. Шульги та ін.

Обіг пестицидів пов'язаний із гарантування власної (національної) безпеки держави та дотриманням безпеки громадян України. Як влучно зазначає С.С. Засулько: «Проблема безпеки на початку ХХІ ст. набула універсального змісту. Це обумовлено тим, що наприкінці ХХ ст. концепція національної безпеки зазнала істотних змін. Окрім традиційної військової та військово-політичної сфери, вона поширилася на сферу соціальних, економічних, правових, культурних, екологічних та інших відносин [1, с. 1]».

Тому метою цієї статті є вивчення адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів, під кутом зору визначення його поняття, змісту, особливостей, виходячи із загальних засад як адміністративно-правової науки, так і теорії правового регулювання, теорії екологічного права.

Дослідженням дефініції «правового регулювання» та її елементів займалися такі відомі вчені у галузі теорії держави і права як С.С. Алексєєв, С.В. Бобровник, С.А. Комаров, В.В. Копейчиков, В. В. Лазарев, С.Л. Лисенков, М.І. Марченко, О.Ф. Скакун, П.М. Рабінович, Н.М. Оніщенко, Ю.О. Тихомиров, М.В. Цвік та ін.

На думку Н.М. Оніщенко, «...правове регулювання – це особлива регламентація суспільних відносин. Вона являє собою систему різноманітних юридичних засобів: норми права, юридичні факти, правові відносини, встановлення право- та дієздатності осіб і право-

вого статусу громадян, визначення компетенції органів держави, правового становища громадських організацій, юридичних осіб та інших суб'єктів [2, с. 3]». О.Ф. Скакун дає таке визначення правового регулювання: «здійснюване державою за допомогою права і сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона та розвиток, основною ознакою якого є його державно-владний характер тому, що в юридичних нормах держава вказує міру можливої та належної поведінки за невиконання якої суб'єкти правовідносин несуть юридичну відповідальність [3, с. 488]». Як бачимо, Н.М. Оніщенко та О.Ф. Скакун, не залишають поза увагою суб'єктивний склад правового регулювання.

Адміністративно-правове регулювання є похідною категорією загального правового регулювання. Аналізу сутності цього явища присвячені праці В.Б.Авер'янова, О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяка, В.В.Галуцько, І. П. Голосніченка, Р. А. Калюжного, Л.В.Ковалюк, В. К. Колпакова, В.І. Олефіра, О.М. Мельника, М.П. Пихтіна, Ю. А. Тихомирова та ін.

Слід звернути увагу на фундаментальну працю Ю.О. Тихомирова, який досліджує не тільки систему адміністративно-правового регулювання (механізм регулювання, адміністративно-правові режими, підзаконний характер адміністративно-правового регулювання), а й на підставі аналізу процесів, пов'язаних із динамікою державного управління, висвітлює її співвідношення з механізмом адміністративно-правового управління [4].

Адміністративно-правове регулювання – це цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових заходів прав свобод і публічних законних інтересів фізичних і юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [5, с. 87-97].

Адміністративно-правове регулювання як різновиду державного регулювання – це механізм імперативно-нормативного упорядкування організаційної діяльності суб'єктів і об'єктів управління та формування стійкого правового порядку їх функціонування шляхом застосування норм адміністративного права [4, с. 379].

Основною метою адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві як правового явища (своєрідної системи), є вимога до суб'єктів, пов'язаних з цією сферою, здійснювати свою діяльність відповідно до умов, визначених законодавством України, вимог, встановлених державними стандартами, санітарними нормами, регламентами та іншими нормативними документами за допомогою різноманітних юридичних та організаційних засобів.

Сфера правового регулювання – це сукупність суспільних відносин, які можна і необхідно впорядкувати за допомогою права і правових засобів. Інакше кажучи сфера правового регулювання – галузь соціального простору, яка охоплена правом. Це, насамперед, суспільні відносини – економічні, політичні, соціально-культурні. Йдеться про ті суспільні відносини, функціонування яких неможливе без використання правових засобів [3, с. 250].

Виходячи із зазначеного, під сферою адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві слід розуміти сукупність суспільних відносин щодо виробництва, транспортування, зберігання, випробування і застосування пестицидів за умови їх безпечності для здоров'я людини та навколишнього природного середовища.

Отже, викладені вище положення дають підстави запропонувати таке визначення поняття «...адміністративно-правове регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві України»: адміністративно-правове регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві України – це впорядковувачий, цілеспрямований вплив держави на суспільні відносини в сфері хімізації сільського господарства (обігу пестицидів), який полягає в організації ефективної діяльності господарюючих суб'єктів.

Відомий науковець, доктор юридичних наук Н.М. Оніщенко зазначає: «Умови ефективності правового регулювання поділяються на об'єктивні і суб'єктивні. Об'єктивними умовами є соціально-економічний стан суспільства, форми власності, політичний режим, державний устрій тощо. До суб'єктивних умов належать: а) всебічний аналіз тенденцій розвитку суспільних відносин; б) вибір оптимального варіанта регулювання (правового методу, форми нормативного чи індивідуального акта); в) чітке визначення (завдань) регулювання; г) своєчасність правотворчості; г) удосконалення чинного законодавства;

д) забезпечення стабільності правового регулювання; е) ясність, чіткість правових приписів; є) активність правозастосовчих органів; ж) свідомість, психологічна підготовленість громадян до здійснення ними суб'єктивних прав і юридичних обов'язків [2, с. 4]».

З цього приводу О. М. Мельник наголошує: «... правове регулювання як вид соціального регулювання суспільних відносин посідає особливе місце, оскільки є важливим організаційним фактором, націленим на забезпечення ефективної практичної діяльності людей. Тому можна констатувати необхідність правового регулювання для розвитку суспільства, оскільки саме ефективне правове регулювання забезпечує захист прав особистості, стабільність, порядок і організованість, реалізацію перспектив соціального і економічного розвитку [6, с. 132]». У правовому регулюванні відбувається втручання держави у життєву діяльність суспільства [7, с. 120].

З наведеного можна дійти висновку, що адміністративно-правове регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві України обумовлене об'єктивними та суб'єктивними чинниками, до яких слід віднести такі: еколого-економічний розвиток суспільства та суспільних відносин, рівень правової культури громадян, специфіку предмета, засобів і методів правового регулювання у цій сфері.

Правове регулювання у сфері обігу пестицидів у сільському господарстві України – це дія права на суспільні відносини у цій сфері за допомогою певних юридичних засобів, через систему яких і забезпечується розвиток цих відносин у межах і напрямках, визначених нормами права.

Правове регулювання завжди здійснюється завдяки особливому «інструментарію», притаманному тільки правовому механізму, призначеному юридично гарантувати досягнення цілей, які ставить законодавець, видаючи або санкціонуючи юридичні норми в межах певних типів – «моделей» – юридичного впливу [8, с. 348].

До елементів адміністративно-правового регулювання відносяться: принципи адміністративного права; норми адміністративного права; акти офіційного тлумачення норм адміністративного права; акти застосування норм адміністративного права; адміністративно-правові відносини [9, с. 36].

В.В. Галуцько, В.І. Олефір, М.П. Пихтін до елементів адміністративно-правового регулювання включають: адміністративно-правові норми; методи, засоби і типи адміністративного права; механізм адміністративно-правового регулювання в цілому; оціночним же критерієм адміністративно-правового регулювання є ефективність [10, с. 150]. Ці науковці до елементів адміністративно-правового регулювання зараховують і механізм адміністративно-правового регулювання. Така позиція дослідників є спірною, оскільки елементами механізму адміністративно-правового регулювання є адміністративно-правові норми; методи, засоби адміністративно-правового регулювання.

Погоджуємось з думкою О.Ш. Чомахашвілі, який вважає: «Механізм адміністративно-правового регулювання – це засоби функціонування єдиної системи адміністративно-правового регулювання з метою забезпечення прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, функціонування громадянського суспільства і держави. Механізм адміністративно-правового регулювання дозволяє охопити весь процес адміністративно-правового регулювання, представити його в системно-динамічному вигляді, розкрити його структуру, взаємозв'язок і взаємодію всіх елементів [11, с. 56]».

Тому у функціонуванні механізму адміністративно-правового регулювання важливу роль відіграє правозастосовча діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування (публічних органів). Остання полягає у здійсненні покладених на них владних повноважень. Правозастосування щодо обігу пестицидів в сільському господарстві є необхідним тому, що відповідні державні органи видають додатково індивідуальні акти, які надають чинності механізму правового регулювання. Зокрема, це можуть бути державні стандарти, санітарні норми, регламенти. Важливим інструментом в цьому випадку є індивідуальна регламентація, яка виражається за допомогою уточнення правового статусу суб'єктів у відповідному акті застосування. Можна резюмувати, що правозастосовча діяльність органів державної влади у сфері обігу пестицидів у сільському господарстві доповнює процес адміністративно-правового регулювання.

С.С. Алексеев наголошує: «...трьом стадіям механізму правового регулювання відповідають і три основні його елементи: а) юридичні норми; б) правовідносини; в) акти реалізації суб'єктивних прав та обов'язків [12, с. 34]». Четверта стадія у ролі факультативної визначається як застосування норм (маються на увазі індивідуальні приписи застосування права). До кожної стадії відповідно вчений приписує три основних елементи або частини механізму правового регулювання: юридичні норми, правовідносини й акти реалізації суб'єктивних юридичних прав і обов'язків, які разом із правовою культурою, правосвідомістю та іншими перебувають у послідовному, закономірному зв'язку, утворюють єдину, складну систему юридичних засобів впливу на суспільні відносини [12, с. 34].

Виділяють змістовну та формальну ознаки механізму правового регулювання. До складових елементів механізму адміністративно-правового регулювання відносяться:

- норми адміністративного права та їх зовнішнє вираження — джерело права;
- публічну адміністрацію;
- принципи діяльності публічної адміністрації;
- індивідуальні акти публічної адміністрації;
- адміністративно-правові відносини;
- форми адміністративного права;
- тлумачення норм адміністративного права;
- методи адміністративного права;
- процедури реалізації адміністративно-правових норм [5, с. 87-97].

Отже, механізм адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві – це система всіх правових норм, методів, засобів, за допомогою яких забезпечується процес правового впливу органів публічної влади на суспільні відносини у цій сфері.

Адміністративно-правовий механізм регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві складається із таких елементів:

- адміністративно-правові норми – загальнообов'язкові формально визначені правила поведінки, встановлені та санкціоновані державою з метою регулювання суспільних відносин у визначеній сфері;
- адміністративні правовідносини – це результат впливу адміністративно-правових норм на поведінку суб'єктів у сфері адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві;
- акти реалізації адміністративних норм – процес фактичного втілення конкретних приписів правових норм у сфері адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві.

Норма права, регламентуючи суспільні відносини, надає їм юридичної форми, його учасники стають суб'єктами права, які взаємопов'язані суб'єктивними правами та юридичними обов'язками [13, с. 220]. Викладені в законах та інших правових актах норми лише тоді стають живими, коли втілюються в дійсності, реалізуються в свідомо-вольових діях членів суспільства [14, с. 312].

Адміністративно-правові відносини у сфері обігу пестицидів в сільському господарстві – це стійкі правові зв'язки державно-владного характеру, які виникають на основі норм адміністративного права між публічними органами та їх посадовими особами й іншими учасниками процесу. При цьому такі відносини характеризуються наявністю суб'єктивних юридичних прав і обов'язків, які підтримуються примусовою силою держави.

Концептуальною моделлю адміністративно-правових відносин у сільському господарстві України, яка включає найбільш значущі для суспільства види адміністративно-правових відносин, є: державно-управлінські відносини; адміністративно-деліктні відносини; адміністративно-сервісні відносини (відносини з надання адміністративних послуг) [15, с.25]. Переймаючи вказану модель до сфери обігу пестицидів у сільському господарстві України, можна зазначити, що і для цієї сфери притаманна реалізація державно-управлінських відносин, адміністративно-деліктних відносин, адміністративно-сервісних відносин. Зокрема, управління у сфері обігу здійснюється уповноваженими органами держави: Міністерством охорони навколишнього природного середовища України, Міністерством аграрної

політики та продовольства та ін. Адміністративно-деліктні відносин створюються за допомогою встановлення адміністративної відповідальності, яка визначена КУпАП та іншими законами України. Прикладом адміністративно-сервісних відносин може бути державна реєстрація пестицидів, проведення державних випробувань та державної реєстрації технічних засобів застосування пестицидів, ліцензування торгівлі пестицидами.

Отже, з викладеного доходимо висновку, що адміністративно-правовому регулюванню обігу пестицидів притаманні певні особливості, до яких слід віднести такі: специфічна сфера правового регулювання; власні об'єктивні та суб'єктивні чинники та механізм адміністративно-правового регулювання.

Література:

1. Засулько С.С. Адміністративно-правове регулювання у сфері забезпечення техногенної безпеки в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Сергій Станіславович Засулько. – К., 2006. – 20 с.
2. Оніщенко Н.М. Правове регулювання та правовий вплив: поняття, взаємозумовленість та відмінність / Н.М. Оніщенко // Держава і право: зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 25. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. – С. 3–4.
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підруч. / Пер. з рос. – Х.: Консум, 2001. – 656 с.
4. Курс адміністративного права і процесу / Ю.А. Тихомиров. – М., 1998. – 798 с.
5. Адміністративне право України в сучасних умовах (виклики початку XXI століття): монографія: [Електронний ресурс] / за заг. ред. В.В. Галуцька. – Херсон: Херсонська міська друкарня, 2010. – С. 87–97. – Режим доступу: <http://www.law-property.in.ua/images/books/apuvsu.pdf>
6. Мельник О. Сфера правового регулювання: поняття, ознаки, види / О. Мельник // Право України. – 2010. – № 9. – С. 132 – 138.
7. Ямкова І. М. Співвідношення правового регулювання і державного регулювання господарської діяльності Проблеми правознавства очима молодих вчених / І.М. Ямкова, І.П. Глагізіна: зб. наук. праць за матер. Всеукр. науково-практичної конференції «Проблеми правознавства очима молодих вчених», 31 січня 2011 р. – Херсон-Тернопіль: ХІОІ ХНУВС, 2011. – 204 с.
8. Алексеев С.С. Общая теория права / С.С. Алексеев. В 2-х т. – Т. II. – М.: Юрид. лит., 1982. – С. 348.
9. Адміністративне право. Серія «Учебные пособия». – Ростов н/Д: Феникс, 2002. – 352 с.
10. Адміністративне право України: [навч. посіб.]: [У 2-х томах] / [В.В. Галуцька, В.І. Олефір, М.П. Пихтін та ін.]; за заг. ред. В.В. Галуцька. – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. – Т. 1: Загальне адміністративне право. – 320 с.
11. Чомахашвілі О.Ш. Адміністративно-правове регулювання охорони прав на промислові зразки в Україні: дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Чомахашвілі Олена Шотаевна. – Ірпінь, 2008. – 216 с.
12. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования / С.С. Алексеев. – М.: Статут, 1999.
13. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін.; За ред. В.В. Копейчикова. – Стер. вид. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 320 с.
14. Марченко М.И. Реализация права / М.И. Марченко // Общая теория государства и права: Академический курс. В 2 т. / Под ред. М.Н. Марченко. – М., 1998. – Т. 2: Теория права.
15. Курило В.І. Адміністративні правовідносини у сільському господарстві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Володимир Іванович Курило. – К., 2008. – 39 [25] с.

Кравцова Е. Н. Адміністративно-правове регулювання оборота пестицидів в сільському господарстві України: поняття і зміст. В статті розкрито поняття і зміст адміністративно-правового регулювання оборота пестицидів в сільському господарстві України. Визначено об'єктивні і суб'єктивні фактори і механізм адміністративно-правового регулювання оборота пестицидів в сільському господарстві України.

Ключевые слова: адміністративно-правове регулювання, оборот пестицидів, поняття адміністративно-правового регулювання оборота пестицидів, об'єктивні і суб'єктивні фактори адміністративно-правового регулювання оборота пестицидів.

Kravtsova K.M. Administrative and legal regulation of pesticides turnover in agriculture of Ukraine: the concept and content. The article explores the concept and content of administrative and legal regulation of pesticides turnover in agriculture of Ukraine. The objective and subjective factors and mechanism of administrative and legal regulation of pesticides in agriculture are defined.

Key words: administrative regulation, the circulation of pesticides, the concept of administrative and legal regulation of pesticides, objective and subjective factors of administrative and legal regulation of pesticides.

Органи державного управління як суб'єкти адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян України у сфері власності

У статті розглядаються питання функціонування органів державного управління як суб'єктів адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності, розробки пропозицій щодо удосконалення їх адміністративно-правового статусу, побудови ефективної системи органів влади, наділених державно-владними повноваженнями у цій сфері.

Ключові слова: законний інтерес громадян у сфері власності, адміністративно-правовий захист законних інтересів громадян у сфері власності, суб'єкт адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності.

Вирішення проблеми підвищення рівня захищеності законних інтересів громадян щодо володіння, користування та розпорядження майном тісно пов'язане з налагодженням належної організації управління важливими суспільними процесами у цій сфері, формування оптимальної системи органів державного управління, які є суб'єктами адміністративно-правового захисту прав та законних інтересів громадян. Владно-організуючий вплив держави на суспільні відносини щодо захисту законних інтересів громадян у сфері власності значною мірою реалізується через роботу органів державного управління.

Актуальність статті визначається підвищенням ролі органів державного управління у сфері захисту законних інтересів громадян у сфері власності. Проблеми їх діяльності актуалізували потребу розробки нових теоретико-методологічних моделей функціонування системи даних суб'єктів, їх реформування відповідно до стандартів демократичного суспільства.

Метою статті є дослідження та класифікація органів державного управління як суб'єктів адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності.

Завданням статті виступає визначення поняття органу державного управління, який є суб'єктом адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності, здійснення класифікації даних органів, з'ясування проблем їх функціонування.

Наукова новизна полягає у тому, що вперше запропоновано теоретичне визначення поняття органу державного управління як суб'єкта адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності, розроблено пропозиції по класифікації даних органів.

Аналіз останніх наукових досліджень засвідчує, що окремі аспекти діяльності органів державного управління були предметом вивчення А.Б. Авер'янова, А.В. Малька, В.В. Субочьова, Ю.С. Шемчушенка, А.М. Шерієва. Однак дані дослідження лише побіжно стосуються досліджуваного питання. Їх не можна вважати системними та вичерпними.

Процес державного управління – це свідомо і цілеспрямована послідовна діяльність даних суб'єктів, яка пов'язана з реалізацією державно-владних повноважень. Він є основним способом втілення суб'єктно-об'єктних відносин на державному рівні, де суб'єктом державного управління є система державної влади у вигляді спеціально утворених органів, між якими розподілені певні функції державного управління, а об'єктом державного управління є суспільство [1, с. 166-167].

Саме в середовищі суспільних відносин здатні реалізуватися різні законні інтереси громадян. Використовуючи арсенал засобів управлінського впливу, органи державного

управління тим самим здатні забезпечувати захист законних інтересів громадян України у різних сферах суспільного життя, зокрема у сфері власності.

У науковій літературі відсутній єдиний підхід щодо розуміння поняття органу державного управління. Окремі науковці наполягали на тому, що органи державного управління – це всі державні органи, які наділені компетенцією щодо урегулювання суспільних відносин, здійснення цілеспрямованих впливів на певних осіб, соціальні системи, соціальний організм в цілому [2, с. 6]. Вони стверджували, що державне управління здійснюється усіма гілками влади, але пріоритет в організації і відповідальності за результат стану суспільства залишається за виконавчою владою [3, с. 6]. Цей підхід знайшов своє відображення у нормативно-правових актах. Зокрема він був покладений в основу класифікації органів державного управління, затвердженої наказом Держкомстату № 41 від 18.02.2011 р.

Інші науковці стверджували, що органами державного управління є виключно органи виконавчої влади [4, с. 147].

Існує у юридичній літературі також намагання поєднати ці два підходи та сформулювати широке та вузьке трактування поняття державного управління та системи його органів [5, с. 104-105; 6, с. 25-26].

Проблеми визначення поняття органу державного управління досліджували В.К. Колпаков, О.Д. Крупчана, В.М. Селіванов, В.В. Шуба та інші вчені [7; 8; 9; 10]. Однією з проблем, яку вивчали ці автори, було розмежування понять «виконавча влада» та «державне управління». Зокрема, відштовхуючись від існуючих теоретико-методологічних розробок у сфері державного управління, було запропоновано розглядати поняття «державне управління» як ширше за своїм змістом від поняття «виконавча влада» [9, с. 127], або як загальне відносно поняття «виконавча влада», яке становить його частку. Однак жодна з цих праць не дала однозначної відповіді на проблему визначення поняття органу державного управління.

Використання усіх вищезазначених наукових підходів з метою визначення поняття органу державного управління як суб'єкта адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності має кілька застережень.

З одного боку, органи виконавчої влади здатні здійснювати владно-політичні та владно-адміністративні функції [11, с. 5], які важко обмежити колом управлінської діяльності. З іншого, функції державного управління можуть реалізовуватися поза діяльністю органів виконавчої влади. Тобто немає підстав стверджувати, що органи державного управління є виключно органами виконавчої влади. Неправильним також є ототожнення органів державного управління з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, судової влади тощо. Такий підхід суперечить принципу розподілу влади та не відображає специфіку функціонального призначення кожного з даних органів влади.

Отже, будь-який орган виконавчої влади, який наділений компетенцією щодо адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності, є органом державного управління у цій сфері. У той самий час, не всі органи державного управління, які здатні реалізовувати способи та засоби адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян щодо володіння, користування та розпорядження майном виступають органами виконавчої влади.

Адміністративно-правовий захист законних інтересів громадян є надзвичайно широкою за своїм змістом категорією, а діяльність органів державного управління стосується лише частини існуючої системи адміністративно-правового впливу на суспільні відносини щодо володіння, користування та розпорядження майном та задоволення у зв'язку з цим законних інтересів громадян. Доцільно зауважити, що частина повноважень органів державного управління, які стосуються розгляду справ про адміністративні правопорушення у сфері власності, вирішення індивідуальних справ щодо володіння, користування та розпорядження майном, застосування заходів адміністративного примусу тощо, є правозахисною. Однак реалізують дані повноваження органи, які наділені всіма характеристиками органів державного управління. Це найкращою мірою відображає тісний зв'язок управлінської та правозахисної функції в діяльності суб'єктів адміністративно-правового

захисту законних інтересів громадян у сфері власності, які представляють державу як найвпливовішого гаранта реалізації даних законних інтересів.

Зважаючи на те, що змістом категорії «державне управління» є суспільні відносини, що складаються як у внутрішньоорганізаційній діяльності державних органів усіх гілок влади, так і в процесі реалізації функцій виконавчої влади спеціальними державними органами [12, с. 135], можна стверджувати, що органами державного управління – суб'єктами адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності є спеціальні утворення, які виконують функції виконавчої влади.

Немає підстав вважати, що органи виконавчої влади є єдиними органами державного управління – суб'єктами адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності. Відповідними повноваженнями можуть бути наділені й інші суб'єкти захисту законних інтересів громадян у сфері власності: органи місцевого самоврядування, громадські формування та інші суб'єкти, які можуть здійснювати державне управління за умови делегування їм державою відповідних повноважень (контрольних, правоохоронних, юрисдикційних тощо) [6, с. 25-26].

Тобто органами державного управління як суб'єктами захисту законних інтересів громадян у сфері власності є органи виконавчої влади різних рівнів та інші суб'єкти, яким відповідно до чинного законодавства делеговані повноваження органу виконавчої влади щодо забезпечення реалізації потреб громадян, пов'язаних зі збереженням та примноженням об'єктів права власності, користуванням та розпорядженням майновими благами у державі, припиненням незаконної діяльності та відновленням правових можливостей громадян у сфері власності адміністративними засобами.

Враховуючи вищезазначене, під органом державного управління, який виступає суб'єктом адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян України у сфері власності, слід розуміти організаційно та юридично оформлену державну структуру, яка відповідно до закону наділена повноваженнями і необхідними матеріальними засобами для здійснення закріплених у нормативно-правових актах процедур щодо забезпечення реалізації потреб, пов'язаних зі збереженням об'єктів права власності, реалізацією можливостей окремих громадян щодо володіння, користування та розпорядження майном, регламентовану положеннями нормативно-правових актів діяльність щодо попередження та припинення адміністративних правопорушень у сфері власності, розгляду спірних питань щодо володіння, користування та розпорядження майном, застосування заходів адміністративного примусу, здійснення провадження за скаргами громадян у цій сфері тощо.

Ведучи мову про захист законних інтересів громадян, слід враховувати те, що захист порушених чи оспорюваних прав атрибутивний захисту і ряду законних інтересів, які пов'язані з реалізацією даних прав. Захищаючи свободу чи право, орган державного управління тим самим опосередковано захищає і законні інтереси, похідні від зазначених дозволів [13, с. 91]. В.В. Субочов зазначав, що для того, щоби можливість реалізації законного інтересу стала реальністю, а його захист – можливим, інтерес все ж таки повинен відповідати змісту і характеру правових приписів і у загальному вигляді підкріплюватися зафіксованими правомочностями суб'єктів у вигляді їх прав [14, с. 446].

Тобто реалізація компетенції органів державного управління щодо захисту прав та законних інтересів громадян у сфері власності може носити комплексний характер, стосуватися захисту прав та споріднених з ними законних інтересів громадян у сфері власності, може проявлятися через застосування заходів як правового, так і організаційного характеру, які будуть спрямовані на втілення принципу невідворотності покарання особи за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення порядку володіння, користування та розпорядження майном.

Однак не слід пов'язувати захист законних інтересів громадян органами державного управління виключно із захистом їх суб'єктивних прав. Існує цілий пласт законних інтересів громадян у сфері власності, які в силу різних причин не зафіксовані в чинному законодавстві у вигляді суб'єктивних прав, однак не стають у зв'язку з цим менш значущими для їх носіїв.

Перед Українською державою стоїть принципове завдання щодо налагодження

адміністративно-правового механізму захисту законних інтересів громадян, які не деталізовані у вигляді суб'єктивних прав. Гарантованість реалізації різнопланових законних інтересів громадян у сфері власності є індикатором демократичних процесів у державі, показником рівня правової культури суб'єктів захисту законних інтересів громадян та ефективності адміністративно-правового механізму регулювання суспільних відносин щодо володіння, користування та розпорядження майном.

Проведення адміністративної реформи є неможливим без формування ефективної системи органів державного управління, які б володіли комплексом повноважень, достатнім для захисту не лише прав, але й законних інтересів громадян у сфері власності. Відповідними повноваженнями володіють органи державного контролю за використанням та охороною земель, структурні підрозділи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі екології та природних ресурсів України, органи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі водного господарства, органи лісового господарства, державна архітектурно-будівельна інспекція України та її територіальні органи, органи залізничного транспорту, морського і річкового транспорту та інші органи державного управління, органи внутрішніх справ, прокуратури, органи Державної податкової служби, органи контролю за використанням об'єктів права інтелектуальної власності тощо.

Ці органи державного управління не лише спрямовують свою діяльність на забезпечення реалізації можливостей власника щодо володіння, користування та розпорядження майном у різноманітних сферах суспільних відносин, а й наділені правом складати протоколи про адміністративні правопорушення та виступають суб'єктами розгляду справ про адміністративні правопорушення, які здатні спричинити шкоду цим законним інтересам громадян, суб'єктами перегляду рішень інших органів у даній сфері.

Законні інтереси громадян займають пріоритетне місце серед існуючих цінностей демократичної держави. Вони перетворилися зі звичайних можливостей людини на цінність демократичної держави та правового суспільства, на захист якої повинні бути спрямовані усі можливі засоби державного впливу.

Забезпеченню їх практичної реалізації та захисту служить вся система органів державного управління, які виступають суб'єктами адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності.

Організаційна єдність системи органів державного управління як суб'єктів адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності виявляється у спорідненості організуючих та регулюючих впливів з метою задоволення законних інтересів громадян у сфері власності, реалізації способів та засобів захисту законних інтересів громадян у сфері власності, безперервному та оперативному характері здійснення адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності тощо.

Незважаючи на єдність цієї системи, кожен орган державного управління займає у ній визначене місце.

З метою здійснення максимально повної характеристики системи органів державного управління, які виступають суб'єктами адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності, необхідно визначити критерії їх класифікації. Такими критеріями можуть служити місця в системі органів влади, зміст компетенції даних органів, організаційно-правові форми, цілі утворення, порядок прийняття управлінських рішень, територіальний масштаб діяльності тощо.

Залежно від місця в системі органів державного управління можна виділити вищі, нижчі та асоційовані органи. За змістом компетенції органи державного управління, які є суб'єктами захисту законних інтересів громадян у сфері власності, можна класифікувати на органи загальної компетенції (наприклад, місцеві державні адміністрації); органи галузевої компетенції (наприклад, Державний комітет України з водного господарства); органи спеціальної (міжгалузевої) компетенції (наприклад, Міністерство охорони навколишнього природного середовища). Специфіка організаційно-правової форми органів державного управління, які наділені повноваженнями щодо захисту законних інтересів громадян

України у сфері власності, дозволяє їх класифікувати на органи виконавчої влади, органи виконавчої влади зі спеціальним статусом (митні органи, антимонопольні органи), органи місцевого самоврядування та громадські формування. За цілями утворення вони поділяються на органи, створені для захисту законних інтересів громадян України у сфері власності шляхом виконання юрисдикційних функцій (наприклад, адміністративні комісії при виконавчих органах міських рад), органи державного управління, які виконують юрисдикційні та інші функції щодо захисту законних інтересів громадян у сфері власності (наприклад, органи державного контролю за використанням та охороною земель, структурні підрозділи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі екології та природних ресурсів України, органи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі водного господарства) та органи, які не наділені юрисдикційними повноваженнями. За порядком прийняття рішень органи державного управління, які володіють повноваженнями щодо захисту законних інтересів громадян у сфері власності, поділяються на колегіальні органи, зокрема адміністративні комісії при виконавчих органах міських рад, та органи, рішення яких приймаються уповноваженими посадовими особами (органи внутрішніх справ, прокуратури, органи контролю за використанням об'єктів права інтелектуальної власності). За територіальним масштабом діяльності їх можна поділити на центральні, міжтериторіальні, місцеві.

Різноманіття органів державного управління, які наділені повноваженнями щодо адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності, не є однозначною запорукою формування моделі дієвого державного управління процесами у сфері власності, ефективного функціонування адміністративно-правового механізму захисту законних інтересів громадян у сфері власності в цілому.

Проведення ефективних реформ у цій сфері тісно пов'язане зі зміною основних принципів державного управління в нашій державі.

Реформування системи органів державного управління, які наділені повноваженнями щодо захисту законних інтересів громадян у сфері власності, процес підвищення ефективності їх діяльності у цій сфері має відбуватися насамперед за рахунок наближення до європейських стандартів функціонування системи управління, до яких відносяться: надійність і можливість прогнозування (правова впевненість); відкритість і прозорість; звітність; ефективність і результативність [15, с. 15-25]; максимально ефективне використання ресурсів; партнерство, об'єднання зусиль органів публічної влади, громадськості задля вирішення актуальних проблем суспільного розвитку [16].

Як зазначає Г.Я. Пришляк, невідкладним завданням є вдосконалення владних відносин на основі нової філософії влади – відкритого діалогу та партнерства з інституціями громадянського суспільства; поєднання інституційних змін у системі публічної влади з реформою територіальної організації влади в Україні та створення більш раціональної й ефективної системи територіальної організації публічної влади у державі, здатної гарантувати найвищу соціальну цінність людини [17, с. 14].

З викладеного вище можна сформулювати такі висновки:

1. Перед нашою державою стоїть важливе завдання з оптимізації державних управлінських структур, наділених повноваженнями щодо захисту законних інтересів громадян у сфері власності, удосконалення правового забезпечення їх діяльності, децентралізації сфери правового захисту законних інтересів громадян щодо володіння, користування та розпорядження майном, використання різних засобів демократичного контролю за діяльністю органів державної влади у сфері власності, залучення громадськості, громадських формувань, органів місцевого самоврядування щодо адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності; формування ефективної моделі практичної реалізації форм демократичного контролю за процесами, які можуть завдати шкоду законним інтересам громадян у сфері власності, підвищення професіоналізму, правової культури суб'єктів управлінської діяльності, запровадження системи моніторингу ефективності управлінських рішень у цій сфері.

2. Виконання цього завдань повинно стати пріоритетним напрямом демократичних перетворень в Україні. У результаті трансформаційних процесів у взаємовідносинах держави і

громадянина, законні інтереси громадян України у сфері власності повинні перетворитися на ціннісну категорію, на захист якої будуть спрямовані усі засоби адміністративно-правового впливу органів державного управління.

Література:

1. Державне управління: словник-довідник / [ред. В.М. Князева, В.Д. Бакуменка]. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 228 с.
2. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: [підруч.] / В.М. Плішкін. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 1999. – 694 с.
3. Антонова В.П. О некоторых актуальных проблемах административного права (по материалам «Лазаревских чтений») / В.П. Антонова // Государство и право. – 1997. – № 6. – С.5-53.
4. Административное право: [учеб.] / [ред. Ю.М. Козлова, Л.Л. Попова] – М.: Юрист, 1999. – 728 с.
5. Цветков В.В. Демократія і державне управління: теорія, методологія, практика: [монографія] / В.В. Цветков – К.: ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2007. – 366 с.
6. Ляхович У.І. Державне управління регіонами: поняття, види та особливості / У.І. Ляхович, Г.І. Ляхович // Публічне право. – № 1 (2011). – С.24-30.
7. Колпаков В.К. Адміністративне право України: [підруч.] / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
8. Крупчан О.Д. Організація виконавчої влади: [монографія] / О.Д. Крупчан. – К.: Вид-во УАДУ, 2001. – 132 с.
9. Селіванов В.М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти / В.М. Селіванов. – К.: Вид. дім «ІнЮре», 2002. – 724 с.
10. Шуба В.В. Адміністративно-правові відносини в діяльності органів прокуратури України: загально-теоретичні аспекти: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Шуба Володимир Васильович. – Харків: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 200 с.
11. Шаповал В.М. Вищі органи сучасної держави. Порівняльний аналіз / В.М. Шаповал. – К.: Програма Л., 1995. – 136 с.
12. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / [ред. В.Б. Авер'янова]. – К.: Юстініан, 2007. – 288 с.
13. Малько А.В. Права, свободы и законные интересы: проблемы юридического обеспечения / А.В. Малько, В.В. Субочев, А.М. Шериев. – М.: Норма: ИНФРА-М., 2010. – 192 с.
14. Субочев В.В. Законные интересы / В.В. Субочев. – М.: Норма, 2011. – 496 с.
15. Європейські принципи державного управління / [пер. з англ. О.Ю. Куленкової]. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 52 с.
16. Приходченко Л.Л. Принципи державного управління як теорія та інструмент забезпечення ефективності / Л.Л. Приходченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/>
17. Пришляк Г.Я. Правові форми демократичного контролю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Г.Я. Пришляк. – Львів, 2012. – 19 с.

Лыченко И.А. Органы государственного управления как субъекты административно-правовой защиты законных интересов граждан Украины в сфере собственности. В статье освещаются вопросы функционирования органов государственного управления как субъектов административно-правовой защиты законных интересов граждан в сфере собственности, разработки предложений по совершенствованию их административно-правового статуса, построения эффективной системы органов власти, наделенных государственно-властными полномочиями в этой сфере.

Ключевые слова: законный интерес граждан в сфере собственности, административно-правовая защита законных интересов граждан в сфере собственности, субъект административно-правовой защиты законных интересов граждан в сфере собственности.

Lychenko I.O. Public administration as subjects of the administrative-legal protection of Ukrainian citizens legal interests in the property field. The article is devoted to the issue of functioning of public administration as the subjects of administrative-legal protection of the citizens' legal interests in the property field as well as to the development of proposals of their administrative and legal status improving, and the creation of an effective system of authorities with public powers in this area.

Key words: citizens' legal interests in the property field, administrative-legal protection of the citizens' legal interests in the property field, subject of administrative-legal protection of the citizens' legal interests in the property field.

Римарчук Г.С.,

здобувач кафедри адміністративного та інформаційного права
Навчально-наукового інституту права та психології
НУ «Львівська політехніка»

Адміністративні правопорушення в сфері інтелектуальної власності

У статті визначаються поняття адміністративного правопорушення в сфері права інтелектуальної власності. Наводяться основні кваліфікаційні ознаки адміністративних правопорушень у цій галузі та їх правова характеристика.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, інтелектуальна власність, адміністративна відповідальність

Наразі досить частою є практика притягнення до адміністративної відповідальності за порушення норм адміністративного права в сфері інтелектуальної власності. Об'єкт і предмет даного правопорушення має певне закріплення в законодавстві, але разом з тим потребує більш ґрунтовного дослідження в частині визначення його ознак та кваліфікаційного складу.

Метою дослідження є визначення поняття адміністративного правопорушення в сфері інтелектуальної власності, аналіз нормативно-правових актів, які передбачають застосування заходів адміністративного примусу.

В основу цієї статті покладено праці таких науковців як Н. Безсмертна, А.А. Дубініна, В. Жаров, О. І. Зельніченко, А.Т. Комзюка, О.В. Кузьменко, А. Складенко, С.В. Сорокіна та ін.

Адміністративно-правова доктрина, а також законодавство та юридична практика містять два підходи до сутності та змісту поняття «адміністративне правопорушення». Відповідно до першого — це порушення юридичних норм з боку адміністрації (органу державної влади). Зміст такого правопорушення становить суперечність між адміністрацією і громадянином та відповідно державний орган як суб'єкт, представником якого є та чи інша посадова особа, несе адміністративну відповідальність за вчинені дії чи бездіяльність у рамках своїх функціональних обов'язків [1]. Відповідно до другого підходу, адміністративне правопорушення — це порушення громадянином адміністративних розпоряджень, тобто діяння, за вчинення яких передбачений адміністративний порядок накладення стягнень. У цьому випадку йдеться про те, що суб'єкт, будучи фізичною чи юридичною особою, вчинив протиправне діяння стосовно правовласника та недотримався приписів законодавства у сфері інтелектуальної власності щодо забезпечення прав власника (автора) на об'єкти творчої діяльності, що охороняються законом, і як наслідок, підлягає адміністративному покаранню у вигляді штрафу чи іншого виду стягнення.

Кодексом України про адміністративні правопорушення [2, с. 10] визначається адміністративне правопорушення як протиправну, винну (умисну або необережну) дію чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Протиправне діяння в теорії адміністративного права визнається адміністративним правопорушенням, якщо в сукупності містить такі ознаки, до яких відносять суспільну шкідливість (небезпечність), протиправність, винність та адміністративну каранність. За першою ознакою дія чи бездіяльність суб'єкта заподіює або створює загрозу заподіяння шкоди (матеріального, морального, організаційного чи іншого характеру) об'єктам адміністративно-правової охорони, у цьому випадку це посягання на об'єкт інтелектуальної

власності, наприклад, на право авторства чи знак для товарів та послуг. Цією обставиною і пояснюється необхідність введення за її вчинення адміністративно-правової відповідальності [3, с. 10-25]. Протиправність як ознака правопорушення передбачає пряму вказівку на даний проступок у законі та неприпустимість застосування аналогії закону, тобто виключає можливість притягнення до адміністративної відповідальності за діяння, не передбачені законодавством про адміністративні правопорушення.

Адміністративним проступком може бути тільки винне діяння, тобто свідомий, вольовий акт протиправної поведінки. Вина полягає у психічному ставленні особи до діяння та його шкідливих наслідків і може бути умисною або необережною. Адміністративним проступком визнається тільки таке протиправне винне діяння, за яке законодавством передбачено особливий вид державного примусу – адміністративну відповідальність. Що стосується суб'єктів правопорушення, то порушником права на об'єкт інтелектуальної власності може виступати як фізична, так і юридична особа та органи державної влади, які здійснюють безпосередній вплив на об'єкт інтелектуальної власності у формі дій (посягання на право інтелектуальної власності); у формі бездіяльності (невизнання права інтелектуальної власності органами, через які у встановлених законом випадках має проводитися легітимація результатів інтелектуальної, творчої діяльності); у змішаній формі (невизнання права інтелектуальної власності з наступним незаконним використанням тим самим суб'єктом результатів чужої інтелектуальної, творчої діяльності) [4].

Таким чином бачимо, що для здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення у сфері інтелектуальної власності необхідна наявність чітко виражених його ознак. З практичної точки зору має місце більш детальна регламентація кола об'єктів, стосовно яких найчастіше здійснюються правопорушення та за які суб'єкт правопорушення несе адміністративну відповідальність. Прикладом порушення права інтелектуальної власності може бути ввезення на митну територію України виробів (товарів), в яких використано об'єкти права інтелектуальної власності, що захищаються на території України, без дозволу суб'єкта права інтелектуальної власності, з порушенням цього права незалежно від того, захищалися чи захищаються ці об'єкти в країнах походження. Вирішення цієї проблеми передбачено Митним Кодексом України [5] у Розділі X «Контроль за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності».

З метою запобігання порушенню права інтелектуальної власності під час імпорту або експорту об'єктів інтелектуальної власності правовласник або його представник має право звернутися до Держмитслужби з клопотанням про запровадження контролю за переміщенням через митний кордон України об'єктів інтелектуальної власності. Для цього правовласник або його представник подає до Держмитслужби заяву про внесення об'єкта інтелектуальної власності до реєстру. Правопорушення в питаннях митної справи на об'єкти інтелектуальної власності можуть стосуватися реєстрації товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, продовження терміну дії реєстрації, а також внесення змін до реєстру таких товарів, митних зборів тощо.

Власник прав на об'єкт права інтелектуальної власності, який має підстави вважати, що при переміщенні товарів через митний кордон України порушуються чи можуть бути порушені його права на об'єкт права інтелектуальної власності, має право подати заяву до спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи про реєстрацію товару, що містить об'єкт права інтелектуальної власності. Після реєстрації відповідного товару у реєстрі спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи митні органи України вживають заходів щодо попередження переміщення через митний кордон України контрафактних товарів. Для забезпечення митного контролю при переміщенні через митний кордон України товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, інформація про зареєстровані товари надсилається всім митним органам України.

У зв'язку з правопорушеннями, що посягають на об'єкти права інтелектуальної власності, можна виділити коло питань, стосовно яких здійснюється правозахисна діяльність. Так, наприклад, спори, пов'язані з відмовою у видачі патенту; за запереченнями третіх осіб

про видачу патенту; про визнання патенту недійсним, про порушення авторських та суміжних прав тощо. Зазвичай такі питання вирішуються в адміністративному чи адміністративно-судовому порядку. Вони розглядаються у спеціально створених органах державної влади, які відповідають за охорону та забезпечення права інтелектуальної власності. Таким органом є Державна служба інтелектуальної власності, а зокрема її орган, що вирішує спори, пов'язані із питаннями видачі патентів та свідоцтв, визнання їх недійсними – Апеляційна палата Держслужби України. Рішення цього органу можуть бути оскаржені в судовому порядку.

Стаття 51-2 КУпАП містить перелік неправомірних дій у сфері права інтелектуальної власності, за які передбачається адміністративна відповідальність: незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, знака для товарів і послуг, топографії інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом.

Відповідно до ст. 24 КУпАП захист прав здійснюється шляхом проведення адміністративних процедур, таких як: вилучення або конфіскація контрафактної продукції та обладнання, що використовується для її виготовлення, виправні роботи, адміністративний арешт або накладання адміністративних штрафів.

Для забезпечення ефективного захисту права інтелектуальної власності в адміністративному порядку та реалізацію державної політики в означеній сфері спрямована діяльність таких органів державної влади як Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Державна митна служба України, Антимонопольний комітет України та ін. Ці державні органи в межах своєї компетенції вирішують питання, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності в адміністративному порядку, забезпечують створення і ефективне функціонування механізмів захисту прав інтелектуальної власності, а також контроль за дотриманням норм законодавства в цій сфері [6].

Так, Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [7] закріплюється перелік дій, вчинення яких є прикладом недобросовісної конкуренції та за які передбачається адміністративна відповідальність. Такими діями, є наприклад, неправомірне використання ділової репутації суб'єктів господарювання, створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції, неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці.

У Законі України «Про інформацію» [8] закріплюється положення про відповідальність за порушення законодавства про інформацію. Згідно з положенням ст. 27 Закону порушення законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність. Такими порушеннями є, наприклад, зловживання правом на інформацію, поширення суспільно необхідної інформації тощо. Так, наприклад, статтею 41 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 р. передбачаються такі види правопорушень як підстави для притягнення до відповідальності: зловживання правами журналіста, одержання свідоцтва про державну реєстрацію шляхом обману, порушення порядку вміщення даних, надсилання контрольних примірників; порушення права вимоги щодо публікації спростування та порядку його публікації; порушення законодавства з питань інтелектуальної власності [9].

Стаття 28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [10] стосується права власника патенту щодо використання запатентованого винаходу чи корисної моделі та надання дозволу (ліцензії) на їх використання. В даному контексті правопорушення стосуються посягання третіх осіб на права, передбачені патентом про реєстрацію винаходу чи корисної моделі, тобто правом на використання та передавання прав на даний об'єкт третім особам шляхом укладання ліцензійного договору та видачі ліцензій або відчуження об'єкту шляхом передавання майнових прав на нього. Відповідно органи

державної влади, які відповідають за забезпечення даних прав: експертизу заявок, збір матеріалів та видача патентів, продовження дії патенту та інші, несуть відповідальність у випадку порушення законодавства щодо забезпечення прав власника на об'єкт інтелектуальної власності та порядок їх законодавчого оформлення.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» [11] порушенням авторського права визнається:

- вчинення будь-яких дій, які порушують особисті немайнові права та майнові права, авторські права;
- піратство у сфері авторського права, тобто опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних);
- плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору;
- ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних);
- вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права;
- будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права, зокрема, виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу;
- підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема, в електронній формі, про управління правами;
- розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права, з яких без дозволу суб'єктів авторського права вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема, в електронній формі.

Статтею 164-3 КУпАП регламентується питання недобросовісної конкуренції. У цьому випадку йдеться про незаконне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імені, умисне поширення неправдивих або неточних відомостей, які можуть завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам іншого підприємця, отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця.

Окрім цього, що стосується правопорушень в сфері інтелектуальної власності, у ст. 164-6 КУпАП зазначається, що демонстрування фільмів або розповсюдження фільмів шляхом продажу чи передачі в прокат фільмокопій без державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів становить порушення адміністративно-правового припису закону та тягне за собою адміністративно-правову відповідальність. Такого самого роду правопорушення містить вказівка ст. 164-9 КУпАП щодо: розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, упаковки яких не марковані контрольними марками або марковані контрольними марками, що мають серію чи містять інформацію, які не відповідають носію цього примірника, або номер, який не відповідає даним Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок, є адміністративним правопорушенням. З цього випливає, що порушення безпосередньо зазначених та передбачених як у спеціальному законодавстві, так і у вищих законодавчих актах держави правових приписів норм адміністративного права щодо забезпечення прав власника на об'єкт інтелектуальної власності тягне за собою застосування засобів адміністративного примусу, таких як накладення штрафу чи конфіскація контрафактного майна.

Наразі існуючий інститут адміністративно-правової відповідальності за правопорушення в сфері права інтелектуальної власності виступає гарантом забезпечення виконання органами влади своїх безпосередніх функцій та обов'язків у цій сфері та слугує важелем ефективності попередження правопорушень та забезпечення належної охорони об'єктів інтелектуальної власності. Сфера адміністративних правопорушень права інтелектуальної власності потребує

узгодженої та скоординованої діяльності органів влади щодо здійснення превентивної функції у даному напрямі, а також введення ефективних засобів адміністративного примусу для забезпечення охоронності прав власника результатів інтелектуальної діяльності.

Література:

1. Кузьменко О.В. Адміністративний, управлінський та деліктний процес в Україні / О.В. Кузьменко // Держава та право України: історія, теорія, практика розбудови – Інтернет ресурс – http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2003_2/_zmist_02/kuzmenko.htm
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 1984 р. // Паливода А. В. – К., 2010. – 248 с.
3. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посіб. / За заг. ред. А.Т. Комзюка 2-е вид., перероб. і доп. – Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. – 99 с.
4. Безсмертна Н., А. Склярєнко. Способи захисту права інтелектуальної власності, 2010 р. – Інтернет ресурс – http://www.copyright4you.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=280&Itemid=62
5. Митний Кодекс України від 01.01.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – N 38-39. – Ст. 288 – Інтернет ресурс – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92-15>
6. Жаров В. Як захистити інтелектуальну власність // Юридична газета. – 2007. 15 берез. – Інтернет ресурс – <http://www.yur-gazeta.com/article/1111/>
7. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 р. – Інтернет ресурс – http://sips.gov.ua/ua/normative_acts.html
8. Закон України «Про Інформацію» від 02.10.1992 р. – Інтернет ресурс – <http://zakon.nau.ua/doc/?code=2657-12>
9. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 р. – Інтернет ресурс – http://sips.gov.ua/ua/normative_acts.html
10. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 23.12.1993 р. – Інтернет ресурс – http://sips.gov.ua/ua/normative_acts.html
11. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. – <http://net-law.biz/?lng=ua&dir=2.1&article=4>
12. Дубініна А.А., Сорокіна С.В., Зельніченко О. І. Митна справа: підруч. / А.А. Дубініна, С.В. Сорокіна, О.І. Зельніченко. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 320 с.

Римарчук Г. С. Административные правонарушения в сфере интеллектуальной собственности. *В статье определяются понятия административного правонарушения в сфере права интеллектуальной собственности. Приводятся основные квалификационные признаки административных правонарушений в данной галузи, а также их правовая характеристика.*

Ключевые слова: административное правонарушение, интеллектуальная собственность, административная ответственность.

Rymarchuk H.S. Administrative violations in the field of intellectual property. *The presented article is devoted to the theoretical designation of the notion of administrative violation in the field of intellectual property rights. Also the main qualifying features of administrative violation in the covered field and their juridical characteristic are highlighted.*

Key words: administrative violation, intellectual property, administrative liability.

УДК 378.091.214:378.014.6(477)

Сенишин У.І.,

здобувач кафедри адміністративного та інформаційного права
Навчально-наукового інституту права та психології НУ «Львівська політехніка»

Стандарти вищої освіти – основа оцінки якості професійної підготовки

У статті висвітлюються назрілі питання щодо потреб формування реальних знань, навичок і умінь випускника вищого навчального закладу та відповідності сформованих у нього індивідуальних соціальних і професійних якостей з погляду доцільності використання його праці за конкретних умов.

Ключові слова: стандарти освіти, якість освіти, вища освіта, система стандартів.

Дослідженням питання стандартизації освіти займалися багато науковців, зокрема: В. Шилова, О. Радченко, Ж.В. Таланова, М.М. Білинська, В. Андрущенко, Г. Півняк, В. Бобров, С.В. Мудра, Д. Дзвінчук, О. Жабенко, О.Зайченко, І.Каленюк. Але у зв'язку із постійним науково-технічним, соціальним розвитком освіта теж повинна пристосовуватись до конкретних історичних умов та не відставати від прогресу, тому необхідно постійно підкоригувати стандарти освіти, які є основним орієнтиром підготовки кваліфікованих фахівців. Тому дослідження цього питання залишається актуальним та потрібним. У своєму дослідженні ми прагнули визначити роль стандартизації вищої освіти у підготовці кваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців різних галузей, а також визначити вплив стандартів вищої освіти на її якість.

Наявність, якість і прозорість стандартів вищої освіти – актуальна проблема для кожної країни, що має намір приєднатися до Болонського процесу. Суспільство повинно мати гарантію сумлінного використання цих можливостей, а реалізація цих гарантій базується на використанні системи стандартів вищої освіти як нормативної бази функціонування вищої освіти, що встановлює загальні принципи педагогічної діяльності, яка має на меті досягнення оптимального ступеня упорядкування діяльності у сфері вищої освіти.

Забезпечення якісного рівня вищої освіти є одним із головних завдань, невід'ємних від соціальної сфери. Якість освіти значною мірою регулюється Стандартами вищої освіти. Вони спрямовані на досягнення оптимального ступеня упорядкування діяльності у сфері вищої освіти. При розробці стандартів враховуються процеси створення єдиного освітнього простору в Європі. Рекомендації щодо нормативних вимог визначаються згідно з Лісабонською конвенцією і Болонською декларацією.

Вища освіта – рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації (п.1 ст.1 Закону України «Про вищу освіту») [1].

Зміст вищої освіти обумовлений цілями та потребами суспільства. Він визначається освітньо-професійною програмою підготовки, структурно-логічною схемою підготовки, навчальними програмами дисциплін, іншими нормативними актами органів державного управління освітою та вищого закладу освіти і відображається у відповідних підручниках, навчальних посібниках, методичних матеріалах, дидактичних засобах (п.2 ст.1 Закону України «Про вищу освіту») [1].

При розробці стандартів враховуються процеси створення єдиного освітнього простору в Європі. Рекомендації щодо нормативних вимог визначаються згідно з Лісабонською конвенцією і Болонською декларацією.

Запровадження ступеневої системи вищої освіти й уведення нових освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр» та «магістр» надає широкі можливості для задоволення освітніх потреб особи, забезпечує гнучкість загальноосвітньої, загальнокультурної та наукової підготовки фахівців, підвищення їх соціального захисту на ринку праці та інтеграцію у світове освітянське співтовариство. Запровадження ступеневої вищої освіти в Україні значно розширило правові рамки фахівців, про що свідчить ратифікована Верховною Радою України конвенція «Про визнання кваліфікацій вищої освіти в європейському регіоні» (Лісабон, 1997 р.).

Світовий досвід діяльності передових країн засвідчує, що для національної системи освіти першочергове значення в розв'язуванні існуючих проблем має створення і впровадження нової законодавчо-нормативної бази на всіх рівнях її функціонування, забезпечення системності, цілісності, неперервної освіти на основі вдосконалення її структури, змісту, моніторингу якості запровадженням на всіх рівнях державних освітніх стандартів, створенням надійного правового, соціального та економічного захисту і стимулюванням розвитку освітніх систем, навчальних закладів [2, с. 206].

За роки незалежності на основі Конституції України визначено пріоритети розвитку освіти. Стандарти вищої освіти базуються на Конституції України, законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту», інших нормативно-правових актах, що регулюють відносини в системі вищої освіти. Разом з тим, вказані стандарти є громіздкими, структурно-складними, а саме такими, що створюють труднощі у їх дотриманні та реалізації.

Сьогодні стандарти вищої освіти визначають зміст вищої освіти, навчання, засоби діагностики та нормативні засоби навчання.

Поняття стандартів освіти перебуває у тісному зв'язку з такими категоріями як «якість освіти», «ефективність професійної діяльності», «моніторинг якості освіти», що підкреслює стратегічне завдання удосконалення системи контролю й оцінки якості освіти та наголошує на необхідності порівняння досягнутого рівня освіти з певним еталоном, роль якого й відведена стандарту освіти.

Стандарт у широкому розумінні — це певна норма, модель, еталон, зразок, який може бути елементом співставлення з ним інших подібних об'єктів.

Стандарти, як відомо, є об'єктом порівняння систем освіти. Наявність, якість і прозорість стандартів вищої освіти — актуальна проблема для кожної країни, що має намір приєднатися до Болонського процесу. Стандарти формують вимоги до професійних умінь фахівця на початок діяльності. Навчання через усе життя в Україні забезпечує система динамічної післядипломної освіти. Але діє основна умова — фундамент вищої освіти повинен бути міцним і побудованим на все життя [3].

Встановлення стандарту позначається поняттям «стандартизація». Стандартизація освіти — це встановлення єдиних вимог до освітньої діяльності, що, однак, не виключає багатоманіття способів їх досягнення. Як зауважує Ж.В. Таланова, «...в Україні до перебудови, тобто за умови централізації й уніфікації всього суспільного життя, включаючи освітню сферу, проблема стандартів «не виникала» через тотальну стандартизацію будь-якої діяльності. Демократизація, плюралізм думок, свобода творчості громадян, ринкові й конкурентні відносини, зрівняння у правах державного і приватного секторів економіки загострили питання стандартів якості будь-яких продуктів та послуг. Тому в 90-х роках минулого століття відбувався активний пошук правил і процедур унормування різних видів діяльності, включаючи освітню. У вищій школі цей процес стимулювався масовою появою навчальних закладів недержавної форми власності та різким збільшенням прийому студентів на навчання на платній основі, комерціалізацією вищої освіти» [4, с.9].

Очевидною є нерозривна єдність питань стандартизації з підвищенням уваги до якості освіти. Посилюється компетентнісна орієнтація освітнього стандарту, який із змішаної когнітивно-факторної норми перетворюється на переважно норму якості результатів освіти. А це, зокрема, вимагає створення в Україні системи державно-громадського забезпечення якості (на зразок Європейської мережі з гарантування якості вищої освіти). Більше того, держава повинна формувати «зони випереджувального розвитку системи

галузевих стандартів» освіти в системі управління її якістю «...як важливі експериментальні моделі, на яких проходять випробування нові технології управління якістю, з наступним упровадженням нових освітніх, інформаційних та управлінських технологій» [5, с.23].

Держава здійснює діагностику рівня вищої освіти за допомогою вимірювання значень показників якості освіти, набутої особою, та визначення ступеня їх відповідності значенням, встановленим Державним стандартом вищої освіти.

У Всесвітній декларації з вищої освіти, прийнятій на Міжнародній конференції з вищої освіти у листопаді 1998 р., вказано, що якість вищої освіти – це багатовимірне поняття, яке охоплює всі аспекти діяльності вищого навчального закладу: навчальні та академічні програми, навчальну і дослідницьку роботу, професорсько-викладацький склад і студентів, навчальну базу і ресурси [6].

Слід зазначити, що в Україні відсутній Порядок розроблення стандартів вищої освіти та внесення змін до них, а також здійснення контролю за їх дотриманням, тому Міністерство освіти і науки, молоді та спорту на власний розсуд затверджує освітньо-професійні програми підготовки. Крім того, воно вимагає від вищих навчальних закладів уніфікації навчальних планів, що певною мірою не сприяє підвищенню якості вищої освіти.

Також важливим є рівень професійної підготовки розробників стандартів освіти. Розробникам стандартів не тільки потрібно досконало знати професію, а й прогнозувати шляхи розвитку суспільства, економіки, державного управління. Такий підхід є більш складним, ніж існуючий традиційний інтуїтивний відбір змісту навчання, чим і пояснюються порушення термінів розробки стандартів.

Для прикладу, об'єктами освітніх стандартів Німеччини є структура професійної освіти, класифікатори професій, навчальні плани, алгоритм екзаменів. Контрольні функції виконують торговельно-промислові палати.

З 1991 р. у США діє Національний комітет з освітніх стандартів та тестування. Оголошено хрестовий похід за новітніми загальнонаціональними стандартами, що спрямовані на запобігання безсистемності, дискретності, випадковому підбору дисциплін. Стандарти регулюються Актом про освіту з метою зміцнення економічної безпеки. Процедури атестації та акредитації ВНЗ встановлюють відповідність їх показників стандартам, що розроблені професійними асоціаціями. [3]

Слід зазначити, що держава, закріплюючи належним чином стандарти вищої освіти та коригуючи їх відповідно до потреб сучасного суспільства, тим самим забезпечує належний рівень підготовки фахівця. Стандарти вищої освіти необхідний елемент побудови впорядкованої системи освіти, вони є нормативною базою для підготовки навчальних планів вищих навчальних закладів та індивідуальних навчальних планів студентів. Держава в цьому плані повинна зробити все, щоб проконтролювати належне застосування стандартів вищої освіти. Роль освіти надзвичайно велика, насамперед в побудові сильної економіки, тому не можна ігнорувати проблеми її стандартизації.

Наразі слід законодавчо закріпити порядок розроблення стандартів вищої освіти, а також налагодити систему контролю за дотриманням стандартів вищої освіти України. Це перші кроки до впорядкування системи стандартизації освіти в Україні, але вони є важливими для того, щоб випускники українських вищих навчальних закладів конкурували на міжнародному ринку праці.

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – Ст.134.
2. Шилова В. Державні пріоритети: гуманізація та гуманітаризація вищої освіти / В. Шилова // Держава та регіони. Серія: управління. – 2005. – № 2. – С. 205–208.
3. Півняк Г. Стандарти вищої освіти у контексті болонської декларації / Г. Півняк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.uipr.kharkov.ua/library/BD/BolonProz/2_Materiali_konferenziy_seminarov_ovegshaniy/2_2_f.htm
4. Таланова Ж.В. Стандартизація фахової підготовки з державного управління в країнах Північної Америки і Європи: автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.03 / Національна академія держ. управління при Президентові України. – К., 2004. – 20с.

5. Білинська М. М. Державне управління галузевою стандартизацією в умовах реформування вищої медичної освіти в Україні: автореф. дис. доктора наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 / Національна академія держ. управління при Президентові України. — К., 2004. — 36с.
6. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / За ред. В.Г.Кременя. — Тернопіль: Навчальна книга. — Богдан, 2004. — С. 171.

Сенишин У.И. Стандарты высшего образования — основа оценки качества профессиональной подготовки. В статье освещаются назревшие вопросы относительно нужд формирования реальных знаний, привычек и умений выпускника высшего учебного заведения и соответствия сформированных у него индивидуальных социальных и профессиональных качеств с точки зрения целесообразности использования его работы в конкретных условиях.

Ключевые слова: стандарты образования, качество образования, высшее образование, система стандартов.

Senyshyn U.I. Standards of higher education is the basis of assessing the quality of training. The article deals with the urgent need to establish an issue of real knowledge, skills and abilities of the graduate university and correspondence generated in his individual social and professional skills in terms of the usefulness of his work in concrete terms.

Key words: standards of education, quality education, higher education, the system standards.

УДК 347.962 -021.462

Скрипник О.Г.,

суддя Оболонського районного суду м. Києва

Система гарантій незалежності суддів та місце у ній адміністративно-правових гарантій

У статті визначається система гарантій незалежності суддів та виділенню серед елементів системи адміністративно-правових гарантій. Адміністративно-правовими гарантіями незалежності суддів визначені кадрові гарантії; заборона втручання у здійснення правосуддя; організаційні гарантії; адміністративно-правові засоби захисту судді, члена його сім'ї, майна.

Ключові слова: суддя, незалежність, гарантії, адміністративні процедури, адміністративно-правові засоби.

Гарантування незалежності суддів є однією з умов належного відправлення правосуддя, прийняття суддею правосудного рішення у справі. Статтею 129 Конституції України визначено, що судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону [1]. Законом України «Про судоустрій і статус суддів» у ст.47 встановлюється, що суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. Суддя здійснює правосуддя на основі Конституції і законів України, керуючись при цьому принципом верховенства права. Втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя забороняється і тягне за собою відповідальність, установлену законом [2]. Конституційний Суд України у п.1 резолютивної частини Рішення від 12.07.2011 р. N 8-рп/2011 «У справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів»» вказав на визнання конституційною частини першої статті 47, яке передбачає, що суддя у своїй діяльності є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. Правова позиція єдиного органу конституційної юрисдикції з цього приводу наведено у мотивувальній частині, де на обґрунтування цього рішення зазна-

чено наступне. Відповідно до правової позиції Конституційного Суду України, викладеної у пункті 2 резолютивної частини Рішення від 1 грудня 2004 р. № 19-рп/2004 у справі про незалежність суддів як складову їх статусу, «положення частини другої статті 126 Конституції України «...вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється» треба розуміти як забезпечення незалежності суддів у зв'язку із здійсненням ними правосуддя, а також як заборону щодо суддів будь-яких дій незалежно від форми їх прояву з боку державних органів, установ та організацій, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, фізичних та юридичних осіб з метою перешкодити виконанню суддями професійних обов'язків або схилити їх до винесення неправосудного рішення тощо». Відсутність дослівного відтворення частини другої ст. 126 Основного Закону України в положеннях частини першої ст. 6, ч. 1 ст. 47 Закону не суперечить зазначеному припису Конституції України, в якому під словосполученням «у будь-який спосіб» законодавець об'єднав усі можливі способи впливу на суддів, що повною мірою відповідає наведеній правовій позиції Конституційного Суду України. Цими положеннями закону лише конкретизовані форми неприпустимого впливу на суд під час здійснення правосуддя. Уточнене формулювання у законі конституційного принципу незалежності судів та суддів не є його звуженням, тому що вказана норма застосовується у системному зв'язку з положеннями ч. 2 ст. 126 Конституції України з урахуванням верховенства конституційних норм і принципу їх прямої дії [3].

Виходячи з правової позиції єдиного органу конституційної юрисдикції, гарантування незалежності судів і суддів є однією з підвалин конституційного ладу.

Незалежність суддів як правова вимога встановлена міжнародними нормативно-правовими актами. Слід відзначити Основні принципи щодо незалежності правосуддя, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 р., Рекомендацію №R (94) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо незалежності, ефективності та ролі суддів, Висновок №1 (2001) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо стандартів незалежності судової влади та незмінюваності суддів [4, с.10-32].

Аналіз наукових досліджень у галузі судоустрою, а також напрацювань вчених з адміністративного права свідчить про те, що проблема гарантій незалежності суддів ще не була предметом окремого наукового пошуку. Певні аспекти цієї проблеми досліджувались у контексті вивчення правового статусу судів і суддів, організації діяльності судів. Зокрема, слід відзначити праці О.О.Гаркуші, В.В. Кривенка, Р.О. Куйбіди, М.Д. Савенка. Безпосередньо проблему незалежності судової влади та суддів, зокрема, аналізували Т.В.Галайденко, В.В. Городовенко, В.А. Кройтор. Так, викликає інтерес науковий підхід Т.В. Галайденко щодо розмежування категорій «принцип незалежності суддів» та «гарантії його реалізації». Дослідниця вказує, що на теоретичному рівні при вказаному розмежуванні існує здатність усвідомити логічний обсяг понять, а також їх підпорядкованість одне одному за схемою: Принципи – Гарантії – Процедури. Реалізація принципу незалежності суддів має забезпечуватися гарантіями, а гарантії – належними правовими процедурами [5].

Отже, необхідність дослідження проблеми систематизації гарантій незалежності суддів визначена не тільки недостатністю її вивчення в наукових дослідженнях, але, насамперед, державним значенням у контексті реалізації конституційних засад функціонування судової системи. При цьому доцільно враховувати значний організаційний потенціал адміністративного права, використання якого дозволяє організувати, упорядкувати у найбільш ефективний спосіб суспільні явища чи процеси. Зважаючи на вказане, доцільним вбачається виділення серед елементів системи гарантій тих, які є адміністративно-правовими.

У юридичних енциклопедичних виданнях сутність поняття «гарантії» розкривається через один із способів виконання зобов'язань відповідно до якого банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку [6, с.125]. Абстрагуючись від фінансово-правового аспекту розкриття сутності вказаного поняття, слід виділити головну ознаку цього явища – певні дії, спрямовані на забезпечення виконання зобов'язань.

У іншому енциклопедичному юридичному виданні наведено визначення юридичних гарантій як норм права, що передбачають у своїй сукупності правовий механізм, покликаний сприяти реалізації законів та інших нормативно-правових актів. Повна оцінка юридичних гарантій передбачає характеристики всієї чинної системи права в цілому з точки зору охоплення правовим інструментарієм усіх найбільш важливих взаємовідносин державних органів і громадян, а також громадян між собою. Юридичні гарантії визначають як специфічний правовий засіб забезпечення, реалізації, охорони та захисту прав людини і громадянина [7, с.360].

У підручниках з теорії права зміст терміну «гарантія» розкрито ширше – як систему загальних (політичних, економічних, духовних та ін.) і спеціально юридичних засобів та інститутів, спрямованих на створення умов для реалізації прав людини, а також забезпечення їх всебічної охорони та захисту від порушень. Політичною гарантією прав і свобод людини виступає демократія у найширшому її розумінні. Економічними гарантіями є соціально-ринкова економіка, рівність форм власності, свобода зайняття підприємницькою діяльністю, високий рівень продуктивності праці тощо. Як духовна гарантія розглядається панування у свідомості людей і суспільства уявлень відносно того, що сама людина є в цивілізованому суспільстві найвищою соціальною цінністю, первинним носієм юридичних потреб та інтересів, головним суб'єктом права, навколо прав і свобод якого формується сучасна правова система. До юридичних гарантій прав і свобод людини і громадянина належать правові процедури їх реалізації, право знати свої права і обов'язки, право на юридичну допомогу, в тому числі – безкоштовну, на судовий захист, на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб тощо. Міжнародною гарантією прав і свобод людини і громадянина визначено право кожного після використання усіх національних засобів правового захисту звертатись за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (відповідно абз.3 ч.55 Конституції України) [8, с.456-458].

Отже, підхід, який запропоновано в теорії права щодо змісту поняття «гарантії», передбачає їх сприйняття як сукупності певних способів, засобів, які застосовуються чи використовуються суб'єктами суспільних відносин з метою забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, їх охорони і захисту.

Сприйняття сутності гарантій у теорії права може бути покладено в основу визначення цієї категорії щодо незалежності суддів. Вказане стосується, насамперед, визначення гарантій незалежності суддів через сукупність певних засобів, способів, що застосовуються уповноваженими на те державними органами, їх посадовими особами з метою забезпечити, реалізувати норму ст.129 Конституції України щодо незалежності суддів під час відправлення правосуддя. Разом з тим, слід зазначити, що такі засоби і способи регламентовані правовою нормою, яка прийнята державою відповідно до тих стратегічних завдань, які виконуються задля побудови демократичного суспільства. У зв'язку із цим доречним вбачається введення до системи гарантій незалежності суддів політичні, юридичні та міжнародні гарантії. Політичні гарантії означають закріплення на конституційному рівні незалежності суддів та реалізацію цієї норми у діяльності політиків, народних депутатів, перших осіб держави. Юридичні гарантії полягають у створенні належного правового забезпечення тих самих способів і засобів за допомогою яких держава у особі уповноважених органів, їх посадових осіб здійснює юридично значущі дії щодо недопущення тиску у будь-який спосіб на суддю під час відправлення правосуддя. Міжнародні гарантії незалежності судді виступають як правила і принципи, яких Україна має дотримуватись у зв'язку із взятими зобов'язаннями перед Радою Європи щодо приведення системи правосуддя у відповідність до визнаних європейських стандартів, відповідно позитивного висновку, що ухвалила Парламентська Асамблея Ради Європи 3 вересня 1995 р. щодо заявки України на вступ до Ради Європи (Висновок ПА РЄ № 190 (1995)).

Доречним вбачається звернення до приписів Закону України «Про судоустрій і статус суддів», де у ч.4 ст.47 перелічені гарантії незалежності суддів:

- ❑ особливий порядок призначення, обрання, притягнення до відповідальності та звільнення;
- ❑ недоторканність та імунітет судді;
- ❑ незмінюваність судді;
- ❑ порядок здійснення судочинства, визначений процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення;
- ❑ заборона втручання у здійснення правосуддя;
- ❑ відповідальність за неповагу до суду чи судді;
- ❑ окремий порядок фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, установлений законом;
- ❑ належне матеріальне та соціальне забезпечення судді;
- ❑ функціонування органів суддівського самоврядування;
- ❑ визначені законом засоби забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна, а також інші засоби їх правового захисту;
- ❑ право судді на відставку.

Чинним законодавством передбачається перелік конкретних засобів і способів гарантування незалежності судді, однак їх реалізація навряд чи можлива, якщо будуть відсутні політичні та міжнародні гарантії. Існування саме таких гарантій дозволяє відтворити та врахувати політичну волю до демократичних зрушень та прагнення вступу до європейського правового простору.

Врахування надбань з теорії права дозволяє виділити ознаки гарантій незалежності суддів як правового явища:

- ❑ їх системний характер, що полягає у формуванні взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих одне одного засобів, способів забезпечення незалежності суддів, включно із політичною і міжнародною складовою;
- ❑ цілеспрямованість, яка полягає у наявності спільної мети встановлення та застосування відповідних способів і засобів;
- ❑ являє собою сукупність як загальних, так і спеціальних засобів, інститутів, процедур, які стосуються суто забезпечувальної діяльності щодо незалежності суддів.

Виділення системності як однієї з основних ознак гарантій незалежності суддів надає підставу вказати на існування організаційних взаємозв'язків між елементами системи в цілому, а також на упорядковуючий вплив самих гарантій на суспільні відносини у сфері правосуддя, створюючи тим самим умови належного розгляду справи, уникнення, запобігання фактів тиску на суддю. У зв'язку із цим, доцільно ставити питання про виділення адміністративно-правових гарантій.

Отже, гарантіями незалежності суддів є сукупність засобів, способів, правових та інших суспільних інститутів, які існують в державі з метою створення умов належного відправлення суддею правосуддя, уникнення та запобігання будь-якого тиску на нього. Гарантії незалежності суддів є системою, що складається з елементів. Такими елементами виступають загальні і спеціальні гарантії. До загальних відносяться ті, які пов'язані із забезпеченням функціонування правосуддя в цілому та створенням умов незалежності суддів, зокрема. Ними є: політичні, економічні, юридичні та міжнародні гарантії. Спеціальні гарантії визначені Законом України «Про судоустрій і статус суддів». Саме серед спеціальних гарантій доцільно виділити адміністративно-правові, які пов'язані із організацією державної діяльності у напрямі створення умов незалежності суддів: особливий порядок призначення, обрання, притягнення до відповідальності та звільнення; заборона втручання у здійснення правосуддя; окремий порядок фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, установлений законом; належне матеріальне та соціальне забезпечення судді; функціонування органів суддівського самоврядування; визначені законом засоби забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна, а також інші засоби їх правового захисту; право судді на відставку. При цьому усі перелічені адміністративно-правові гарантії незалежності суддів можна систематизувати у чотири групи: кадрові гарантії; заборона втру-

чання у здійснення правосуддя; організаційні гарантії; адміністративно-правові засоби захисту судді, члена його сім'ї, майна.

Інші спеціальні гарантії доцільно назвати конституційними, адже вони спрямовані на забезпечення виконання суддею свого призначення, яке впливає зі статусу суду у системі органів державної влади: недоторканність та імунітет судді; незмінюваність судді; порядок здійснення судочинства, визначений процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення; відповідальність за неповагу до суду чи судді.

Література:

1. Конституція України. – К., 1996. – Ст. 141.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42, № 43, № 44-45. – Ст. 529.
3. У справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів»: Рішення Конституційного Суду України від 12.07.2011 № 8-рп/2011// Офіційний вісник України. – 2011. – N 60 – Ст. 2417.
4. Міжнародні стандарти у сфері судочинства.– К.: Істина,2010.– 488с.
5. Галайденко Т.В. До питання про розмежування категорій «принцип незалежності суддів» та «гарантії його реалізації»: Електронний ресурс: Режим доступу: www.vru.gov.ua/Docs/a031110.pdf
6. Великий енциклопедичний юридичний словник/ За редакцією акад. НАН України Ю.С.Шемшученка. – К.: ТОВ «Вид-во «Юридична думка»,2007.– 992с.
7. Сучасна правова енциклопедія/ О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко, Н.М. Оніщенко [та ін.]; за заг.ред. О.В. Зайчука; Ін-т законодавства Верхов.Ради України. – К.: Юрінком Інтер,2010.– 384с.
8. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів]/ М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид.наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид.наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – 584с.

Скрыпник О. Г. Система гарантий независимости судей и место в ней административно-правовых гарантий. *В статье определяется система гарантий независимости судей и выделению среди элементов системы административно-правовых гарантий. Административно-правовыми гарантиями независимости судей названы: кадровые гарантии; запрет вмешательства в осуществление правосудия; организационные гарантии; административно-правовые средства защиты судьи, члена его семьи, имущества.*

Ключевые слова: *судья, независимость, гарантии, административные процедуры, административно-правовые средства.*

Skrypnik O. G. Judge independence guarantees system and administrative-law guarantees` place in one. *The article is devoted to the defining of judge independence guarantees system and marking out of administrative-law guarantees among other elements of the system. Administrative-law guarantees of judge independence are: personnel guarantee, prohibition of interference into realization of justice, organizational guarantees; administrative-law means of defense of judgeas well as the member of his family, his property.*

Key words: *judge, independence, guarantees, administrative proceeding, administrative-law means.*

Чернушенко Д. А.,

старший консультант управління правової експертизи
Конституційного Суду України

*Відносини у сфері кадрового забезпечення діяльності
Конституційного Суду України як предмет
адміністративно-правового регулювання*

У статті обґрунтовується галузева належність відносин у сфері кадрового забезпечення діяльності Конституційного Суду України до організаційних, а тому – адміністративно-правових. Виділено коло адміністративно-правових відносин серед інших відносин у сфері кадрового забезпечення.

Ключові слова: *кадрове забезпечення, Конституційний Суд України, адміністративно-правові відносини.*

Конституція України виконує в суспільстві унікальну роль як основа побудови національної правової системи, державотворення, водночас здійснюючи охорону соціальних цінностей, прав і свобод людини і громадянина. Поряд з цим Конституція діє за умов динамічних змін і ускладнення суспільних відносин, що вимагає від усіх суб'єктів права забезпечення її верховенства стосовно законів та інших нормативно-правових актів. Важливо забезпечувати стабільність Конституції України, яка виступає критерієм конституційності законів, інших актів держави, що передбачає однакове розуміння і втілення у практику конституційних положень, а також їх тлумачення поряд з законами, що розкриває зміст цих актів.

Розв'язанню зазначених та інших проблем конституційного контролю та тлумачення норм Конституції і законів України покликаний досягти Конституційний Суд України, що безпосередньо залежить від якості та прозорості процедур кадрового забезпечення його діяльності. Саме суддя єдиного органу конституційної юрисдикції виконує державно значущу діяльність щодо відправлення правосуддя, чим вносить свій вклад у гарантування стабільності національної системи права і законодавства, реалізацію принципу верховенства права і Конституції. При цьому функцію забезпечення виконання суддею єдиного органу конституційної юрисдикції свої конституційно визначені повноваження щодо відправлення правосуддя реалізують працівники апарату Суду, а тому окрема увага має приділятися питанням проходження ними служби.

У сучасних наукових дослідженнях проблема кадрового забезпечення Конституційного Суду України у аспекті конкретних процедур ще не була предметом наукового пошуку. Вчені – дослідники, які працювали, а деякі з них продовжують працювати у напрямі дослідження проблем розвитку та вдосконалення конституційної юрисдикції аналізували здебільшого питання статусу судді Конституційного Суду України (О.К.Намясенко), адміністративно-правове забезпечення діяльності місцевих загальних судів (М.І.Запорожець), державного управління діяльністю судів загальної юрисдикції (А.А.Стрижак) та ін. Слід відзначити напрацювання Л.М.Москвич, яка аналізувала організаційно-правові проблеми статусу суддів. У наукових дослідженнях з адміністративного права проблема кадрового забезпечення аналізувалась щодо діяльності органів внутрішніх справ (Н.П. Матюхіна та інші), державної податкової служби (В.М.Момот та ін.), митних органів (А.П. Павлов, О.Л. Соколенко та ін.).

Разом з тим, наукові напрацювання вказаних та інших вчених лише побічно стосувались проблеми визначення галузевої належності відносин у сфері кадрового забезпе-

чення діяльності Конституційного Суду України. Так, науковий пошук вчених у галузі конституційного права стосувався питання правового статусу судді єдиного органу конституційної юрисдикції, а організаційно-правові проблеми статусу суддів аналізувались у межах наукової спеціальності, яка стосується судоустрою, прокуратури та адвокатури. Звернення до навчально-методичних видань доводить, що питання формування суддівського корпусу розглядається у підручниках із організації судових та правоохоронних органів [1]. Стосовно наукового пошуку вчених у галузі адміністративного права питання кадрового забезпечення Конституційного Суду України залишились поза увагою. Проте доктриною адміністративного права напрацьовано теоретичні положення про коло функцій управління, серед яких є і функція кадрового забезпечення. Принципово важливим є положення про те, що до кола управлінських відносин належать і внутрішньо організаційні відносини, які існують у межах діяльності державних органів, незалежно від того, чи є вони органами виконавчої влади, які зазвичай відносять до органів державного управління, чи належать до органів, які належать до інших гілок державної влади.

Так, концептуально значущими є окремі положення доктрини адміністративного права. Насамперед, вказане стосується положення про сферу державного управління, до якої належать відносини у межах діяльності органів виконавчої влади, а також поза межами діяльності зазначених органів, зокрема всередині апаратів будь-яких інших (крім органів виконавчої влади) органів державної влади – у ході керівництва роботою державних службовців (наприклад, в апараті парламенту, судів, органів прокуратури тощо) [2, с.80].

Виходячи з цього доктринального положення, до сфери державного управління в діяльності Конституційного Суду України можна віднести лише керівництво роботою державних службовців, які працюють в апараті Суду. На службові відносини, пов'язані із кадровим призначенням суддів Конституційного Суду України, управлінська концепція не впливає.

Існує наукова концепція про види функцій державного управління. При цьому під такими функціями розуміють конкретні напрями управлінського впливу суб'єктів державного управління на об'єкт управління. Вони являють собою відносно самостійні та однорідні частини змісту управлінської діяльності, в яких виражається владно-організуючий вплив суб'єкта державного управління в особі відповідних органів, посадових осіб на його об'єкт. Кадрова функція віднесена до допоміжних функцій управління, покликаних забезпечувати реалізацію основних і загальних функцій: прогнозування, планування, організації, регулювання, координації, обліку, контролю [3, с.129-133].

У контексті предмета наукового аналізу проблеми галузевої належності відносин у сфері кадрового забезпечення діяльності Конституційного Суду України вищенаведена концепція функцій державного управління може бути використана тільки з позицій змістовного навантаження кадрової функції як такої, що призначена забезпечувати реалізацію основних функцій. Разом з тим, управлінська концепція не повною мірою може бути застосована для аналізу забезпечувальної діяльності Конституційного Суду України, адже її предметом стає переважно сфера діяльності органів виконавчої влади.

Однак самі автори такого підходу до розуміння сутності державного управління формують знакові з позицій розвитку доктрини адміністративного права положення про основні форми виконавчої і розпорядчої діяльності. Саме ці положення, хоча б у порядку дискусії, можуть бути застосовані для аналізу сутності форм такої діяльності не лише органів виконавчої влади, а й інших органів державної влади. До основних форм виконавчої і розпорядчої діяльності віднесено:

- проведення матеріально-технічних і організаційних дій, що впливають з призначення того чи іншого органу;
- укладання адміністративних і цивільно-правових угод, що стосуються управлінських чи майнових інтересів конкретного органу;
- видання в межах компетенції актів управління;
- здійснення заходів заохочення;
- застосування на основі закону примусових заходів в адміністративному порядку тощо [3, с.14].

Звісно, що положення про форми виконавчої і розпорядчої діяльності не у повному обсязі можуть характеризувати діяльність певного державного органу як органу управління, проте головним у встановленні обсягу використання форм вбачається призначення того чи іншого органу.

Не суперечить визначеній гіпотезі встановлення елементів організації управління, до яких, крім вже вказаних органів виконавчої влади, віднесено органи, що входять до організаційного механізму здійснення виконавчої влади (органи державного управління), але прямо не належать до органів виконавчої влади, а також норми адміністративного права, за допомогою яких встановлюються статус усіх ланок управління, їх службовців, межі взаємовідносин, правова відповідальність суб'єктів [3, с.14-15].

Отже, використання форм виконавчої і розпорядчої діяльності у межах здійснення управлінських функцій залежить від призначення державного органу. При цьому доцільне врахування наукової думки, якою передбачено визнання управлінських відносин у межах внутрішньої організаційної діяльності. Обґрунтування наявності управлінських відносин у сфері діяльності Конституційного Суду України, зокрема – кадрового забезпечення передбачає здійснення аналізу відповідності таких відносин ознакам адміністративно-правових. Такий підхід ґрунтується на виділених елементах організації управління, серед яких вказано на коло відносин, які є предметом регулюючого впливу нормами адміністративного права і фактично стосуються внутрішньої організації управлінської діяльності.

У теорії адміністративного права адміністративно-правовими названі відносини, які врегульовані нормами цієї галузі права, в яких сторони (суб'єкти) взаємозв'язані й взаємодіють шляхом здійснення суб'єктивних прав і обов'язків, встановлених і гарантованих відповідними адміністративно-правовими нормами [2, с.172].

Виходячи з цієї теоретичної концепції, наступним завданням постає розмежування норм, якими врегульовано відносини у сфері кадрового забезпечення діяльності Конституційного Суду України. Вказане стосується наступних груп відносин:

- порядок призначення суддів Конституційного Суду України;
- встановлення форми одягу та нагрудного знаку судді;
- встановлення вимог до судді Конституційного Суду України;
- вибори Голови та заступників Голови Суду;
- звільнення з посади судді Конституційного Суду України;
- дострокове звільнення з посади Голови Суду, його заступників.

Зазначені відносини виділені на підставі Закону України «Про Конституційний Суд України» [4]. Однак перелік відносин, які виникають у процесі реалізації функції кадрового забезпечення діяльності Конституційного Суду України, можуть бути доповнені відносинами, які виникають у сфері добору на посаду судді єдиного органу конституційної юрисдикції, а також відносинами у сфері проходження служби в апараті Суду.

З перелічених відносин не всі можуть бути віднесені до адміністративно-правових. Критерієм віднесення доцільно визначити положення, які відтворюють особливості адміністративно-правових норм. До таких особливостей відносять:

- предмет регулювання – управлінські інститути публічної влади та мету цих норм, яка полягає у забезпеченні організації та впорядкованості дій суб'єктів управлінської діяльності, так і умов для реалізації і захисту прав і свобод громадян, щодо яких така діяльність здійснюється;
- імперативність, що виражається у прямому приписі, можливості суб'єкта обирати варіант поведінки лише з передбачених нормою варіантів, можливості застосування примусової сили держави, а також наявність диспозитивних норм, коли встановлюються межі належної і дозволеної поведінки;
- у багатьох випадках для адміністративно-правових норм характерне застосування адміністративних санкцій за правопорушення;
- часто встановлюються у процесі реалізації повноважень виконавчої влади і безпосередньо її суб'єктами [2, с.109-110].

Під такі ознаки підпадають норми адміністративного права, які регулюють наступні відносини у сфері кадрового забезпечення діяльності Конституційного Суду України:

- встановлення форми одягу та нагрудного знаку судді;
- встановлення вимог до судді Конституційного Суду України;
- звільнення з посади судді Конституційного Суду України зокрема з таких підстав як порушення вимог щодо несумісності, порушення суддею присяги, припинення громадянства, набрання обвинувальним вироком проти нього законної сили, подання суддею заяви про відставку або звільнення за власним бажанням;
- дострокове звільнення з посади Голови Суду, його заступників;
- проходження служби в апараті Конституційного Суду України.

Вказані відносини у сфері кадрового забезпечення діяльності Конституційного Суду України віднесені до адміністративно-правових на підставі положення доктрини адміністративного права про імперативний характер таких норм.

На підставі викладеного вище доходимо таких висновків: реалізація функції кадрового забезпечення діяльності Конституційного Суду України безпосередньо стосується організаційних питань функціонування єдиного органу конституційної юрисдикції. Саме тому є всі підстави для подальшого розгляду питання щодо виділення кола адміністративно-правових відносин серед інших відносин, які пов'язані із кадровим забезпеченням. До таких належать окремі відносини, врегулювання яких здійснюється імперативними нормами.

Література:

1. Організація судових та правоохоронних органів: підруч. для студ. юрид. спеціальностей вищих навчальних закладів / І.Є. Марочкін, Н.В. Сібільова, В.П. Тихий та ін. За ред. І.Є. Марочкіна, Н.В. Сібільової. – Х.: Одісей, 2010. – 320с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс [Текст]: підруч.: У 2 т. Т. 1: Загальна частина / ред. кол. В. Б. Авер'янов (голова). – К.: Юрид. думка, 2007. – 592 с.
3. Адміністративне право [Текст]: підруч. / Ю. П. Битяк (кер.авт.кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богущкий та ін.; за заг.ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. – Х.: Право, 2010. – 624 с.
4. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16.10.1996 № 422/96-ВР// Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1996. – №49. – Ст.272.

Чернушенко Д. А. Отношения в сфере кадрового обеспечения деятельности Конституционного Суда Украины как предмет административно-правового регулирования. В статье обосновывается отраслевая принадлежность отношений в сфере кадрового обеспечения деятельности Конституционного Суда Украины к организационным и потому – к административно-правовым. Выделен круг административно-правовых отношений среди других отношений в сфере кадрового обеспечения.

Ключевые слова: кадровое обеспечение, Конституционный Суд Украины, административно-правовые отношения.

Chernushenko D. A. Relationships in the sphere of Constitutional Court personnel maintenance in Ukraine as an object of administrative-law regulation. The article is devoted to the branch independent of membership relations in the staffing of the Constitutional Court of Ukraine. They are defined as organizational or administrative and legislative. The range of administrative and legal relations with other relations in staffing are circulated.

Key words: staffing, the Constitutional Court of Ukraine, administrative and legal relations.

Деякі аспекти участі профспілок в адміністративно-правовому регулюванні

У статті проаналізовано теоретичні напрацювання вчених та практичних працівників щодо функціонування професійних спілок. Досліджено нормативно-правову основу регулювання діяльності професійних спілок. Окреслені повноваження професійних спілок, їх роль, значення у соціальному партнерстві. Приділено увагу історії розвитку профспілкового руху та зарубіжному досвіду щодо діяльності профспілок.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, професійні спілки, учасники адміністративних відносин.

Соціальні та економічні трансформації, що відбуваються в країні, докорінно змінили основу функціонування профспілок у суспільстві. Вони переорієнтували свою діяльність з урахуванням нових економічних і навіть політичних реалій. Процес цей непростий і вимагає від профспілок переосмислення своєї ролі. А саме, на нашу думку, професійні спілки мають стати повноцінними учасниками адміністративно-правового регулювання.

Суттєві зміни, що відбуваються в економіці, зумовлюють необхідність удосконалення трудових і виробничих відносин. Вихід України на нові рубежі соціально-економічного прогресу та нового етапу соціального партнерства створив об'єктивні умови для розширення трудових прав працівників і подальшого вдосконалення правового механізму їх охорони.

Важлива роль у забезпеченні та захисті прав і інтересів працівників належить профспілкам. І саме тому практичне значення для реального захисту інтересів працівників має узагальнення позитивного досвіду участі профспілок у регулюванні трудових відносин, удосконалення форм захисної та регулятивної функції, реалізація заходів законодавчого характеру для посилення цих видів діяльності.

Питання, що стосуються участі профспілок у регулюванні трудових відносин, завжди були у центрі уваги науковців. Значним є внесок у розробку цієї проблеми таких вчених як: М.Г. Александров, С.С. Алексеев, В.С. Венедиктов, Л.Я. Гінцбург, Г.С. Гончарова, В.Я. Гоц, В.М. Догадов, Б.Н. Жарков, В.В. Жернаков, І.Я. Кисельов, К.Д. Крилов, О.М. Курінний, Л.І. Лазор, Р.З. Лівшиць, О.І. Лисяк, О.М. Мовчан, Г.К. Москаленко, П.Д. Пилипенко, С.М. Прилипка, В.І. Прокопенко, О.І. Процевський, В.О. Процевський, В.Г. Ротань, З.К. Симорот, О.В. Смірнов, В.І. Смолярчук, О.І. Снігірєва, Г.С. Стоян, О.І. Цепін, Г.І. Чанишева, В.О. Чібісов, Л.А. Шеломов, О.І. Щиглик, Г.С. Явич, Ц.А. Ямпольська та ін.

Питання об'єднання громадян в громадські організації розглядались в дослідженнях таких вчених: С. Авак'ян, В. Авер'янов, О. Андрійко, Ю. Барабаш, Д. Бахрах, Ю. Битяк, М. Вітрук, В. Гаращук, І. Голосніченко, С. Гончарук, В. Горшеньов, Є. Додін, І. Залюбовська, І. Ільїнський, Р. Калюжний, С. Ківалов, В. Колпаков, О. Кузьменко, Б. Лазарев, В. Лімонов, А. Луньов, Д. Лученко, А. Малишев, О. Машков, М. Мескон, Н. Нижник, В. Опришко, О. Полінець, А. Селіванов, М. Селівон, В. Семчик, В. Сіренко, М. Снітчук, В. Сорокін, М. Студенікіна, В. Цветков, В. Чіркїна, І. Шахов, Ю. Шемшученко, В. Шестақ, Є. Шорїна та ін. Але переважно увага вчених зосереджувалась на державному контролі, а не на участі профспілок, як громадських організацій у публічній сфері. Проте наразі в Україні відсутні праці, присвячені ґрунтовному комплексному дослідженню професійних спілок як учасників адміністративно-правового регулювання.

За умов створення в Україні системи господарювання, заснованої на ринкових відносинах, надзвичайно важливе значення має узагальнення і творче використання набутого за десятиріччя розвинутими країнами досвіду соціального партнерства.

Більшість країн з розвинутою економікою поступово створила чітку систему регулювання соціально-трудових відносин і використання трудових ресурсів, хоча суб'єкти, форми і методи регулювання нерідко суттєво різняться.

Залежно від специфічних умов тієї чи іншої країни практикується проведення переговорів і укладання тристоронніх (уряд, підприємці, профспілки) або двосторонніх (підприємці і профспілки) угод чи колективних договорів.

Залежно від рівня проведення переговорів і повноважень сторін виділяють загальнонаціональні, галузеві (галузево-регіональні) угоди та колективні договори на рівні підприємств.

Загальнонаціональні угоди регулюють рівень мінімальної заробітної плати, гарантії щодо умов праці і відпочинку, визначають порядок індексації заробітної плати, містять зобов'язання сторін з питань зайнятості населення тощо.

Галузеві угоди з огляду на конкретні умови виробництва регламентують галузевий рівень мінімальної заробітної плати, галузеві принципи побудови тарифної системи, тривалість робочого часу і відпочинку, гарантії зайнятості, безпеки праці та ін.

Важлива роль у регулюванні трудових відносин у розвинутих країнах Заходу належить колективним переговорам і договорам, які укладаються на рівні підприємств. Тут особливо виразно проявляється захисна функція профспілок.

На пильну увагу заслуговує досвід організації соціального партнерства у ФРН, що належить двом впливовим соціальним силам – професійним спілкам та спілкам підприємців. Принцип тарифної автономії, закріплений у Конституції ФРН, надає підприємцям і найманим працівникам право на вільні переговори з проблем праці без втручання держави.

Вищим органом німецьких роботодавців є федеральне об'єднання їхніх спілок, до якого належать майже 80 % усіх роботодавців. У структурі федерального об'єднання налічується близько 800 дрібних утворень підприємців, організованих у 46 галузевих та 11 територіальних (земельних) міжгалузевих спілок. Поряд з федеральним існують також окремі самостійні спілки, що охоплюють решту 20 % підприємців.

Головним своїм завданням федеральне об'єднання спілок підприємців вважає визначення політики в галузі тарифних питань, зайнятості, соціального страхування, підготовки кадрів та деяких аспектів соціального забезпечення. Однак федеральне об'єднання не наділено правами юридичної особи щодо укладання тарифних угод. Такі права закріплено лише за галузевими, територіальними та іншими окремими спілками підприємців.

Партнером підприємців при укладанні тарифних угод виступають профспілки, організовані за галузевим принципом. Таке колективне представництво осіб найманої праці закріплено конституційно.

Згідно з чинним у ФРН порядком тарифна угода складається із правової і нормативної частини. Перша визначає права і обов'язки сторін тарифної угоди, друга – норми, що регламентують зміст трудових угод. Тарифні угоди виконують у ФРН такі функції:

- захисну: вони покликані уберегти найманих працівників від використання підприємцем переваг свого економічного положення під час визначення умов найму, тобто сприяють вирівнюванню шансів роботодавців і найманих працівників;
- організаційну: сприяють типізації трудових відносин, забезпечують на практиці реалізацію принципу тарифної автономії;
- примиренську: тарифні угоди протягом їхньої чинності не допускають боротьби за поліпшення умов праці та її оплати, висунення нових вимог щодо трудових норм.

Сьогодні у ФРН тарифними угодами регламентуються умови праці та її оплати майже 90 % працівників, зайнятих у виробничих галузях і невиробничій сфері. Щорічно укладається близько 8 тис. тарифних угод, частина яких змінює ті, що втратили чинність внаслідок закінчення строку дії. Всього ж нині є чинними близько 32 тис. таких угод.

Рішення про регулювання соціально-трудових відносин, які закріплюються тарифними угодами, приймаються на різних рівнях підприємств, округів, земель. Більшість

тарифних угод у промисловості укладається на рівні земель і округів. Тарифні угоди на рівні підприємств становлять лише чверть загальної кількості чинних колективних договорів. Укладання тарифних угод на територіальному, а не національному рівні – це випробувана часом традиція, яка дозволяє повніше враховувати місцеві особливості, захищати рівень трудових гарантій, досягнутих у тому чи іншому регіоні.

По-своєму цікавим є досвід регулювання соціально-трудова відносин у Франції. Для цієї країни характерна суттєва роль держави в регулюванні трудових відносин.

Центральною ланкою регламентації соціально-трудова відносин слугує Кодекс про працю і колективні договори між профспілками, міністерствами, підприємствами і конкретними працівниками.

Кодексом про працю, який приймає парламент, встановлюються основні соціальні гарантії трудящих: мінімальний рівень заробітної плати, умови призначення допомоги по безробіттю, розмір пенсії та необхідний трудовий стаж для її одержання, тривалість оплачуваної відпустки, принципи найму на роботу, деякі інші питання соціального характеру.

Важлива роль у регулюванні трудових відносин відводиться угодам галузевих профспілок з міністерствами (національні договори), якими встановлюються єдині для галузей тарифні системи з досить широким діапазоном оплати в межах кожного розряду, а також інші галузеві соціальні гарантії.

Ринкове господарство в Швеції відрізняється добре налагодженим підприємництвом, високим рівнем членства трудящих у профспілках, співробітництвом підприємців і профспілок та високою організованістю трудових відносин. Основними суб'єктами системи соціального партнерства є організації підприємців і профспілки.

До числа найбільших організацій підприємців належить Об'єднання підприємців Швеції (САФ), яке включає майже 43 тис. компаній, організованих у 35 підприємницьких асоціацій, а також Організація підприємців банківських інститутів і Об'єднання газетних підприємців.

Головне завдання САФ – це участь у переговорах про колективні договори, а також надання послуг і консультацій з таких питань як організація праці, участь трудящих в управлінні, статистика заробітної плати, охорона праці.

На загальнонаціональному рівні з 1898 р. діє центральне об'єднання профспілок Швеції (ЦОПШ). Це конфедерація 23 профспілок, які об'єднують майже 90 % усіх робітників країни.

У Швеції прийнято вважати, що організації підприємців і профспілковий рух настільки сильні, що самі можуть досягти угод у галузі праці без втручання уряду. Незважаючи на це, підприємці і профспілки все частіше звертаються за консультаціями до уряду під час проведення колективних переговорів.

До середини 80-х років система централізованих переговорів у Швеції зазнала нарікань з боку ділових кіл, на думку яких, централізація не дозволяє пристосувати колективні договори до умов, особливостей і завдань галузей і компаній. Відтак, з початку 90-х років типовими колективними договорами у Швеції стали угоди на галузевому рівні між організаціями профспілок і підприємців, а також на рівні компаній. У разі, коли переговори заходять у глухий кут, уряд може призначити посередницьку комісію.

У Швеції діє виважена система запобігання трудовим конфліктам. За умови невдалих попередніх переговорів, страйк може бути оголошений офіційно не раніше ніж за тиждень після попередження. Якщо трудова угода вже діє, то не можна провадити страйк через конфлікти, які підпадають під чинний договір. Для вирішення конфліктів, що виникають у рамках чинних колективних договорів, у Швеції ще 1928 р. створено спеціальний Трудовий суд. Із семи членів суду по два призначаються організаціями підприємців та трудящих і три – урядом.

У Японії на національному рівні щорічно укладається угода з основних питань соціальної політики. Розробку погодженої політики соціально-трудова відносин здійснює спеціальна асоціація підприємців і національний профцентр. Названими партнерами щорічно розробляються рекомендації стосовно оптимального зростання заробітної плати з огляду на збільшення обсягів виробництва. Вони (рекомендації) обговорюються окремо підприємцями і профспілками у всіх регіонах, відтак беруться за основу при укладанні колективних договорів на рівні підприємств. Фактичне відхилення від цих рекомендацій не перевищує, як

правило, одного процента. Слід підкреслити, що в багатьох країнах з розвинутою ринковою економікою колективні договори визнаються невід'ємними елементами трудового законодавства і реєструються в державних установах, що є підтвердженням їх юридичної сили. Колективні договори мають чинність, як правило, від одного до трьох років [1].

Як локальний правовий акт колективний договір є угодою між власником і трудовим колективом про локальне регулювання трудових, виробничих і соціально-економічних відносин на підприємстві. За цільовою спрямованістю він покликаний конкретизувати відносини між власником і трудовим колективом з питань економічного і соціального розвитку з урахуванням специфічних умов підприємств.

Відповідно до рекомендації МОП № 91 під колективним договором слід розуміти всяку письмову угоду щодо умов праці та найму праці, що укладається, з одного боку, підприємцем, групою підприємців чи декількома представницькими організаціями трудящих або за відсутності таких організацій представниками самих трудящих, належним чином вибраними й уповноваженими відповідно до законодавства країни.

Аналіз правових актів, які зумовлюють порядок укладання і зміст колективного договору, дає можливість визначити колективний договір як угоду, що укладається власником підприємства або уповноваженою ним особою, з одного боку, і трудовим колективом найманих працівників, який уповноважив профспілковий комітет чи інший представницький орган на проведення колективних переговорів і укладання договору, — з іншого, з метою врегулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин, що потребують додаткової регламентації з урахуванням особливостей здійснення праці на даному підприємстві, а також питань, що не є врегульовані чинним законодавством [2].

Метою діяльності профспілок є представництво, здійснення та захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки.

Забороняється будь-яке обмеження прав чи встановлення переваг при укладанні, зміні або припиненні трудового договору в зв'язку з належністю або неналежністю до профспілок чи певної профспілки, вступом до неї або виходом із неї. Профспілки у своїй діяльності незалежні від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, роботодавців, інших громадянських організацій, політичних партій, їм не підзвітні і не підконтрольні.

Приналежність або неприналежність до профспілок не спричиняє яких-небудь обмежень трудових, соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод громадян, гарантованих Конституцією України й іншими нормативно-правовими актами України.

Так, профспілки діють відповідно до законодавства та своїх статутів, які приймаються з'їздами, конференціями, установчими або загальними зборами членів профспілки відповідного рівня і не повинні суперечити законодавству України.

Адже, порушення прав громадян у сфері праці носять системний характер. Єдиний дієвий механізм захисту прав людини у сфері праці можуть бути профспілки. Адже, професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їхньої професійної діяльності; вони створюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їхніх членів. Основним завданням профспілок є захист трудових і соціально-економічних прав та інтересів своїх членів.

На нашу думку, профспілки необхідно розглядати перш за все як громадські організації. Нормативне забезпечення діяльності профспілок досить істотне. І як засвідчує зарубіжний досвід це мають бути як законодавчі норми та і норми, які містяться в адміністративному договорі.

Література:

1. [Економіка праці та соціально-трудова відносини](#). [Підручник]. Колектив авторів: В.Я.Брич, О.П. Дяків, С. А. Надвиничний, В. М. Островерхов, Н.М. Слівінська, С. А. Прохоровська – К: 2006. – 560 с.
2. Комарницький В.І. Правова природа соціального партнерства на державному та низових рівнях / В.І. Комарницький // Держава і право. – Вип.38. – С. 62.

3. Семичин Г.Ю. Социальное партнерство в современном мире / Г.Ю. Семичин – М., 1996. – С. 103
4. Пилипенко П. Д., Бурак В. Я., Козак З. Я.; За ред. П. Д. Пилипенка. Трудове право України: підруч. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, З. Я. Козак — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. — 544 с.

Чомахашвили Е.Ш. Некоторые аспекты участия профсоюзов в административно-правовом регулировании. В статье проанализированы теоретические наработки ученых и практических работников относительно функционирования профессиональных союзов в Украине. Исследовано нормативно правовую основу регулирования деятельности профессиональных союзов. Очерчены полномочия профессиональных союзов, их роль, значение в социальном партнерстве. Уделено внимание истории развития профсоюзного движения и зарубежному опыту относительно деятельности профсоюзов.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, профессиональные союзы, участники административных отношений.

Chomahashvili E. Sh. Trade unions as participants of is administrative-legal regulation. Theoretical operating time of scientific and practical workers concerning functioning of trade unions in Ukraine are analysed. The legal basis of regulation of trade unions activity in Ukraine is investigated. The powers of trade unions, their role and value in social partnership are outlined. The attention to the history of development of trade-union movement and as well as to foreign experience concerning the activity of trade unions is paid.

Key words: administrative-legal regulation, trade unions, participants of administrative relations.

УДК 342.922:347.962

Щепоткіна В. В.,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

Адміністративні процедури доступу до публічної інформації у діяльності судів: проблемні питання правового регулювання

У статті проаналізовано проблемні питання, пов'язані із дією Закону України «Про доступ до публічної інформації», з метою визначення першочергових проблем, вирішення яких сприяє покращенню правового регулювання доступу до публічної інформації. Серед таких питань виділено необхідність уніфікації адміністративних процедур, спрямованих на реалізацію приписів цього закону.

Ключові слова: доступ до публічної інформації, адміністративна процедура, уніфікація.

Статтею 19 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р. (набув чинності для України 23.03.1976 р.) передбачено, що кожна людина має право на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, діставати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір [1]. Не суперечить цьому припису ч.2 ст.34 Конституції України про те, що кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [2]. Про необхідність покращити правове регулювання доступу до інформації та суворо дотримуватись ст. 34 Конституції України стосовно свободи інформації під час засекречування документів та розсекретити всі офіційні документи, які були закриті для загального доступу з порушенням законодавства було окремо вказано у п.13.17 Резолюції 1466 (2005) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною» від 05.10.2005 № 1466 (2005).

Саме на виконання конституційних приписів, а також зобов'язань України перед Радою Європи було спрямоване прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації» [3]. У Роз'ясненні Міністерства юстиції України від 13.05.2011 «Закон України «Про доступ до публічної інформації»: інформаційний прорив в Україні» зазначено, що цей Закон

визначатиме порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації та інформації, що становить суспільний інтерес.

Проте, реалізація норм цього закону передбачає розробку і прийняття кожним суб'єктом, уповноваженим щодо забезпечення доступу, відповідних підзаконних актів, якими була би регламентована процедура доступу. Зокрема, звернення до сайту Міністерства юстиції України надає підставу вказати на те, що на реалізацію приписів Закону України «Про доступ до публічної інформації» спрямовано 10 підзаконних актів, серед яких тільки 7 – накази Міністерства юстиції України. Найбільш запитуваною є правова інформація, а саме: щодо діяльності Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини; інформація щодо розробки проекту Закону України «Про вибори народних депутатів України»; інформація щодо діяльності Громадської ради при Міністерстві юстиції України; копії наказів Міністерства юстиції [4]. У сфері діяльності органів судової гілки влади діючими є Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Верховному Суді України, затверджене наказом керівника апарату Верховного Суду України 06.05.2011 №16/0/18-11, Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Вищому адміністративному суді України, затверджене наказом Вищого адміністративного суду України 18.07.2011 №16, Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ, затверджене наказом керівника апарату Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 16.05.2011 №15/0/14-11. Відповідні інструкції, накази прийняті і в органах виконавчої влади.

Зазначене вказує на необхідність ретельного опрацювання проблеми уніфікації адміністративних процедур, спрямованих на реалізацію Закону України «Про доступ до публічної інформації», завдяки якій будуть створені необхідні правові засади здійснення належної правової процедури щодо доступу.

Слід зазначити, що у сучасних наукових дослідженнях з адміністративного права і процесу питання про уніфікацію процедур доступу до публічної інформації взагалі не було предметом наукового пошуку. Проте, певний науковий доробок існує у напрямі визначення сутності адміністративної процедури. Так, можна відзначити праці В.Б. Авер'янова, І.Б. Коліушко, О.С. Лагоди, Н.Р. Нижник, В.П. Тимошук, Г.Й. Ткач та ін. Серед сучасних наукових напрацювань, які були опубліковані протягом останніх п'яти років доцільно виділити навчальний посібник Е.Ф. Демського «Адміністративне процесуальне право України» (2008 р.) [5], монографію О.І. Миколенка «Теорія адміністративного процедурного права» (2010 р.) [6]. Творчі напрацювання цих та інших вчених мають бути покладені в основу визначення напрямків уніфікації процедур доступу до публічної інформації. Вказане стосується, насамперед, тих теоретичних положень, які стосуються структури адміністративних процедур.

О.І. Миколенко вважає, що юридичний процес є різновидом правової процедури і юридичної процедури. Структуру адміністративної процедури (адміністративного процесу) вчений пропонує зобразити у вигляді чотирьохступеневої системи, яка включає:

- адміністративні провадження;
- стадії провадження;
- етапи стадій;
- процедурні дії [6, с.217-222].

Вчений зазначає, що адміністративній процедурі притаманні такі ознаки: це завжди послідовність дій, які відбуваються безпосередньо один за одним чи кількома етапами та структуровані доцільними суспільними відносинами; процедура – це послідовність дій, яка відбувається за існуючими (встановленими) правилами поведінки; це завжди послідовність дій, об'єднаних спільною метою; є явищем «динамічним», але, як і будь-яка дія, набуває свого зовнішнього виразу у поняттях «статичних»; має обслуговуючий характер, який проявляється у тому, що велика кількість суспільних відносин реалізується лише завдяки існуванню певних процедур [6, с. 216].

Отже, на думку О.І. Миколенка, категорія «адміністративна процедура» є ширшою за категорію «адміністративне провадження», а процесуальні норми вчений виділяє серед процедурних норм [6, с.218]. Тим не менше, процедура і процес, на думку О.І. Миколенка, має внутрішню структуру, яка складається із таких елементів як провадження, стадії, етапи, процесуальні дії [6, с.215].

Не можна оминати наукову думку О.В. Кузьменко, яка приділила увагу формуванню авторського підходу до визначення змісту поняття «адміністративна процедура». Науковець стверджує, що процедура є частиною самостійного цілісного утворення – процесу, а не його видовою підмножиною. Юридичний процес О.В. Кузьменко розглядає як діяльність суб'єктів права по здійсненню правової регламентації суспільних відносин та реалізації права, а юридичну процедуру, як формалізований бік такої діяльності. Юридична процедура детермінує порядок здійснення суб'єктами правовідносин юридично-значущих дій, які у сукупності складають юридичний процес. Вона являє собою, на думку О.В. Кузьменко, регламентований юридичними нормами порядок здійснення нормативно-правового регулювання суспільних відносин (правотворчості) та право реалізації. Адміністративна процедура становить собою: встановлений адміністративно-процесуальними нормами порядок діяльності уповноважених суб'єктів щодо розгляду і вирішення індивідуально-конкретних справ [7, с. 179-180].

Отже, науковий підхід, сформульований О.В. Кузьменко, передбачає співвідношення процесу і процедури як форми і змісту, що, само по собі, хоча і викликає зацікавленість, проте не може сприйматись остаточно.

Слід зазначити, що усі дослідники процесуальних категорій адміністративного права зазначали про адміністративні дії як елементарну складову процесуальних (процедурних) явищ. Проте, розкриття ознак адміністративно-правової дії знаходимо у монографії російського дослідника І.М. Машарова. Вчений формулює такі ознаки, які дозволяють відрізнити зазначені дії від адміністративно-правового акта: здійснюються тільки у процесі адміністративно-публічної діяльності; відповідні повноваження мають адміністративні органи; процедури здійснення, а також види дій встановлені нормами адміністративного права; являє собою владне волевиявлення волі уповноваженого суб'єкта у певний спосіб щодо суб'єкта, відносно якого здійснюється адміністративно-публічна діяльність; вчинення адміністративно-правової дії завжди тягне юридичні наслідки; такі дії можуть передувати прийняттю (виданню) індивідуальних адміністративно-правових актів, а також вчинятись після прийняття таких актів; вчинення більшості адміністративно-правових дій потребують офіційно-документального оформлення шляхом складання процесуальних документів [8, с. 83-96]. Узагальнюючи вищенаведені ознаки, І.М. Машаров визначає адміністративно-правову дію як владно-вольовий акт поведінки адміністративного органу, який здійснюється на основі норм адміністративного права відносно конкретних фізичних чи юридичних осіб, спрямований на вирішення конкретної життєвої ситуації, яка виникає у ході здійснення вказаним органом адміністративно-публічної діяльності та тягне або може тягнути для зазначених осіб правові наслідки [8, с. 84].

Слід вказати на те, що І.М.Машаров не розглядав поняття адміністративно-правової дії як елементарної складової процесуального явища, проте цінним у науковому доробку вченого є вказівка на владно-вольовий характер дії та її спрямування. Остання ознака є потенційно і реально значущою для теоретичного обґрунтування належності адміністративно-правової дії до процесуальних категорій.

Стосовно наукового підходу щодо визначення сутності і структури адміністративного процесу, цілком прийнятною є точка зору Е.Ф. Демського, який стверджує, що адміністративний процес являє собою системне утворення, певними і основними частинами якого є окремо взяте адміністративне провадження, що здійснюється уповноваженою особою у межах конкретної справи з метою виконання поставлених завдань. Структура процесу, на думку вченого, є п'ятирівневою: процесуальні дії – процесуальні етапи – процесуальні стадії – адміністративні провадження – адміністративний процес [5, с.113-116].

Наукова дискусія щодо співвідношення категорій «адміністративний процес», «адміністративна процедура», «адміністративне провадження» має значення у зв'язку із тим, що

дозволяє окреслити, визначити, обґрунтувати теоретичну модель певних правовідносин, що полягає у встановленні її структури та тенденцій розвитку. При цьому кожне із виділених правових явищ передбачає та відображає динаміку розвитку, яка відбувається за допомогою врахування таких структурних складових як етапи, стадії – що характерне для процесу та провадження; певної послідовності дій – що характерне для процедурного підходу. При цьому точки зору вчених про динаміку розвитку процесуальних і процедурних явищ в публічно-правових відносинах практично не відрізняється. Різниця проявляється, як правило, у ступені абстрагування при дослідженні сутності процесуально-процедурних явищ.

Як вбачається, компромісним міг би бути наступний підхід. Адміністративний процес може бути представлений як сукупність адміністративних проваджень. Адміністративна процедура також являє собою процесуальну категорію, проте вона може розглядатись і як зміст провадження і як окреме, несупідрядне правове явище. У останньому випадку адміністративну процедуру можна розглядати у зв'язку із формуванням управлінських рішень, що, хоча і передбачає послідовність вчинюваних дій, однак така послідовність може змінюватись, залежно від тих обставин, які можуть виникати під час їх розробки і прийняття. Адміністративна ж дія є елементарною складовою усіх процесуальних явищ – адміністративного процесу, адміністративного провадження, адміністративної процедури.

Оскільки адміністративна процедура являє собою послідовно вчинювані дії, відповідний підхід може бути покладений в основу уніфікації адміністративних процедур щодо доступу до публічної інформації. Це означає доцільність пошуку моменту початку і закінчення відповідної адміністративної процедури, а також дій, пов'язаних із розглядом запиту, що, у свою чергу, не може бути здійснене без фіксування процедурними актами відповідних дій.

Отже, з метою вдосконалення правового регулювання доступу до публічної інформації доцільне застосування наукового підходу щодо уніфікації адміністративних процедур. При цьому мають бути визначені як послідовність такий процедур і дій, так і способи фіксування моментів початку і закінчення адміністративної процедури, пов'язаної із реалізацією права доступу до публічної інформації. Такі способи передбачають встановлення конкретних процедурних актів, їх ознак та, відповідно – правил оформлення.

Література:

1. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р.// Юридичний вісник України. – 2004. – № 49.
2. Конституція України. – К., 1996. – № 30. – Ст.141.
3. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI// Відомості Верховної Ради України. – 2011. – N 32. – Ст. 314.
4. Найбільш запитувані документи, інформація: офіційний сайт Міністерства юстиції України: Електронний ресурс: Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/35416#06>
5. Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України: навч. посіб./Е.Ф. Демський. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 496с.
6. Миколенко О.І. Теорія адміністративного процедурного права: монографія. – Харків: Бурун Книга, 2010. – 336с.
7. Кузьменко О. В. Процесуальні категорії адміністративного права: монографія / О.В. Кузьменко. – Львів: ВАТ «Львівська книжкова фабрика «Атлас», 2004. – 232 с.
8. Машаров И. М. Административно-публичная деятельность в России. Проблемы правового регулирования: монография / И. М. Машаров. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2009. – 239 с.

Щепоткина В.В. Административные процедуры доступа к публичной информации в деятельности судов: проблемные вопросы правового регулирования. В статье проанализированы проблемные вопросы, связанные с действием Закона Украины «О доступе к публичной информации», с целью определения первоочередных проблем, решение которых способствует улучшению правового регулирования доступа к публичной информации. Среди таких вопросов выделена необходимость унификации административных процедур, направленных на реализацию норм этого закона.

Ключевые слова: доступ к публичной информации, административная процедура, унификация.

Shchepotkina V.V. The administrative procedure of access to public information in court activity: problem questions of law regulation. The article deals with the issues related to the action of the Law of Ukraine "On Access to Public Information", with the aim to identify the priority problems and their solution to improve the legal framework for access to public information. Among this issues the need to unify administrative procedures aimed at implementing the provisions of this law is highlighted.

Key words: access to public information, administrative procedure, unification.

Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

УДК 343.1

Запотоцький А. П.,

канд. юрид. наук, ст. оперуповноважений
відділу протидії злочинам у бюджетній сфері УДСБЕЗ ГУМВС в м. Києві

Деякі аспекти ознайомлення обвинуваченого і його захисника з матеріалами кримінальної справи

У статті розглядаються питання про порядок прийняття суддею рішення про визначення строку, протягом якого обвинувачений і його захисник повинні ознайомитися з матеріалами кримінальної справи.

Ключові слова: суддя; строк, ознайомлення, кримінальна справа, обвинувачений, захисник.

Відповідно до ч.2 ст.43, п.7 ч.1 ст.142 Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК), обвинувачений має право ознайомлюватися після закінчення досудового слідства з усіма матеріалами справи. Згідно зі ст.218 КПК, визнавши зібрані докази достатніми для складання обвинувального висновку і виконавши вимоги ст.217 цього Кодексу, слідчий зобов'язаний оголосити обвинуваченому, що слідство в його справі закінчено і що він має право на ознайомлення з усіма матеріалами справи як особисто, так і з допомогою захисника, а також може заявити клопотання про доповнення досудового слідства.

Якщо обвинувачений не виявив бажання ознайомитися з матеріалами справи з участю захисника, йому пред'являються для ознайомлення всі матеріали справи. При ознайомленні з матеріалами справи обвинувачений вправі робити виписки з матеріалів справи і порушувати клопотання. Якщо в справі притягнуто кількох обвинувачених, слідчий повинен пред'явити кожному з них усі матеріали слідства. Про те, що обвинуваченому оголошено про закінчення слідства і йому пред'явлено матеріали справи для ознайомлення, зазначається в протоколі про оголошення обвинуваченому про закінчення слідства і пред'явлення йому матеріалів справи.

Якщо у справі бере участь захисник, слідчий надає можливість ознайомитися з усіма матеріалами справи і захисникові, про що складає окремий протокол. При цьому пред'явлення матеріалів справи має бути відкладено до явки захисника, але не більше як на три дні. При неможливості для обраного обвинуваченим захисника з'явитися в цей строк слідчий вживає заходів, передбачених ч. 4 і 6 ст.47 КПК. Матеріали досудового слідства пред'являються для ознайомлення підшитими і пронумерованими.

Пред'явлення обвинуваченому для ознайомлення всіх матеріалів кримінальної справи є однією з гарантій здійснення його права на захист, необхідним засобом перевірки всебічності та повноти досудового слідства. У п.16 постанови Пленуму Верховного Суду України №8 від 24 жовтня 2003 р. «Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві» зазначено, що недодержання органами досудового слідства

зазначених вимог ст.218 КПК є істотним порушенням кримінально-процесуального закону, що тягне за собою направлення кримінальної справи на додаткове розслідування [1].

Проблеми, які стосуються порядку ознайомлення обвинуваченого та його захисника з матеріалами кримінальної справи, досліджували такі науковці як О.В.Батюк, І.Ю.Гловацький, А.Г. Каткова, Т.В.Каткова, Т.В.Корчева, В.Т.Малярченко, В.А.Осмалян, Г.В.Юркова, Б.І.Яворський та ін.

Разом з тим, зважаючи на новизну законодавства, майже не розглядалось питання про визначення судом строку, протягом якого обвинувачений і його захисник повинні ознайомитися з матеріалами кримінальної справи. 8 квітня 2011 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до статті 218 Кримінально-процесуального кодексу України щодо ознайомлення обвинуваченого і захисника з матеріалами кримінальної справи». Цим Законом ч.6 ст.218 КПК викладена в такій редакції: «Обвинуваченого і його захисника не можна обмежувати в часі, потрібному їм, щоб ознайомитися з усіма матеріалами справи в розумні строки». Також ст.218 КПК доповнена частиною сьомою такого змісту: «У разі зволікання ознайомлення з матеріалами справи обвинуваченим чи його захисником слідчий за погодженням із прокурором або прокурор вносить до суду за місцем провадження слідства подання, яке суддя розглядає і своєю постановою може визначити строк, протягом якого обвинувачений і його захисник повинні ознайомитися з матеріалами справи та заявити клопотання. Після закінчення цього строку обвинувачений і його захисник вважаються ознайомленими з матеріалами справи. На постанову судді прокурором, обвинуваченим чи його захисником протягом трьох діб із дня її винесення може бути подана апеляція. Подання апеляції не зупиняє виконання постанови судді».

Метою цієї статті є розгляд питання про порядок прийняття суддею рішення про визначення строку, протягом якого обвинувачений і його захисник повинні ознайомитися з матеріалами справи.

Наявність підстав для визначення судом строку, протягом якого обвинувачений і його захисник повинні ознайомитися з матеріалами справи, має бути доведено слідчим у відповідному поданні. Як процесуальний документ, що ініціює судові провадження по розгляду питання про обмеження строку на ознайомлення обвинуваченого, його захисника з матеріалами кримінальної справи, подання слідчого повинно відповідати певним вимогам стосовно його змісту. Однак, у ч.7 ст.218 КПК таких вимог не передбачено, що, на нашу думку, є прогалиною у кримінально-процесуальному законі, яку потрібно усунути.

Вважаємо, що ч.7 ст.218 КПК слід доповнити положенням, що таке подання слідчого повинно містити такі реквізити:

- найменування органу досудового слідства, який вносить подання;
- дані про погодження подання з прокурором;
- посилання на обставини, які вказують на те, що обвинувачений, його захисник зволікають з ознайомленням з матеріалами кримінальної справи;
- строк, протягом якого обвинувачений та його захисник повинні ознайомитися з матеріалами кримінальної справи.

У ч.7 ст.218 КПК не визначено, який суддя має розглядати подання про встановлення строку на ознайомлення обвинуваченого та його захисника з матеріалами кримінальної справи. Разом з тим, у інших статтях КПК, які передбачають повноваження суду щодо здійснення контролю за діяльністю органів досудового розслідування, це питання врегульоване. Так, у ст. 165-2, 165-3, 177, 236-2, 236-6, 236-8 КПК вказано, що суддя, який має приймати рішення про застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, продовження строку тримання обвинуваченого під вартою, давати дозвіл на проведення обшуку у житлі чи іншому володінні особи та інших слідчих дій, розглядати скарги заінтересованих осіб на постанови органу дізнання, слідчого, прокурора про відмову в порушенні кримінальної справи, її порушення та закриття, визначається у порядку, встановленому ч.3 ст.16-2 КПК. У цій статті, якою КПК доповнений у зв'язку з прийняттям Закону України від 7 липня 2010р. «Про судоустрій і статус суддів», зазначено, що визначення судді для розгляду конкретної справи здійснюється автоматизованою системою документообігу суду під час реєстрації відповідної кримінальної справи, скарги, подання чи іншого процесуального документа за

принципом вірогідності, який ураховує кількість справ, що знаходяться на розгляді у суддів, заборону брати участь у перевірці вироків, ухвал та постанов для судді, який брав участь в ухваленні вироку, ухвали та постанови, про перевірку яких порушується питання, перебування суддів у відпустці, на лікарняному, у відрядженні та закінчення терміну їх повноважень.

На наш погляд, у такому порядку слід визначати і суддю, який має розглядати подання слідчого про визначення строку, протягом якого обвинувачений та його захисник повинні ознайомитися з матеріалами справи. Пропонуємо ч.7 ст.218 КПК після слова суддя доповнити словами який визначається у порядку, встановленому ч. 3 ст. 16-2 цього Кодексу.

У ч.7 ст.218 КПК не визначений порядок повідомлення суддею учасників процесу про час і місце проведення судового засідання. Тому пропонуємо доповнити цю норму положенням, що про час і місце розгляду подання суд зобов'язаний через слідчого повідомити прокурора, захисника, законного представника обвинуваченого, вжити заходів до забезпечення слідчим явки або доставки в суд обвинуваченого, а також у разі потреби викликати слідчого, у провадженні якої перебуває справа.

Також у ч.7 ст.218 КПК не врегульований порядок проведення судового засідання. У юридичній літературі висловлена пропозиція, що подання про встановлення строку ознайомлення з матеріалами кримінальної справи обвинуваченим чи його захисником з урахуванням принципу змагальності повинно розглядатися за наступною процедурою. У судовому засіданні суддя оголошує, яке подання розглядатиметься: з'ясовує, хто з учасників розгляду з'явився, необхідні дані про них та роз'яснює їм права (заявляти відводи і клопотання в межах предмета судового дослідження, давати пояснення, висловлювати свою думку щодо клопотань і пояснень інших учасників розгляду, оскаржувати постанову судді); повідомляє своє прізвище, прізвище прокурора і секретаря судового засідання, захисника і обвинуваченого; з'ясовує наявність відводів та клопотань і вирішує їх; допитує обвинуваченого; в разі потреби бере пояснення у слідчого; заслуховує думку прокурора, захисника й ухвалює постанову[2, с.29].

У цілому можна погодитися з такою процедурою. Разом з тим викликає заперечення те положення, що у судовому засіданні суддя має допитати обвинуваченого. Допит обвинуваченого – це слідча дія, проведення якої можливо тільки до закінчення досудового слідства. Розглядаючи подання, суддя у обвинуваченого має відбирати пояснення.

Статтею 84 КПК передбачене загальне положення про те, що в судових засіданнях суду першої інстанції ведуться протоколи. Окремої норми щодо ведення протоколу судового засідання при вирішенні питання про визначення строку, протягом якого обвинувачений і його захисник повинні ознайомитися з матеріалами справи, у ч.7 ст.218 КПК немає. Виникає питання, чому законодавець по різному ставиться до процедури фіксування судового засідання при здійсненні судом функції контролю у досудових стадіях кримінального процесу. Так, наприклад, у ст. 236-2, 236-6, 236-8 КПК передбачено положення, що при розгляді суддею скарги на постанову органу дзнання, слідчого, прокурора про відмову у порушенні кримінальної справи, про порушення справи та її закриття ведеться протокол судового засідання. Вважаємо, що і ч.7 ст.218 КПК слід доповнити нормою, що при судовому розгляді подання слідчого, прокурора про визначення строку, протягом якого обвинувачений і його захисник повинні ознайомитися з матеріалами справи, ведеться протокол судового засідання.

У частині 7 ст.218 КПК визначено, що на постанову судді прокурором, обвинуваченим чи його захисником протягом трьох діб із дня її винесення може бути подана апеляція. Подання апеляції не зупиняє виконання постанови судді.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що до Глав 29, 30 КПК у цій частині чомусь жодних доповнень внесено не було. Отже, немає відповіді на питання, який порядок апеляційного оскарження постанови судді про визначення строку, протягом якого обвинувачений і його захисник повинні ознайомитися з матеріалами справи.

Зовсім по-іншому законодавцем вирішене питання про апеляційне оскарження інших постанов судді, які приймаються ним у досудових стадіях кримінального судочинства. Так, у ч.5 ст.349 КПК вказано, що апеляція на постанову судді, винесену в порядку, передбаченому ст. 52-5, 165-2, 165-3, 177, 205, 462, 463 цього Кодексу, подається безпосередньо до

апеляційного суду у строки, встановлені у цих статтях, і розглядаються за правилами, встановленими ст. 382 цього Кодексу. У ч.1 ст.382 КПК зазначено, що апеляції на постанови судді, винесені в порядку, передбаченому статтями 52-5, 165-2, 165-3, 177, 205, 462, 463 цього Кодексу, розглядаються не пізніше як через три доби після їх надходження до апеляційного суду. Апеляції на постанови судді, винесені в порядку, передбаченому статтями 236-2, 236-6, 236-8, 468, 478 КПК, розглядаються не пізніше як через сім діб після їх надходження до апеляційного суду.

Вважаємо, що до КПК необхідно внести доповнення щодо порядку апеляційного оскарження постанови судді про визначення строку, протягом якого обвинувачений і його захисник повинні ознайомитися з матеріалами справи. На нашу думку, ч.5 ст.349 КПК слід доповнити положенням, що апеляція на постанову судді, винесену в порядку, передбаченому ст.218 цього Кодексу, подається безпосередньо до апеляційного суду у строки, встановлені у цій статті, і розглядається за правилами, встановленими ст.382 КПК. До ч.1 ст. 382 КПК пропонуємо внести доповнення, що апеляція на постанову судді, винесену в порядку, передбаченому ч.7 ст.218 цього Кодексу, розглядається не пізніше як через три доби після її надходження до апеляційного суду.

З дослідженням питання про здійснення судом контролю за ознайомленням обвинуваченого та його захисника з матеріалами справи пов'язана наступна проблема. У п.2-1, 2-2 ч.1 ст.54 КПК визначені обставини, що виключають участь судді в розгляді справи, якщо у досудових стадіях кримінального процесу він здійснював контроль за діями та рішеннями органу дізнання, слідчого та прокурора. У цих нормах передбачено, що суддя не може брати участі в розгляді справи, якщо під час досудового розслідування справи вирішував питання щодо проведення обшуку, виїмки, огляду, зміни чи скасування запобіжних заходів, продовження строків тримання під вартою, або розглядав скарги на затримання чи на постанови про відмову в порушенні кримінальної справи або закриття справи, розглядав питання про усунення захисника в порядку, передбаченому ст.61-1 КПК.

Отже, у ст.54 КПК не йдеться про те, що суддя не може брати участь у розгляді кримінальної справи, якщо він у порядку ч.7 ст.218 КПК розглядав подання слідчого про визначення строку, протягом якого обвинувачений і його захисник повинні ознайомитися з матеріалами справи. З метою усунення цієї прогалини у кримінально-процесуальному законі пропонуємо доповнити ст.54 КПК пунктом 2-3 такого змісту: «...якщо він розглядав питання про визначення строку про ознайомлення обвинуваченого і його захисника з матеріалами кримінальної справи в порядку, передбаченому статтею 218 цього Кодексу».

Тепер розглянемо, як регулюється питання про визначення строку, протягом якого обвинувачений і його захисник повинні ознайомитися з матеріалами справи, у проекті КПК, що розроблений робочою групою з питань реформування кримінального судочинства, створеною відповідно до Указу Президента України від 17 серпня 2010 р. №820/2010 [3].

Згідно з ч. 9 ст.286 проекту КПК, у випадку зволікання при ознайомленні з матеріалами, до яких надано доступ, слідчий суддя за клопотанням сторони з урахуванням обсягу, складності матеріалів та умов доступу до них, зобов'язаний встановити строк для ознайомлення з матеріалами, після спливу якого сторона або потерпілий вважаються такими, що реалізували своє право на доступ до матеріалів.

Отже, у ч. 9 ст.286 проекту КПК відсутня деталізована процедура прийняття слідчим суддею зазначеного рішення. Тому пропонуємо визначити у цій нормі:

- вимоги до клопотання сторони про встановлення строку для ознайомлення з матеріалами справи;
- права учасників судового засідання;
- порядок судового розгляду клопотання, його фіксації, апеляційного оскарження рішення слідчого судді.

Література:

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України №8 від 24 жовтня 2003 р. Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві // Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2010. – С.272-279.

2. Дроздов О.М. Проблеми дотримання розумних строків під час ознайомлення обвинуваченого і його захисника з матеріалами справи / О.М. Дроздов // Адвокат. – 2011. – №2. – С.26-30.
3. Проект Кримінального процесуального кодексу України (з порівняльними таблицями). Розроблений робочою групою з питань реформування кримінального судочинства, створеною відповідно до Указу Президента України від 17 серпня 2010 р. №820 /2010 // Закон і Бізнес. 2011. – №26 (1013). – 410 с.

Запотоцкий А. П. Некоторые аспекты ознакомления обвиняемого и его защитника с материалами уголовного дела. В статье рассмотрен вопрос о порядке принятия судьей решения об определении срока, на протяжении которого обвиняемый и его защитник должны ознакомиться с материалами уголовного дела.

Ключевые слова: судья, срок, ознакомление, уголовное дело, обвиняемый, защитник.

Zapototsky A.P. Some aspects of the review of the accused and his counsel from the case file. The article deals with the questions concerning the order of making decision by a judge on determining of the period during which the defendant and his counsel should read the criminal case

Key words: Judge, period, acquaintance, a criminal case, defendant, defense counsel.

Автори номера

**Артеменко
Олена Вікторівна,**

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України

**Бабенко
Микола Вікторович,**

аспірант Інституту приватного права Національної академії правових наук України

**Бобко
Уляна Петрівна,**

здобувач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Львівського державного університету внутрішніх справ

**Василів
Соломія Степанівна,**

асистент кафедри цивільного права та процесу Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»

**Вишневська
Юлія Володимирівна,**

кандидат юридичних наук, викладач кафедри цивільного права та правового забезпечення туризму Київського університету туризму, економіки і права

**Гелич
Юлія Олександрівна,**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського права і процесу Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

**Глобінець
Марина Григорівна,**

приватний нотаріус Сімферопольського міського нотаріального округу

**Голобутовський
Роман Зіновійович,**

здобувач Національного університету Державної податкової служби України

**Гоцалюк
Станіслав Юрійович,**

аспірант кафедри господарського права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

**Дембіцька
Сюзана Леонідівна,**

кандидат юридичних наук, асистент кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»

Дзявроник О.Б.,

здобувач кафедри адміністративного та інформаційного права Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»

**Дубич
Клавдія Василівна,**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля

**Запотоцький
Андрій Петрович,**

кандидат юридичних наук, старший оперуповноважений відділу протидії злочинам у бюджетній сфері УДСБЕЗ ГУМВС в місті Києві

Зільник Н.М.,

асистент кафедри цивільного права та процесу Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»

Кобилянський Микола Генріхович, Коросташивець Юлія Григорівна,	суддя Вищого адміністративного суду України
Кравцова Катерина Миколаївна,	викладач кафедри цивільного права та правового забезпечення туризму Київського університету туризму, економіки і права
Красніцький Андрій Володимирович,	асистент кафедри публічно-правових дисциплін Білоцерківського національного аграрного університету
Кудін Сергій Володимирович,	здобувач кафедри історії права та держави Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Лазько Гюльназ Заурівна,	кандидат юридичних наук, доцент, завідувачка кафедри цивільно-правових дисциплін АПСВ ФПУ
Личенко Ірина Олександрівна,	кандидат юридичних наук, завідувач кафедри права Львівського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом»
Радиш Ярослав Федорович,	доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління охороною суспільного здоров'я Національної академії державного управління при Президентові України
Римарчук Галина Сергіївна,	здобувач кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»
Сенишин Уляна Іванівна,	здобувач кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»
Скрипнік Оксана Григорівна, Сорока Оксана Ярославівна,	суддя Оболонського районного суду міста Києва
Федорченко Наталія Володимирівна,	начальник юридичного відділу Івано-Франківського національного медичного університету
Чернушенко Дмитро Антонович,	кандидат юридичних наук, доцент, професор, завідувачка кафедри цивільного права та правового забезпечення туризму Київського університету туризму, економіки і права
Чомахашвілі Олена Шотаєвна,	старший консультант управління правової експертизи Конституційного Суду України
Щепоткіна Валентина Володимирівна,	кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного та адміністративного права Київського університету права НАН України
Щотова Юлія Миколаївна,	здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ
	кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, декан юридичного факультету АПСВ ФПУ

Вимоги до статей

Стаття повинна розкривати зміст однієї з рубрик збірника:

1) Юридичні науки:

Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень
Конституційне право; муніципальне право
Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право
Господарське право, господарсько-процесуальне право
Трудове право; право соціального забезпечення
Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право
Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право
Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право
Кримінальний процес та криминологія; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність
Судоустрій; прокуратура та адвокатура
Міжнародне право
Філософія права

2) Державне управління

Теорія та історія державного управління
Механізми державного управління
Державна служба
Місцеве самоврядування

Автор статті відповідає за правильність і достовірність викладеного матеріалу, за належність останнього йому особисто.

Обсяг статті – від 6 до 12 сторінок машинопису.

Стаття повинна вміщувати такі елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язування порушеної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячена стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі (витяг з постанови Президії Вищої атестаційної комісії України від 15.01.2003 р. № 7-05/1 «Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України» // Бюлетень ВАК України. – 2003. – № 1).

Текст статті друкується на папері стандартного формату (**A4**) через 1,5 інтервала з дотриманням таких розмірів полів: верхнього, нижнього, правого і лівого – 2 см.

Весь текст повинен бути набраний шрифтом **Times New Roman 14 pt** в одну колонку без застосування будь-якого форматування. Не допускається використання вставок та гіперпосилань. Можна виділяти окремі частини тексту курсивом. Посилання на літературу розміщується наприкінці тексту.

Ілюстрований матеріал виконується чітко і якісно. Посилання на ілюстрації у тексті статті – обов'язкове.

Разом із друкованою статтею подається електронний варіант на дискеті, або CD-R диску. Файл статті повинен бути збережений у форматі RTF або у форматі MSWord. На електронному носії обов'язковими мають бути тільки файли, які відносяться до змісту статті. На етикетці електронного носія необхідно вказати прізвище та ініціали автора/авторів.

Структура статті: назва рубрики, УДК, прізвище і ініціали автора, назва статті, текст статті, бібліографія, анотація і ключові слова укр., рос., англ. мовами.

Наприклад:

Рубрика «Юридичні науки»

Адміністративне право і процес: фінансове право; інформаційне право

УДК 351.078.18:347.998.85

Іванов Іван Іванович

Заходи забезпечення провадження в адміністративних справах

... *Аналіз останніх публікацій*, зокрема, О.В. Кузьменко, Т.О. Гуржія, О.Н. Панченка [1, с. 125–127; 2, с. 241–249; 3, с. 535–543], Т.О. Коломоєць [4, с. 221–222; 5, с. 219–226] дає підстави дійти висновку про неповне дослідження такого юридичного явища як забезпечення адміністративних проваджень процесуальними засобами, їх фрагментарне висвітлення в навчальних посібниках та підручниках.

Література

1. Кузьменко О.В. Заходи процесуального примусу в адміністративному судочинстві / О.В. Кузьменко, О.Н. Панченко // Адміністративне судочинство України: підруч. / О.М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О.Н. Панченко, В.Б. Авер'янов [та ін.]; за заг. ред. О.М. Пасенюка. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 672 с.

Іванов І.І. Назва статті. Анотація: У статті досліджуються

Ключові слова: 5-8 слів (укр., рос., англ. мовами).

Автор підписується на звороті останньої сторінки.

До статті додаються:

1) дві рецензії:

- одна з них може бути затверджена кафедрою або науково-дослідним відділом, де працює автор;
 - друга – зовнішня;
- 2) відомості про автора: прізвище, ім'я, по батькові, повністю звання, посада, контактні телефони.

Наприклад:

Іванов Іван Іванович, кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Академії праці і соціальних відносин ФПУ.

Телефон: 526 – 15 – 45; e-mail: edit@socosvita.kiev.ua

До статті можуть бути внесені зміни редакційного характеру без згоди авторів.

До рубрики «**Наукові рецензії**» подаються матеріали українською мовою (обсягом від 3 до 6 стор.) у двох варіантах:

роздрукований за підписом автора рецензії і печаткою;
електронний на дискеті 3,5 дюйма.

Після подання матеріалу редколегія журналу в місячний термін розглядає доцільність розміщення рецензії, а науковий редактор вносить правки редакційного характеру (якщо це потрібно) та письмово погоджує їх з автором рецензованої роботи, або рецензентом. Поданий матеріал відображає точку зору рецензента, яка може не збігатися з позицією редколегії журналу.

Роздруковані матеріали і дискета авторів не повертаються.

Інформація

Інформуємо, що в Академії праці і соціальних відносин ФПУ відбувся захист дисертацій.

Рішенням спеціалізованої вченої ради К 26.888.01 на підставі прилюдного захисту дисертацій присуджено науковий ступінь кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право:

Турчину Андрію Богдановичу, дисертація на тему: «Адміністративна відповідальність за невиконання законних вимог посадових осіб органів виконавчої влади».

Яровому Богдану Дем'яновичу, дисертація на тему: «Адміністративно-правове регулювання діяльності слідчих підрозділів в органах внутрішніх справ України».

Маліченко Олександрі Миколаївні, дисертація на тему: «Адміністративно-правове регулювання сфери обігу дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння в Україні».

Суslopeць Анні Олександрівні, дисертація на тему: «Адміністративно-правове регулювання формування та функціонування органів Державної податкової служби в Україні».

Богатюк Ірині Григорівні, дисертація на тему: «Адміністративно-правове регулювання використання земель оздоровчо-лікувального призначення в Україні».

Токареву Геннадію Миколайовичу, дисертація на тему: «Адміністративно-правове регулювання реформування охорони здоров'я в умовах запровадження в Україні обов'язкового медичного страхування».

Понамарчук Олені Михайлівні, дисертація на тему: «Валютний контроль у системі міжнародних розрахунків».

Михальському Юрію Анатолійовичу, дисертація на тему: «Адміністративно-правова охорона права громадян на свободу об'єднання в Україні».

Андрущенко Аліні Анатоліївні, дисертація на тему: «Кваліфікація адміністративних правопорушень у сфері використання та охорони земель».

Букатовій Діані Миколаївні, дисертація на тему: «Адміністративно-правове регулювання ринків фінансових послуг в Україні».

Радзівілу Костянтину Сергійовичу, дисертація на тему: «Забезпечення фінансової безпеки України (адміністративно-правовий аспект)».